

הישיבה המאה-שישים-ושש של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"א בשבט התשמ"ג (25 בינואר 1983)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. שאלות ותשובות

שר-התקשורת מ' צפורי:
אתה פוגע בחבר הכנסת פרס, ששינה את השם לתקשורת, ואתה מזלזל בשינוי מהותי שנעשה במשרד.

אליהו שפיידר (המעריך):
לצערי, זה איננו שינוי מהותי בתוכן.

אורה נמיר (המעריך):
גם לא בשירות.

אליהו שפיידר (המעריך):
מדוע לא ייקבעו תקנים? מדוע לא יודיעו לציבור על איחורים בחלוקת הדואר? אם מכתב יוצא וכעבור שלושה שבועות אינו מגיע, בשל תקלות במיון, בחלוקה, מחוסר כוח אדם — מדוע לא תפורסם הודעה בעיתונים ויאמר שמכתב שיצא מתל-אביב לא יגיע לגושרין אלא כעבור שבועיים? והתושבים ידעו.

שר-התקשורת מ' צפורי:
אני רוצה לומר שני דברים: כשיש שבתות ועיצומים, כל מדינת ישראל יודעת, זה מפורסם בעיתונים ואיש אינו מחכה למטה קסמים. בדרך כלל אז נגרמים הפיגורים המסיביים. אבל יש גם בעיות אחרות. למעשה, תקני כוח האדם של שירות הדואר במדינת ישראל, כפי שנקבעו עליידי נציבות שירות המדינה, אינם עונים על הצרכים של מערכת חלוקה יעילה. הם אינם מביאים בחשבון את כמות האזורים בארץ, את המילואים, ימי מחלה ושירות צבאי. זה ויכוח שהמשרד מתמודד איתו. אנחנו מתכוונים לעשות כמה שינויים כמערכת הזאת, שיקילו את הנושא, כמו מרכזי חלוקה. ביצענו כעת פרויקט של עבודה יסודית. אנחנו חושבים שיש לנו כמה פתרונות, ונקווה להפעיל אותם בהקדם.

1946. הקמת חברת "בזק"

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר התקשורת ביום י' בטבת התשמ"ב (26 בדצמבר 1982):
בהתאם להחלטת הממשלה, צריך להקים חברת טלפונים ממשלתית — "בזק"

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם חברת "בזק" תוקם עד סוף שנת התקציב הנוכחית — 31 במרס 1983?

2. האם שר התקשורת ממשיך לתמוך בהקמת החברה?

3. אם כן — מה הן הסיבות המתונות את הקמת החברה?

תשובת שר התקשורת מ' צפורי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן — אם ייתמנו עד אז ההסכמים עם נציגות העובדים ועם משרד האוצר על פרטי ההעברה ואם יבוצעו השינויים הארגוניים המתבקשים מהסבת שירותי הבזק לחברה.

2. כן.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נתחיל כתשובות על שאלות. אבקש משר התקשורת להשיב על שש שאלות.

1945. עיכובים בקבלת דואר מחוץ-לארץ

חבר הכנסת א' שפיידר שאל את שר התקשורת ביום י' בטבת התשמ"ב (26 בדצמבר 1982):

באחרונה פורסמה תלונתו של המנהל הכללי של איגוד לשכות המסחר, על עיכוב בלתי סביר בקבלת דבר דואר מאירופה ומשאר חלקי תבל, כאשר בחלק מהמקרים מדובר במכרזים בהיקף של מיליוני דולרים. לרבריו, העיכוב בקבלת דברי הדואר נע בין חודש ימים לחמישה חודשים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הגיעה תלונתו של המנהל הכללי של איגוד לשכות המסחר לשר?

2. האם האמור בה נכון?

3. מה הן הסיבות לעיכוב הממושך בקבלת דברי דואר מחוץ-לארץ?

4. מה בדעת השר ומשרדו לעשות על-מנת לשפר את זמני קבלת הדואר מחוץ-לארץ?

שר התקשורת מ' צפורי:

1. כן.

2. המצוין בשאלתא אינו ידוע לנו. נכון שבחודשים ספטמבר ואוקטובר 1982 היו איחורים במיון הדואר.

3. העיכוב במיון הדואר נבע מריכוזי הדואר בתקופת החגים ומתקלה טכנית בבית-המיון המרכזי בתל-אביב.

אני רוצה להסביר זאת בכמה מילים. הדואר מטפל ב-1.5 מיליון מכתבים לערך ליום. בתקופת החגים הכמות היא לפעמים פי שניים או פי שלושה. זו בעיה אחת שמקשה, אם כי אז אנחנו משתדלים לגייס עוד עובדים ארעיים.

יש לנו בעיה יותר קשה. בית-המיון המרכזי שנבנה עדיין סובל מ"מחלות ילדות", ומדי פעם יש תקלות, שלא רק אינן מאפשרות לבצע את המיון המיבני, אלא מקשות גם את המיון הידיני. זה גרם לבעיות שהיו.

4. עם תגבור כוח האדם והקצאת שעות נוספות לעוסקים במיון הדואר, אני מקווה לסגור את הפיגור בשירות הניחן היום. למעשה, סגורנו את מרבית הפיגור ופתחנו פיגורים חדשים, בשל העיצומים והשביתות שהיו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אליהו שפיידר.

אליהו שפיידר (המעריך):

מדוע שר הדואר — — —

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הידיעות נכונות?

2. מה הן הסיבות לאי־חתימת הסכם העבודה?

3. מה הם ההפסדים הצפויים לקופת המדינה בשל אי־הפעלתה של חברת "בזק" במועד?

4. כיצד ישיפע העיכוב בהפעלת החברה החדשה על מספר הממחנים להתקנת הטלפון?

5. מתי, להערכתך, תתחיל לפעול החברה החדשה?

שר התקשורת מ' צפורי:

1. כן.

2. הנושאים השניים במחלוקת בין הצדדים טרם סוקמו.

3. אין צפויים הפסדים לקופת המדינה עקב אי־הפעלת חברת הבזק; אולי להיפך.

4. המאמץ המרכזי לפתוח מרכזי הטלפון והקטנת תור הממחנים יתחיל מאוחר יותר.

5. אנו מקווים כי כבר במחצית הראשונה של השנה הזאת.

2013. עיכובים בחלוקת הדואר

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר התקשורת ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

דובר משרד התקשורת ציין בדבריו, שפורסמו בעיתונות, כי עיקר בעייתתה של חלוקת דברי דואר נעוצה במחסור חריף בכוח אדם. לדבריו, בשל בעיה זו ובשל בעיות שבר, לא נראה בשלב זה פתרון מהיר לבעיית החלוקה של דברי הדואר.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הדברים שנאמרו מקובלים על השר ונאמרו ביריעתו?

2. מה הוא המחסור בכוח אדם (בכוח אדם מול תקן) לחלוקת דואר הקיים כיום?

3. האם מתכנן משרדך להנהיג שיטת מיון־מיקוד אלקטרונית בשאר אזורי הארץ, בדומה לזאת המונהגת בתל־אביב? אם כן — היכן ומתי?

4. האם מהפעלתו של מרכז המיון האלקטרוני לדברי דואר הקיים בתל־אביב הוסקו ויושמו מסקנות, שהקלו את חלוקת דברי הדואר? אם כן — מה הן המסקנות ומתי יושמו?

5. כיצד יש בדעת השר ומשרדו לטפל בבעיית חלוקת דברי הדואר?

שר התקשורת מ' צפורי:

1. כן.

2. 340 דוורים חסרים לעומת 1,320 דוורים המועסקים עליידי המשרד. 340 החסרים הם לתקן. לא כללתי כאן את כל הבעיות שצינתי קודם — מילואים, מחלות וחופשות.

3. מיון דואר ממוכן אינו קשור בחלוקת דברי הדואר לנמענים ואינו פותר את בעיותיה. יש לנו שתי בעיות: האחת — בעיית המיון; השנייה — בעיית החלוקה. בשני הנושאים האלה, כפי שצינתי, אנחנו מטפלים.

5. כדי לשפר את השירות באמצעות כוח האדם הקיים, המשרד התחיל להנהיג שיטת שכר עידוד ומקום מרכזי חלוקה אזוריים.

3. חברת "בזק" לא תופעל כל זמן שלא יושלמו הצעדים המצוינים בתשובה על שאלה 1 ודלעיל, ואלה טרם הושלמו, כי הצדדים המעורבים בהם טרם סיימו את הדיונים בהם.

1947. החזרת עובדים שעזבו את משרד התקשורת עקב בעיות משמעת

חברת הכנסת ש' ארבל־אלמזולנו שאלה את שר התקשורת ביום י' בטבת התשמ"ב (26 בדצמבר 1982):

בעיתון "הארץ" מ־17 בדצמבר 1982 פורסם: "יועץ שר התקשורת הורה להתזיר לעבודה במשרד שני עובדים, חברים ותיקים בתנועת החרות, שעזבו את עבודתם עקב בעיות משמעת חמורות". רצוני לשאול:

1. האם הפרסום בעיתון תואם את המציאות?

2. האם החזרת העובדים נעשתה באמצעות נציגי שירות המדינה?

3. אם כן — מה היו הסיבות לכך?

4. אם לא — על יסוד מה הורה יועץ שר התקשורת להתזיר לעבודה עובדים שהתפטרו עקב בעיות משמעת חמורות?

תשובת שר התקשורת מ' צפורי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.

2. לא, אלא באישורה של נציבות שירות המדינה.

4. יועץ השר לא הורה אלא המליץ על קבלת שני העובדים.

1948. שיבושים בקליטת שידורי הטלוויזיה הישראלית בטבריה

חברת הכנסת ש' ארבל־אלמזולנו שאלה את שר התקשורת ביום י' בטבת התשמ"ב (26 בדצמבר 1982):

בסיור שערכתי בטבריה התלוננו בפני חושבים רבים על שיבושים האחרונים יש שיבושים רבים בקליטת שידורי הטלוויזיה הישראלית, דבר המונע מבעלי המקלטים ליהנות מהשידורים.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם התלונות של תושבי טבריה הן מבוססות?

2. אם כן — מה הן הסיבות הגורמות לשיבושים בשידורי הטלוויזיה הישראלית בטבריה?

3. אילו אמצעים נקט ועומד לנקוט משרדך על־מנת שהשידורים ייקלטו בטבריה ובסביבתה בצורה תקינה?

תשובת שר התקשורת מ' צפורי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הריני להפנותך לתשובתי על הצעה דחופה לסדר־היום מס' 1640 של חבר הכנסת בני שליטא בנושא זה, מיום 22 בדצמבר 1982.

2012. הקמת חברת "בזק"

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר התקשורת ביום כ"ז בטבת התשמ"ב (12 בינואר 1982):

באחרונה נמסר, שחברת הטלפונים החדשה "בזק", שאמורה היתה להתחיל לפעול ב־1 בינואר 1983, לא תתחיל בפעולתה, משום שטרם נחתם הסכם עבודה בין העובדים להנהלת החברה החדשה.

5. האם העובדה שהגברים משרתים בצה"ל איננה מחייבת התייחסות אנושית לביתם-אוהלם?

6. מה חושב כבודו לעשות על-מנת למנוע הישנות מקרים מסוג זה?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.

2. אין צו מניעה.

3. לא רלבנטי.

4. לא ניתן לזהות לפי השאלתא מי היא משפחת עוואדה עוואד.

5. כללית — כן. במקרה שהוצג בשאלתא — ראה תשובה על שאלה 4.

6. לפעול על-פי כל החוקים והתקנות.

2087. ההשלכות של תקלה ביחידת שאיבה של "המוכיל הארצי" על משק המים

חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

מפרסומים בעיתונות עולה, כי אחת משלוש יחידות השאיבה של "המוכיל הארצי" שוחקה עקב תקלה, ובעקבות כך הופחת כושר השאיבה מהכנירת לאספקת מים למערכת "המוכיל הארצי" בכדי שלישי.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הידיעות נכונות?

2. האם אין בהפחתת כושר השאיבה של מי הכנירת ל"מוכיל הארצי" משום פגיעה במשק המים בישראל? ואם כן — מה היא הפגיעה?

3. האם יחידות השאיבה הקיימות כיום מספיקות לשמירה על איוון משק המים בישראל, גם במקרה של תקלות כאמור? ואם לא — האם ברעת משרד החקלאות להוסיף יחידות שאיבה נוספות? אם כן — מתי?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. כן.

2. לא, כיוון שהתקלה קרתה בחורף.

3. לא. לאחרונה הומלץ להקים תחנה דורבית באתר ספיר. היחידה, שתעלה כ-12.4 מיליון דולר, תתחיל בפעולתה שלוש שנים מיום שיוחל בהקמתה. לאחר שחרור התקציבים המתאימים.

2089. ידיעה על רכישת קרקעות בגליל על-ידי ערבים
חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

ביום שני, א' בחשוון התשמ"ג (18 באוקטובר 1982) פורסמה בעיתון "מעריב" ידיעה, שלפיה ראשי רשויות בגליל התלוננו בפני כבודו על "תנועה מסיבית של רכישת קרקעות ביישובים יהודיים בגליל על-ידי בעלי הון ערבים".

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם יש אמת בתלונות הנ"ל?

2. אם התשובה על שאלה 1 חיובית, מה עושה משרד החקלאות וכבודו סגן ראש הממשלה בנדון?

אני רוצה להגיד במאמר מוסגר, ואני חוזר על כך תמיד, שהשכר שמקבלים מרכיח הדוורים הוא כזה, שאינו יכול לדרכן מוטיבציה. בשירותי הדואר יש מאות אנשים ששכרם ברוטו הוא פחות מ-10,000 שקלים, ואז קשה לצפות להרבה. זה רכיח שמתנהל עם נציבות שירות המדינה, עם גיבוי וכלי גיבוי של מוסדות העובדים. אבל זו עובדה. מעט מאוד אנשים מצטרפים לשירות הזה. זו גם כן אחת הבעיות. גם אלה שמצטרפים הם לא תמיד העילית של כוח האדם העובד.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר התקשורת. אני מזמין את סגן שר החקלאות פסח גרופר להשיב על שבע שאלות.

2085. פיקוח על שיווק תוצרת חקלאית ללבנון

חבר הכנסת ש' ארבל-אלמוחלינו שאלה את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

בעיתונות פורסם, שחקלאים התלוננו על שיווק בלתי מבוקר והברחות בקנה-מידה נרחב של תוצרת חקלאית ללבנון, על-פי רוב באיכות ירודה. דבר המסכן את המשך השיווק של תוצרת חקלאית מישראל ללבנון.

רצוני לשאול:

1. האם הפרסום בעיתון תואם את המציאות?

2. האם קיימת ביקורת מטעם משרדך על תוצרת משווקת מישראל ללבנון?

3. אם כן — איך מתבצעת הביקורת?

4. אילו אמצעים עומד משרדך לנקוט כדי למנוע חדירת תוצרת חקלאית בלתי מבוקרת מישראל ללבנון?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.

2. כן.

3. על-ידי פקחים.

4. כל האמצעים החוקיים ובאמצעות תקנות.

2086. פירוק אוהלי בדואים על-ידי "הסיירת הירוקה"

חבר הכנסת א' רון שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

נוודע לי, כי ביום 28 בדצמבר 1982 פירקו אנשי "הסיירת הירוקה" אוהלים של משפחת עוואדה עוואד מפלג אבו-גאבוס של שבט אל-עזאומה. באזור משאכיי-שדה, ג"צ 13230498. אנשי הסיירת, שבאו בשני גיפים, לא שעו לבקשת הנושים לחכות לבואם של הגברים, שהם אב ובנו, המשרתים קבע בצה"ל. לטענתם, מעולם לא התריעו בפניהן על הכוונה להרוס את האוהלים; לגבי חלק מהאוהלים בסביבה אף קיימים צווי מניעה.

אבקש להשיב לי:

1. האם האמור לעיל נכון הוא?

2. האם נכון שקיים צו מניעה לגבי חלק מהאוהלים הללו?

3. אם התשובה על שאלה 2 חיובית, האם מוסמכת "הסיירת הירוקה" לפרק אוהלים למרות צו מניעה?

4. האם נכון שמשפחת עוודה עוואד מעולם לא הוזרה לפני כן?

4. האם קיימים סייגים לביצוע עבודות פיתוח בשמורות טבע? אם כן — מי אחראי לאכיפתם ולביצועם בפועל ומתי עורכנו לאחרונה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. לא.

2. לא.

3. כן, אחריות התאום על המעוניין בביצוע העבודה; אחריות השמירה, על רשות שמורות הטבע.

4. כן, רשות שמורות הטבע, הסייגים נקבעו בחוק ואין כל צורך בעדכון.

2093. ביצוע התוכניות למניעת זיהום מי הכינרת ושיפור איכות המים

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

מדברי נציג המים, שפורסמו בעיתונות, עולה כי התוכניות למניעת זיהום מי הכינרת ושיפור איכות המים בישראל אינן מתבצעות, עקב אי-העברת הכספים המיועדים למימוש התוכניות על-ידי משרד האוצר.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם השר מודע לאי-ביצוע התוכניות?

2. האם ידועה לשר סיבת אי-העברת התקציב לביצוע התוכניות כאמור?

3. מה עשה השר להחשפת ההעברה התקציבית ממשרד האוצר?

4. האם אין באי-ביצוע התוכניות כאמור משום נזק למשק המים בישראל ככלל ולאכזות מי השתייה בפרט?

5. מתי, לפי הערכת השר, יתחיל מימוש התוכניות שהזכנו כבר לפני כשנה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. כן.

2. קשיי תקציב.

3. מתאם פעולותיו עם כל הגורמים הקשורים לנושא.

4. לא. ננקטים כל האמצעים האפשריים בתנאים הנוכחיים לשמירת איכות מי השתייה.

5. מימוש התוכניות החל, ההמשך מותנה בשחרור תקציבים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן שר החקלאות.

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. לא.

2. לא רלבנטי.

2090. היצוא החקלאי בעקבות הצטרפות ספרד לשוק המשותף חברת הכנסת ש' ארבל-אלמחלינו שאלה את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983): בהתחשב בכניסתה הקרובה של ספרד לשוק המשותף ונוכח המשבר הפוקד את היצוא החקלאי בשנה האחרונה, רצוני לשאול:

1. האם הצטרפות ספרד לשוק המשותף עלולה לפגוע ביצוא החקלאי מישראל?

2. אילו מוצרים ייפגעו?

3. אילו אמצעים עומדת לנקוט ממשלת ישראל כדי למנוע פגיעה ביצוא החקלאי מישראל בעקבות הצטרפות ספרד לשוק המשותף?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.

2. חלק מן היצוא החקלאי הטרי.

3. שר החקלאות שוחח עם כל שרי החקלאות של מדינות השוק בנושא זה, ואלה הבטיחו לפעול, כדי שישראל ויצואה לא ייפגעו. כמו כן משקיע משרד החקלאות מאמצים ואמצעים רבים, כדי לגנון את סל היצוא החקלאי, לשפר מוצרים ולהעלות את איכותם, כדי שיוכלו לעמוד בהתמודדות על הצרכן באירופה. גם פיתוח שווקים חדשים הוא אחד מן האתגרים של היצוא החקלאי הישראלי.

2092. ביצוע עבודות פיתוח בשמורות טבע

חבר הכנסת א' שפיזר שאל את שר החקלאות ביום כ"ז בטבת התשמ"ג (12 בינואר 1983):

על-פי דברי רשות שמורות הטבע, שפורסמו בעיתונות, עולה כי חברת "מקורות" חוגגה מהיתר עבודה שניתן לה על-ידי הרשות וגרמה נזקים חמורים בשמורת הטבע הרימירון.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הפרסומים נכונים?

2. האם אירעו מקרים נוספים שבהם נגרמו נזקים לשמורות טבע כתוצאה מחריגות מהיתר עבודה שניתנו על-ידי רשות שמורות הטבע? אם כן — היכן וכמה מקרים כאלה אירעו בשנה האחרונה?

3. האם בכל מקרה של ביצוע עבודות בשמורות טבע חלה החובה לקבל אישור מטעם רשות שמורות הטבע? מי אחראי לתאום ולשמירה, למניעת חריגות כאמור?

ב. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1983, התשמ"ג — 1983*

(קריאה ראשונה)

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, תקציב המדינה מוגש הפעם לכנסת על-ידי שר האוצר בזמן, ללא דחיית וללא עיכובים, ועל כך מגיע "ישר כוח" לשר האוצר מר יורם ארדור, לממונה על התקציבים מר יעקב גדיש ולכל אנשי

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לסעיף הבא: חוק התקציב לשנת הכספים 1983, התשמ"ג — 1983, בקריאה ראשונה — גמר הדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה לורניץ, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי גור.

ראשית כול, את העלייה בצריכה הפרטית: בשנה השוטפת עלתה הצריכה הפרטית ב-7%, אחרי עלייה של 11% בשנה הקודמת. בשנת 1981. האט הפרט השתכר יותר במשך השנתיים? האם העלה את תפוקתו באותם 18% כדי שיוכל להשתכר יותר? התשובה ברורה: לא ולא. מאין, אם כן, הכיסוי של ההוצאות העולות על ההכנסות?

יש מי שהשיב, עד הימים האחרונים, שמממנים את החסר עליידי הבורסה. בימים האחרונים מצאנו איזו משענת קנה רצון היא הבורסה. מי שחשב שלעולם חוסן ואפשר לחיות מעל ליכולת, מעל למה שאדם משתכר, ולהסתמך על כך שהוא יכול לכסות את הוצאותיו היתירות מהבורסה, טעה.

רענן נעים (המערך):

מה שורעתם אתם קוצרים.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אחרים מכסים את הוצאות היתר — ואני מצטער להגיד זאת — עליידי מעילות, גנבות, ממש כדברי חכמינו ו"ל שציטטו: "ומבקש לילמוד ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות".

חמור הוא שמוציאים יותר ממה שמשתכרים במטבע מקומי. הדבר חמור מבחינה חינוכית, חברתית, לא פחות משהוא חמור מבחינה כלכלית. אבל חמור הדבר יותר מבחינה כלכלית, כאשר מדובר במטבע-חוץ. והנה המספרים: בשנה השוטפת היה היבוא שלנו כ-8 מיליארדי דולר, ואילו היצוא היה כ-5 מיליארדי דולר. אני מדבר בסכומים עגולים. במלים פשוטות ומובנות לכל אורח — זה מה שאני משתדל לעשות היום: הוצאנו במטבע-חוץ כ-3 מיליארדי דולר יותר מאשר הכנסנו, ועליידי כך גרמנו בשנה זו לגירעון מסחרי של כ-3 מיליארדי דולר. וכך הגיעה המדינה בסוף ספטמבר 1982 לחוב חיצוני של כ-20 מיליארד דולר ולחוב פנימי של כ-560 מיליארד שקל, סכום השווה לתקציב של שנה שלמה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לדעתי, המצב הכלכלי הקשה שבו נתונה המדינה עדיין איננו לאחר ייאוש, עדיין איננו קטסטרופלי, אך הוא עלול חסדשלוט להגיע לכך, אם לא נראה את העובדות כהוריות ואם לא נטה כולנו יחד שכם, כדי לתקן את המצב ולפתור במידה מרבית את הבעיות ההולכות וגדלות, כתוצאה מההרגל השלילי שלנו.

יש הצטברות גדולה של דברים שליליים זה 33 שנות המדינה. אם בעבר חשבו, שהמדינה מחוסנת מפני התמוטטות כלכלית, הרי היום, לאחר שלמדנו לדעת מה קרה במקסיקו, בארגנטינה, בברזיל ובמדינות נוספות, אנו יודעים טוב יותר את הסכנה, העלולה להיות גם במדינתנו מבחינה כלכלית.

נוסף על כך, איי אפשר להתעלם מן העובדה, שמלבד הצרות והבעיות שלנו קיים בעולם משבר כלכלי קשה, ומי יודע כמה זמן הוא יימשך ומה יהיו ממדיו. אם אנו לא נחזקנו כראוי למצב זה, הרי שחשדשלוט אנו עלולים להימצא בקטסטרופה ללא פתרון. אנו חייבים להעמיד בפני הציבור את השאלה הנוקבת: מה יהיה אם הסיוע הגדול, בסכום של 2.5 מיליוני דולר, מארצות-הברית ייפסק או יקטן במידה רבה, בגלל המשבר הכלכלי של ארצות-הברית או מטעמים פוליטיים או בגלל שתי הסיבות גם יחד?

לפני שאמשיך בניתוח הכלכלי שלי, אדוני היושב-ראש, ברצוני להביע את דעתי על מכול הטענות שהושמעו מכאן נגד שר האוצר ומשרד האוצר. אני רוצה לאזן במקצת את הדברים. במה לא האשימו את מר ארדור? אתה בר-מזל, אדוני שר האוצר, שלא האשימו אותך במשבר הכלכלי בעולם הגדול או

אגף התקציבים על עבודתם המסורה, הכרוכה לא אחת בקשיים שונים.

אדוני היושב-ראש, אני שייך לאותם יהודים, המאמינים שאין דבר שלא נוכל ללמוד מתורתנו הקדושה, לרבות עניינים כלכליים. לדעתי, הפתרון למצבנו הכללי הקשה הוא בפרק קצר, בפרשה קטנה בתורתנו, שידועה כפרשת "בן סורר ומורה". ויורשה, אדוני היושב-ראש, שר האוצר וחברי הכנסת, שאלי, באופן לא שגרתי, נלמד כאן, מעל כמת הכנסת, פרשה זו — שכוללת חמישה פסוקים כסך הכול — ובה נראה את הבעיה הכלכלית ואת הפתרון המתאים.

אנו קוראים כך: "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אותו ולא ישמע אליהם; ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקמו; ואמרו אל זקני עירו: כננו זה סורר ומורה, אינו שמע בקלנו, זולל וסבא, ונמנהו כל אנשי עירו כאכנים ומת — — —"

שר התקשורת מ' צפורי:

זו הצעה אופרטיבית?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

"ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו".

פרשה קטנה, חמישה פסוקים.

אהרן הראל (המערך):

שואלים למי הכוונה — האם זה מכון למישהו בממשלה או לא?

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

רבותי, נלמד קצת ביחד ותראו עד כמה עונה פרשה זו בתורה על הבעיות הכלכליות שלנו.

נשאלת השאלה: למה מגיע עונש הכבד הזה, עונש מוות, לבן שנכשל והוא זולל וסבא? אומנם, כבר חכמינו ו"ל קובעים, שהוא לא חייב עונש מוות אלא אם גנב ואכל תרמית קובעים, שהוא לא חייב עונש מוות אלא אם גנב והוא זולל בשר ושחה חצי לוג יין, אף על-פי-כן, אם הוא גנב והוא זולל וסבא, צריכים לתת לו עונש מוות? והנה מה שמלמדים אותנו חכמינו ו"ל: "ובן זולל וסבא ייהרג על שם סופו. הגיעה תורה לסוף דעתו — סוף שמכלה ממון אביו". הסוף של אותו בן סורר ומורה, שמסוגל לגנוב כדי למלא את תאוות נפשו, שהוא יכולה את ממון אביו, הוא מבקש לילמוד — הוא ירצה להמשיך בהרגליו — ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות: כלומר, סופו שייחפך לשדרד. אומרת התורה: ימות זכאי — טוב יותר שימות כאשר הוא עדיין זכאי, ואל ימות חייב.

בשפה כלכלית אפשר להסביר פרשה זו כך: אם אדם מוציא יותר משהוא מרוויח והוא מתרגל לכך, סופו של אדם כזה: — התדרדרות, התדרדרות מבחינה מוסרית, מבחינה כלכלית, מבחינה חברתית, והדבר יגרום לתווך וכו' עד כדי כך, שמי שיוכל להיות בגדר חכם הרואה את הנולד יאמר, שכדאי לתת את העונש הכבד ביותר, כדי שאותו אדם ימות זכאי ולא ימות כשהוא כבד חייב.

אדוני היושב-ראש, זה בדיוק מה שאנו צריכים למנוע מהציבור שלנו: לא להוציא יותר ממה שיש, ולא — נגיע, חס ושלום, לפרשה של בן סורר ומורה, לאנדרלמוסיה כלכלית וחברתית שלמה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין ולא יכולים להיות חילוקי דעות בקשר לעובדה, שהן הכלל והן הפרט בישראל מוציאים יותר ממה שיש להם, ממה שהם משתכרים. ניקח,

אני משוכנע, כי שר האוצר מצליח לעשות כל מה שניתן מבחינה אובייקטיבית. אינני מאמין שמיהו מאתגר היה מסוגל לעשות יותר, או אפילו רק את מה שמר ארידור הצליח לעשות עד היום. אני מקווה, מאחל ומחזק את ידיו, שיצליח כך גם להבא.

וכדי לקיים את מצוות האיוון, ברצוני לציין, בין השאר, שנים-עשר דברים חיוניים יסודיים, שנעשו על-ידי שר האוצר מר ארידור במשך השנה:

1. תקציב מחוכנן לשנת 1982/83, בלי תקציב נוסף. מי שזוכר את 33 שנות המדינה יודע, שזה דבר נדיר, שמתכננים את התקציב ועומדים בו ואין צורך בתקציב נוסף, ואם משהו יגיד לי, שבכל זאת היה תקציב נוסף, אענה לו, שזה היה קשור למבצע "שלום הגליל", ודאי שזה לא נכלל במניין.

2. קיצוץ ריאלי של 5% בפעולות בשנת התקציב 1983/84. קיצוץ זה נעשה אחרי שני קיצוצים בשנה השוטפת: הראשון, קיצוץ של 3%, ולאחר מכן, שוב בקשר למבצע "שלום הגליל" קיצוץ נוסף של 2%. יחד, במשך שנתיים, קיצוץ בפעולות, קיצוץ ריאלי בשיעור של 10%. אינני זוכר שנים כאלה לפני כן.

3. גידול ריאלי ניכר בכיסות שער, שיש בו כדי לעזור ליצוא. בתקציב שאותו דנים עליו יש עלייה ריאלית פי שניים לעומת מה שמחוקצב בתקציב 1982/83. הסכום היה 4.7 מיליארדי שקל, ואילו בתקציב הנוכחי מתוקצב לכיסות שער סכום של 18.8 מיליארד שקל.

4. ירידת עודף הביקוש המקומי ב-23% נוספים לעומת התקציב המעודכן לשנת 1982/83, לאחר ירידה של 51% בשנה הנוכחית.

5. הטלת היטל על הבורסה — 2%, וכמו כן 2% על החתמת יתר. במשך שישה חודשים, יולי-דצמבר, הכניסו אתחום אלה כ-6.5 מיליארדי שקל. אני מצוין, ששר האוצר מר ארידור הוא שר האוצר הראשון, שהעז להטיל מס כלשהו על הבורסה בלי שזה הוקי לבורסה. אם אנו נתונים היום במצב שבו אנו נתונים, אין זה קשור למס שהוא הטיל. המס הזה על-פי היה מס מוצדק, והראיה היא, שבמשך שישה חודשים לא גרם המס שום נזק לבורסה, וגם אין איש אומר שהנזק בבורסה היום הוא תוצאה מהאחוזים האלה — זה סותר את כל מה שדיברו אתמול כהמקה לאי-אמון בממשלה.

6. הקפאת כוח האדם זו השנה השנייה.

7. התקדמות לפתרון מצוקת הדירור משנה לשנה. אזכיר, שבשנת 1980 היו 3,000 משפחות שגרר 4 נפשות בחדר, ובשנת 1981 הורדנו את המספר ל-2,100, זאת אומרת ירידה ב-30%, ואילו את מספר המשפחות שגרר 3 — 4 נפשות בחדר הצלחנו להפחית ב-15%. כמובן, גם אם נותרי 2,100 משפחות בלבד ששוכלות ממצב זה, זה הרבה מאוד, אבל אנחנו יכולים להתברך ולציין את החיוב שבדבר — אתמול דיברו על עוני — אם אנחנו מורידים את מצוקת הדירור בצעדים מהירים שכאלה, באחוזים גדולים שכאלה.

8. הקטנת הצריכה הציבורית ב-1982 ב-3%. אומנם חייבים לציין, למען האמת, שזה בעיקר בגלל הירידה ביבוא ביטחוני.

9. בהשקעה הגולמית המקומית — בניינים, ציוד, תחבורה ומלאי — חל גידול של 6%, לאחר קיפאון ב-1981 וירידה של 17% ב-1980.

10. הסכם תוספת השכר — אומנם שמירה על השכר הריאלי, אבל לא עוד עליה בלתי מרוסנת.

בהיחלשות המטבעות האירופיים או כמוג-האוויר הגרוע שהיה בימים האחרונים, מוג-האוויר קודר, קר וגשום.

מרדכי גור (המערך):
להיפך, זו ברכה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

כל כך הרבה דיבור על כך שהיצוא שלנו ירד במשך השנה ב-5%, ובכן, בעיני פלא הדבר שבמשבר הכלכלי הגדול בעולם, כאשר עשרות מיליונים מובטלים באירופה ובארצות-הברית, היצוא שלנו לא ירד ביותר מ-5%. הרשו לי להביא בפניכם את המספרים על ירידת היצוא בארצות תעשייתיות מובהקות.

אהרן הראל (המערך):

אין זה מתקשר עם החלק הראשון של נאומך?

מרדכי גור (המערך):

תיכף נשמע פסוק שיקשר בין הדברים.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

זה דווקא מתקשר נפלא.

המספרים מצביעים על ירידה ריאלית במשך השנה, מהרביע השלישי של 1981 ועד הרביע השלישי של 1982. בארצות-הברית היתה הירידה ביצוא — הקשיבו נא למספרים — 9.7%; ביפן — 7.8%; בצרפת — 11% ובגרמניה — 3%. לאחר ששמעתם את המספרים האלה, האם לא מגיעה, במקום ביקורת, מחמאה של "ישר כוח" לשר האוצר, לשר התעשייה והמסחר וליצאנים שלנו, על כך שהיצוא שלנו לא ירד אלא ב-5%? אם נהיה כנים עם עצמנו, אם נדבר עם היד על הלב ואם ננתח את הנתונים, האם ירידה של 5%, ככל שהיא מצערות, אומנם מצדיקה ביקורת, או אולי היא מצדיקה הכעת הערכה, שלמרות המצב בעולם, ולמרות ירידת היצוא בארצות-הברית ב-9.7%, ביפן ב-7.8%, היצוא במדינת ישראל ירד רק ב-5%?

אהרן הראל (המערך):

אבל הפסוק שאתה הבאת לא היה דברי שכח אלא דברי ביקורת.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

הפסוק שאני הבאתי כיוון אליך, אלי ואל כלל אזרחי ישראל, חבר הכנסת הראל, אני מצטער אם לא הבינות את הפסוק. אני התכוונתי לכך, שאנו מכובדים יותר מאשר יש לנו.

ולאחר שקבעתי שזוהי המחלה, ולאחר שקבעתי שהפתרון הוא להוציא פחות מאשר אנו משתכרים ולא יותר מאשר אנו משתכרים, ברצוני לנתח מבחינה כלכלית מה קרה, מה הסיבות למה שקרה, ואז, אם נהיה באמת כנים עם עצמנו, אנו צריכים להגיע למסקנה, שאין כאן מקום לביקורת ברוב הדברים, אלא להערכה ולהוקרה על כך ששר האוצר ושר התעשייה והמסחר עומדים על המשמר ויודעים לנווט את הדברים היסודיים שלנו, למרות הקשיים בעולם.

יש מצבים קשים, שאינם נובעים מאשמתו של משהו אלא מנתונים אובייקטיביים. עלינו להיות רציניים גם בביקורת ולראות את כל הסיבות האמיתיות, כדי שנוכל לתרום את המקסימום האפשרי לחקן את כל אשר ניתן לתיקון. כך היה ראוי שיתנהל הדיון שלנו כאן.

מה עלינו לעשות בהתחשב במציאות הכלכלית הקודרת בכל העולם? המסקנה, לדעתי, אחדות והתלכדות, כפי שאנו רגילים בבעיות ביטחון ברוב המקרים, כדי לפתור את הבעיות הכלכליות הקשות ולא חסר-שלום ויכוח או ניגוח ללא תועלת.

בהם שמץ הגזמה — יכולים לעמוד גם נגד טענות מוצדקות, קל וחומר נגד טענות בלתי מוצדקות.

חברי הכנסת, לפני הסיכום אני רוצה להשמיע כמה מלים כחבר הכנסת נציג של אגודת ישראל, כי גם זו חובתי, ולא רק להתייחס לעניינים הכלכליים. אדוני היושב-ראש, אנו עומדים בכל חוקך על שוויון מלא כלפינו בכל המישורים. לא ייתכן ולא נשלים בשום אופן שמערכת החינוך שלנו, החל בגני ילדים, דרך בתי-ספר של החינוך העצמאי ותלמודי תורה, סמינרים למורות וכלה בפנימיות שלנו, יהיו מופלים לרעה בהשוואה לחינוך הממלכתי או הממלכתי-הדתי. זה ורק זה כתוב בסעיפי ההסכם הקואליציוני. מעולם לא ביקשנו וגם לא נבקש בעתיד אפליה לטובה, אבל לא נשלים עם אפליה לרעה. לא ייתכן, רבותי חברי הכנסת, שבמערכת החינוך הכללית ילמדו יותר שעות ב-20% לעומת החינוך העצמאי. לא ייתכן להפלות בין ילד לילד. אני יודע — חילוניים, דתיים, תהיה העמדה אשר אתה, ככל בתי-הספר, גם אם הדבר יחייב הורדה קטנה מכלל בתי-הספר. לא ייתכן, חברי הכנסת, שילד הזכאי לפנימייה ומבקש להתקבל לפנימייה מסורתית יקבל רק 60% לעומת מה שהוא יכול לקבל כשמדובר בפנימיות אחרות. לא נקבל את הטענה, שהחינוך שלנו היה מקופח כל השנים וקשה לתקן בבת-אחת. אדרבא, היא הנותנת.

יחזקאל זכאי (המערך):
היום לא?

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):
גם היום, אבל אנחנו דורשים תיקון. אתה מכיר את דעתי. אני חושב שאתה גם מסכים עמה.

יחזקאל זכאי (המערך):
קראתי באיזה מקום, שיש לכם טענות נגד שר החינוך והתברכות. האם זה נכון?

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):
יש לנו טענות נגד כל מי שמקפח את החינוך שלנו, החל בשר החינוך והתברכות — —

יחזקאל זכאי (המערך):
היום אנחנו לא.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):
כן, היום אתם לא, אבל מוטל עלינו, על כולנו, לתקן, כדי שלא יהיה קיפוח.

אציין דוגמה קונקרטית אחת, ודווקא מבתי-ספר של בני המיעוטים. אציין מראש — כדי שלא תהיה אי-הבנה — שאני מצדיק את מה שנעשה ותוקן אצלם. חברי הכנסת, הקשיבו בבקשה למספרים. במשך השנתיים האחרונות בנו אצלם כל שנה 350 כיתות — ביחד 700 כיתות — כדי להרחיב את הפיגור ולהשוות אותם לכלל בתי-הספר. גם השנה מיותר מכלל תקציב הפיתוח של משרד החינוך והתברכות עבור בתי-הספר של בני המיעוטים — כאן יש לי שתי גרסאות: על-פי גרסת היועץ לענייני ערבים במשרד ראש הממשלה, שהופיע בוועדת הכספים אתמול — 27%; אני שואל בלשון חז"ל: "האם לא תהיה כוונה כפונדקית"? האם לא מוטל על כולנו לעשות עבור ילדי הציבור החרדי לא פחות — ואינני מבקש יותר — מאשר אנו עושים ובצדק לבתי-הספר של בני המיעוטים? אני מרגיש שוב: בצדק. אותו צדק אנחנו דורשים גם לעצמנו.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסכם את דברי. לא קל לפתור את הבעיות הכלכליות הקשות שלנו. ידיו של שר

כאן יורשה לי, אדוני היושב-ראש, להגיב, כי התפלאתי לקרוא בעיתון "מערב" בערב שכתב ד' בשבט ריאיון עם יושב-ראש ועדת הכלכלה של הכנסת, יושב-ראש הוועדה הכלכלית מהמערך, מר גד יעקבי, שבו הוא מתלונן ומותח ביקורת, אין תיתכן העלאה בשכר העובדים, העלאה בלתי מרוסנת שיכולה להגיע — כך הוא טוען — עד 150%, בלי שזה יהיה קשור בתפוקה.

מרדכי גור (המערך):

הייתי רוצה להיות בטוח שהציטוט נכון. אינני משוכנע בכך. אני אומר את זה לפרוטוקול. אתה לא קורא ציטוט מדויק מדבריו של חבר הכנסת גד יעקבי.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

חבר הכנסת משה גור, מאז ומעולם נזהרתי להקפיד על קוצו של יו"ד בציטוטים. אני מצטט מדויק במאה אחוז. אם "הכחור הזעזער" כתב משהו שחבר הכנסת גד יעקבי לא אמר לו — ואינני מאמין בכך — כי אני אינני אחראי לכך.

מרדכי גור (המערך):

מדוע נאמר שמי שמביא דבר בשם אומרו כאילו מביא גאולה לעולם? — כי זה דבר קשה מאוד. לכן אם רוצים לצטט, כדאי להביא את הכתובים.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

גם פה אני מביא את הכתובים.

מרדכי גור (המערך):

בסדר, רציתי להעיר את זה לפרוטוקול.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

הלוא אני מצטט, ואם זה יביא גאולה לעולם, שחבר הכנסת גד יעקבי יקום כאן וידוע: מה שאמרתי אינו נכון: מה טוב. אין סתירה גדולה יותר מזאת, שמצד אחד עומדים כחומה, באמצעות ההסתדרות, ואין נותנים לשר האוצר לעשות אולי מה שראוי לעשות, ומצד אחר מותחים ביקורת בציבור, מדוע שר האוצר רך מדי ומסכים להתפשר ולהעלות את השכר. אבל, אני אומר ששר האוצר צדק. אי-אפשר ללכת בכל דבר עד הסוף. אם רוצים אנו כשקט התעשייתי, הרי אם ההסתדרות ואנשי המערך עומדים כחומה על דבר זה — — —

מרדכי גור (המערך):

צריך לשמור על הכנסתו של העובד. לעניין זה אנחנו כחומה.

שלמה לורניץ (אגודת ישראל):

זה מה שהוא עשה. הלוא זה מה שעשה שר האוצר, וכמה כוחות הוא היה צריך להשקיע כדי להגיע לשמירה על השכר הריאלי בלבד, ולא להעלות אותו. אני מצוין את זה בהחלט כהישג, וזה הישג מספר 10.

11. חוק המיסוי האינפלציוני הובא סוף כל סוף, אחר שנים כה רבות. גם אם החוק אינו מושלם עכשיו, הוא יהיה מושלם. הגענו לכך, שכלל האורחים אינם חייבים לרמות. מי שאינו מרוויח אלא יש לו רווח דמיוני כתוצאה מהאינפלציה, אינו צריך לשלם, ואילו מי שהרוויח לא יצטרך לשלם. זה היה בהחלט דבר שדרש אומץ, דבר בזמנו.

12. עם ההישגים שאני רוצה להזכיר רק כאיוון נגד מבול הטענות נמנה עניין התעסוקה. בימים שכולה, כאשר אנו רואים מה שמתרחש בעולם, כיצד עומדים בתורים לקבל מרק באמריקה העשירה, אצלנו, ברוך ה', יש תעסוקה, מותר להגיד — מלאה, כי מי שרוצה לעבוד יכול לעבוד.

ההישגים האלה בלבד שהזכרתי — והם מדויקים ואין

החינוך והתרבות ועל משרד השיכון והבינוי. כמרכיב נקיים — אנג'ל הדין בתקציב — דיון מקיף ויסודי על כמה נושאים מרכזיים. הנושאים שנבחרו לדיון השנה בוועדת הכספים הם: חוק התקציב ומתודולוגיה של תקציב; מדיניות שער החליפין ועידוד היצוא, לרבות כנק ישראל; עיירות פיתוח — תעסוקה; שיכון — לרבות שיקום שכונות, זכאות, מפעל החיסכון לבניין ובנייה להשכרה; שוק ההון; הכנסות המדינה ואומדן הוצאות המס. באמצעות השינוי בדרכי הדיון השנה, אני מקווה שוועדת הכספים תתרום יותר מאשר תרמו בשנים שעברו. תודה.

הי"ר מ' כהן-אביב:

תודה לחבר הכנסת שלמה לורנץ. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי גור, ואחריו — לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת דן תיכון.

מרדכי גור (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, כרשותכם אעסוק קצת יותר בתחום של המדיניות המבצעת מבכר לתקציב. בדרך הטבע, במיוחד מכיוון שלא דנים כאופן נפרד במשרד הביטחון, כמובן אתעכב גם על אספקטים הנוגעים למדיניות הביטחון.

מכיוון שהיושב-ראש היה מאוד רחב לב בהקצאת הזמן

— — —

הי"ר מ' כהן-אביב:

חבר הכנסת מרדכי גור, ראשית, נקבעו לחבר הכנסת שלמה לורנץ 25 דקות רשות הדיבור.

מרדכי גור (המעריך):

אין לי טענות, להיפך.

הי"ר מ' כהן-אביב:

אני מודה ומתוודה. שנתתי לו יותר זמן, כי הוא יושב-ראש ועדת הכספים, והתקציב נדון בוועדה שהוא עומד בראשה. לכן נהגתי ברוחב לב, אני מודה כאופן מפורש. גם כך אנג'ל הפעם ברוחב לב.

מרדכי גור (המעריך):

אני, חושב שבצדק, אין לי טענות. אני רק מציין את התקדים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, זה שוחד.

הי"ר מ' כהן-אביב:

אין פה שום שוחד, אלא פשוט כיושב-ראש ועדת הכספים קיבלת יותר זמן.

מרדכי גור (המעריך):

אין לי טענות, אני רק מציין את התקדים.

עוד הערה אחת אני מוכרח להעיר: אין זה יום שבו נעים לחבר האופוזיציה לתקוף את המדיניות הכלכלית של הממשלה. יום שהולשתה של המדיניות באה לידי ביטוי גם במה שמתרחש בכנסת וגם בתחומים אחרים, אשר עליהם בשנה האחרונה הוצאו משאבים רבים — גם מה שקורה במשא"ומתן וגם פיצוצים על יד זרעית: אני מקווה שלא יתברר שזה חידוש מעשי איבה על גבול הצפון.

אני רק רוצה לומר לשר האוצר, שכאשר הכינוי היום את הדברים לאור האירועים הלא-נעימים האלה, נוכחתי באחד מביקורינו. בעת מלחמת ההתשה, כאשר חיים בר-לב היה הרמטכ"ל, באחד המעוזים בתעלה, וירדו פצצות, וישבנו ושוחרנו על החיילים. החיילים שאלו את הרמטכ"ל על המצב

האוצר, לפחות בשנים האחרונות, לא היו חופשיות לעשות את מה שדרוש לעשות: ידיו קשורות בלאורים, אזכיר כמה לאורים כאלה. הלאו הראשון — אסור לו לגרום לאבטלה. אפילו הקטנה ביותר, כדי להקטין את האינפלציה, כפי שהדבר נעשה בארצות-הברית, כאנגליה ובגרמניה. אני מסכים ללאו זה. זה באמת דבר שאסור לעשותו, גם אם אנחנו משלמים עבור כך מחיר גבוה. יש במדינה לאו — שאינני מסכים עמו — האומר: אסור להוריד את רמת החיים. רמת החיים יכולה רק לעלות משנה לשנה; להוריד — אסור. יש לאו נוסף שמטילים על שר האוצר — אסור להקטין שירותי רווחה, חס ושלום.

אפשר להשתמש בפסוק: "תכן אין נתן לעבדך ולבנים אמרים לנו עשו". רבותי, לא ייתכן דבר והיפוכו — גם תעסוקה מלאה. גם רמת-חיים גבוהה, גם שירותי רווחה, אבל כל זה בלי אינפלציה. בלי גירעון מסחרי, בלי דלדולן של הרווחות כמטבע-חרץ. אי-אפשר לרוש תרתי דסתרי, מי שמסוגל לעשות זאת — איך אומרים אצלנו, חבר הכנסת זכאי — שיקום יריד איך עושים את שני הדברים ביחד. אני לא יודע איך עושים זאת. ואני חושב שאף אחד לא יכול לתת רצפט כזה.

הפתרון: 1. לדעת את מצבנו הקשה, בלי כל אשליות. אם יודעים את המצב ואם חיים בלי אשליות, הרי שזאת התחלת הפתרון; 2. לחזור למורשה היהודית גם בהתנהגותנו הכלכלית, כלומר, להוציא פחות מאשר מרוויחים, אנו זוכרים באיזו צניעות חיו אפילו הנגידים הגדולים בעם ישראל. גם מי שקושי הרווחה את לחמו ידע לחסוך ממנו לעת סגריר. כלל זה חל על הכל ועל הפרט כאחד: שכל אחד יוציא פחות משהוא מרוויח.

יחזקאל זכאי (המעריך):

זה בראש וכבראשונה חל על המנהיגים, על אלה שאחראים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אני מסכים אתך. אי-אפשר לברוא טענות בנושא זה לשרי הממשלה: שכן השרים קטן יחסית לשכר עמיתיהם בעולם.

יחזקאל זכאי (המעריך):

מעל במה זו אתה משלם מס שפתיים. הם מנהלים את המדינה. זו הממשלה? זו כלכלה נכונה? הכול בסדר?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

חבר הכנסת זכאי, הלאו אנחנו מסכימים בעניין זה. למה אתה מפרע בנושא שיש בו תמימות דעים. אני אמרתי: החל בעשיר הגדול ביותר, במנהיגים, ועד' האיש הקטן ביותר. זו מסורת ישראל: שכל אחד מאתנו יוציא פחות מאשר הוא מרוויח.

יחזקאל זכאי (המעריך):

מוציאים מה שנותנים.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

טוב.

3. להתפרנס בכבוד מיגיע כפיים ולהיגמל מתמיכות ומהלוואות על חשבון הדורות הבאים. עלינו להמשיך להתפלל: "ונא אל תצרכנו ה' אלוהינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם". רבותי, זו תפילה גדולה וטובה גם מבחינה כלכלית.

אדוני היושב-ראש, ברצוני להודיע לכנסת, שהחלטנו בוועדת הכספים להכניס שינוי מסוים בדיון על התקציב בוועדה. נדון אומנם בתקציבו של כל משרד, אבל נקדיש תשומת לב מיוחדת, עליידי דיון מקיף ומעמיק, כל שנה כ-2 — 3 משרדים. השנה החלטנו לדון באופן יסודי על משרד

מרדכי גור (המערך):

לרוע, חבר הכנסת הורביץ, היה נדמה לי, שהיה כה, בהצעתך, משהו מתשובתה התמימה של המלכה הספונה כארמונה: אם אין להם לחם, תנו להם עוגות.

דן תיכון (הליכוד):

מה זה שייך?

יגאל הורביץ (תל"ם):

דיברתם נגד העזרה המסיבית; אמרתי: קחו עזרה מסיבית ותלכו לשם.

מרדכי גור (המערך):

חבר הכנסת הורביץ, אתה לא יכול לבוא אל משפחה שגרה במקומה ושם היא צריכה לקבל את הפתרון? — — —

שר התקשורת מ' צפורי:

האם כאשר הגיעו בעלויות ארצה שאלו לאן שולחים אותם?

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני השר, אתה משווה את תקופת העלייה הגדולה למדינה לבין היום? זו ההשוואה?

שר התקשורת מ' צפורי:

זו השוואה? אתה נותן אלטרנטיבות.

יחזקאל זכאי (המערך):

זו השוואה, כאשר כל שנה באו 150,000 עד 200,000 איש?

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הי"ר מ' כהן-אבידן:

חברי הכנסת, זכות הדיבור לחבר הכנסת גור, לא לכם.

מרדכי גור (המערך):

אני מקבל בהחלט את דבריו של שר התקשורת, מ' צפורי, שצריך לחת אלטרנטיבות. את זה אני מקבל בכל תחום. והדיון לגבי המגורים או אי-המגורים ביהודה ובשומרון ובעזה שייך לתחום שונה לחלוטין. אני רק אומר, שאם דנים בנושא חברתי ממדרגה עליונה, שנוגע למגוריהם של אלפי אנשים במקומות שבהם הם נמצאים, זה קצת מעבר למידה להציע להם לעבור ולגור בדירות, נניח הרבה יותר טובות, במקומות מרוחקים. את האלטרנטיבה — בכקשה. אלא שלאור מדיניות הממשלה, האלטרנטיבה הזאת לא ניתנה. השכונות וחלק מהעיריות מטופלות בקדימות נמוכה והמשאבים לדירות הרבה יותר מרווחות ניתנים ליהודה, לשומרון ולעזה. יכול להיות לנו דיון על יישוב יהודה, שומרון ועזה. אבל לקרוא קריאה ביניים ולשלוש את חושבי השכונות, כביכול כפתרון חברתי, לגור במקומות אחרים — אני מצטער מאוד.

יגאל הורביץ (תל"ם):

דווקא אתם האחרונים שצריכים לדבר על שיקום השכונות. עזבו את שיקום השכונות. עשו בשנים האלה מה שלא עשו במשך 30 שנה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

יחזקאל זכאי (המערך):

המשוקמים כביכול לא מסכימים לזה.

יגאל הורביץ (תל"ם):

— — —

וביקשו הסבר למה שקורה. והוא הסביר, שבשעה שאנחנו יושבים כך כמעט ונופלות פצצות מסביב, קורים דברים הרבה יותר חמורים לצד השני, למצרים. וסיים את דבריו, וכאן אני מקשר אל דבריו, חבר הכנסת לורניץ, ואמר: למרות הפצצות שיוורות פה, אילו הייתי צריך לבחור, בכל זאת הייתי מעדיף להיות בצד שלנו ולא בצד השני. אבל כיוון שאני נמצא במקום שבו אני, אין לי ברירה אלא. ולא מתוך רצון להתנגח, אין לי ברירה אלא לנגוע בתחומים שנראים לנו ונראים לי כתחומים המחייבים טיפול והתייחסות.

גם אני מצטט, אם כי בחלקים: כרם היה לידידי במשרד הביטחון ויקו לעשות ממנו שלום וביטחון ויעש ממנו מלחמה. זו כל התורה כולה. ואידך זיל גמור. האם יכולנו לקבל המחשה חמורה יותר להסתאבות המדיניות וההתנהגות מאשר טיסת הראווה במטוסי השן של חנרלים בעת שכאריך מתפרסת ומתפרסמת העובדה הנוראה על גידול מדאיג בשכבות העוני? וזה רק כחודש לאחר טיסת הנשף מלאס-יונגאס במטוסי של סוכן נשק, אשר נגדם יצא שר הביטחון כביכול במחפזה רבתי לחיסכון — חיסכון בכסף ודאגה למוסר. כמה נגעו ללבנו דמעות התנין של השר בעומדו בפעם האחרונה על במה זו בין הטיסות הראוותניות הללו, בידענו שטרם מצא פנאי לבקר בכית-החולים "ג" מפקדי חטיבות שנפגעו בלבנון, וביניהם מפקד "החטיבה שלא גויסה".

אדוני שר האוצר, האם אתה זוכר, שבאחד המפגשים שלנו הזהרתי אותך מפני העמדת הפנים, שיש כביכול בקיצוץ בתקציב הביטחון? הזהרתי ששר הביטחון יחזור וייקח מהמדינה תקציב גדול הרבה יותר, וכאופן שלא תוכל למנוע אותו. כי הבעיה איננה חלוקת כספים בין משרדים, אלא מדיניות ממשלתית כוללת של חברה, כלכלה, חוץ וביטחון.

לכן, אדוני שר האוצר, אנחנו רואים בחומרה רבה את קביעתך, שבמשק מודרני אין תקציב המדינה כה מכריע כפי שהיה בעבר. מכיוון שללא מדיניות מתואמת, אשר התקציב משמש לה ביטוי רעיוני ומעשי, מיטלטלות החברה והמדינה ללא כיוון וללא מטרה. השנים שלכם בשלטון הוכיחו זאת פעם אחר פעם: המהפך הליברלי, שטרף את כל האמצעים לשליטה במשק; אחריו מדיניות ה"אין לי", אשר ניסתה לקרוע תחומים וגבולות לפעילות הכלכלית אך לא יכולתם לעמוד בה; ומדיניותך, אשר באה עם כשורת חופש של צריכה, והיא כולעת היום את עצמה. בגאווה הצבעת אז על הדוגמה מהחידושים שאתה מנחית עלינו במשק הכלכלי, חידושים שנהוגים גם במשק האמריקני. והנה גם הוא, המשק האמריקני, עומד מול שוקת שבורה.

אדוני שר האוצר, המדיניות שלנו צריכה ויכולה להיות ישראלית בלבד, מבוססת על השקפת עולם חברתית שלנו ועל האמצעים שלנו, על יתרונותיהם ועל מגבלותיהם, אבל הם שלנו. שר האוצר לשעבר, חבר הכנסת יגאל הורביץ, תמה כאן מעל הבמה מדוע לא תמכנו ביתר חזק במדיניותו בעת שהיה בתפקיד שר האוצר. הסיבה העיקרית, יידי יגאל הורביץ, היתה הרגש שאתה שמת בצד הכלכלי, כאשר, כך זה היה נראה, היתה לך נכונות לפגוע ברקמות חברתיות חלשות, דבר שאנחנו לא יכולנו להסכים לו, בשם שאינו יכולים להשלים עם קריאת הביניים שלך בדיון האחרון בעניין הדירות ביהודה ובשומרון. אתה קראת בקריאה ביניים, כאשר דובר על הדירור בשכונות: מדוע לא ילכו לשם חרשי השכונות, מדוע לא ילכו לגור בשטחים. ביהודה ובשומרון?

יגאל הורביץ (תל"ם):

השאלה במקומה.

קריאות:

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנחנו לא נעשה כאן סימפוזיום. פעם אחת נתתי לכם, פעם שנייה. אינני רוצה שתפריעו לחבר הכנסת גור; הוא יגיד שאני לא מגן עליו.

מרדכי גור (המערך):

ממני לא תשמע הערה כזאת.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אני חייב להגן עליו.

מרדכי גור (המערך):

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת הורביץ: היום, כאשר הבורסה הפכה למקור מימון כמעט בלעדי, והממשלה איננה מכוננת באותה מידה כפי שנעשה בזמננו את המשאבים, אנו רואים מה קורה. כאשר צריך להבר על פיזור אוכלוסייה מכוון, כאשר צריך לדבר על פיזור מכוון של תעשייה מודרנית — ואלה דברים שעשינו אותם והבאנו תעשיות לקצות הארץ; אומנם אתה צודק, בתנאים המינימליים של אותה תקופה — כאשר התנאים משתפרים עם השנים, מן הראוי להקדיש להם היום יותר משאבים. כרגע השוק מכוון לשניים: שוק ההון החופשי והבורסה הולכים למשחק בכספים. אתה יודע זאת היטב. כספים אלה אינם הולכים להשקעות בתעשייה, הם לא הולכים לפיתוח מרכזי תעשייה מודרניים חדשים. להיפך, אנו רואים ספקולציות לנגד עינינו. והמשאבים המרכזיים מופנים בכיוונים שעליהם יכול להיות ריכוז פוליטי ומדיני. הם אינם פותרים את הבעיה החברתית הללו אלא בתחומים מוגבלים.

יגאל הורביץ (תל"ם):

זה לא השדה שלך. עוזב את זה.

מרדכי גור (המערך):

זה השדה שלי — — —

דן תיכון (הליכוד):

אני מזמין אותך לשיעור פרטי על הבורסה.

מרדכי גור (המערך):

אני מציע לך, חבר הכנסת דן תיכון, שלא תיתן לי שיעורים על הבורסה, אלא תציל אותה מהתמוטטות. שמעתי אותך הבוקר ברדיו. אל תיתן לי שיעורים. חבר הכנסת הורביץ מנסה כל הזמן לתת לי שיעורים בנושאי ביטחון. כרמה שלנו, חבר הכנסת הורביץ, עוסקים במדיניות כוללת, גם ביטחון, גם מדיניות; מה עוד שהמשאבים שכרובו על מדיניות ביטחון לא-יכונה היו יכולים לתת פתרונות להרבה מאוד אנשים שזקוקים למגורים ולהרבה מאוד תעשיות. לכן אנו עוסקים במסגרת כולה, ורתיי רוצה לראות גם את שר האוצר וגם את חבר הכנסת דן תיכון מצילים כרגע מהתמוטטות גם את הבורסה וגם את כל אלה שהיו קשורים אליה, כיוון שזאת לא רק בעיה כלכלית אלא גם בעיה חברתית ממדרגה ראשונה.

לכן שמחתי לראות בטלוויזיה את סגן השר בן-ציון רובין. את מנכ"ל הביטוח הלאומי ואת ירדני, חברי למפלגה, חבר הכנסת רפי אדרי, אשר עם כל חילוקי הדעות לגבי הנחונם — דיברו באותה רצינות ובאותה גישה על הצורך בפתרון הבעיה החברתית והדרכים למימושה.

לא נוכל, אדוני שר האוצר, להסכים לגישתך, שתקציב כמשך מודרני איננו דבר כה הכרחי, ולהעניק לך חופש פעולה משוחזר מתקציב מחייב. ננסה לוודא שהיה תקציב אשר יחייב מדיניות כוללת, כי חופש פעולה כזה גורם לשרירות-לב מרכזית ולתמרון חברתי-כלכלי ללא שליטה ציבורית. המשבר

בבורסה הוא סימן דרך. הניסיון שלכם, בדיון על העוני, לחזור ולדבר על מונחים אבסולוטיים של-עוני, במקום להתמקד בפער החברתי שהולך וגדל, במסגרת המדיניות שלכם, הוא הסימן

שר הבריאות א' שושטק:

למה לא אמרת זאת אתמול לחבר הכנסת אדרי?

מרדכי גור (המערך):

ראשית, חבר הכנסת אדרי אמר זאת בעצמו.

שר הבריאות א' שושטק:

הוא לא אמר זאת, הוא דיבר על העוני.

מרדכי גור (המערך):

שנית, אני רוצה להוסיף ולחזק את מה שהוא אמר בתחום הפער החברתי, כי הבעיות שנותחו בשנים האחרונות, גם תחת שלטוננו, היו בעיות שנבעו מגידול הפער. אנחנו לא חשבנו בזמננו, שהניסיון להגיע לאינטגרציה חברתית כוללת עלול להביא לתוצאות האלה. אך היום כולנו כבר יותר חכמים. לכן אני מציע שלא לנסות לתקן ולא להתעלם מבעיית הפער אלא לנסות ולפתור אותה. ראשית כול צריך להכיר בתחומת הבעיה.

אנחנו רוצים לשמור על תקציב שממנו ניתן להבין מה המדיניות. כיוון שנוכחנו לדעת לאיזה עמק בכא צבאי-מדיני הביאה את ראש הממשלה ואותו תפיסתו על חוסר הקשר ההכרחי בין מדיניות ובין מלחמה, איננו רוצים לחזור על כך בחברה ובכלכלה.

חופש פעולה חסר עמוד שדרה, אדוני שר האוצר, גורם לאי-הבנות. אבל לא היית רוצה, שגם בתחום שאתה שולט בו יצוצו אי-הבנות, אי-הבנות כאלה אשר נפלו עלינו מכיוון משרד הביטחון.

הדיון בכנסת הוא אחד האמצעים לבחינה מעמיקה של תקציב ומדיניות. לצער — אומנם הכנתי זאת לפעם הקודמת, אבל גם הפעם זה נכון — המושבים ריקים, לא רק במליאה אלא גם בוועדות-המשנה. באתר הדיונים בתקופת כהונתו של שר הביטחון עזר ויצמן הוא התלונן, שבעת הדיונים כל הקואליציה הייתה נגדה, כי הוא רצה לרסן את ההוצאות. היום הקואליציה איננה משתתפת כלל בדיונים. על צה"ל ועל מבנהו איננו דנים כאן, ובצדק. אולם אנו רשאים לדעת מה מדיניות הביטחון וכיצד היא משתקפת בתקציב. אנחנו רוצים לדעת האם התקציב שהגשנו לנו, אדוני שר האוצר, האם הוא תקציב למדיניות של שלום, ביטחון והבנה, או שהוא תקציב לכפייה ולמלחמה.

אחרי מלחמת יום הכיפורים, אדוני שר האוצר, החליטה הממשלה לבנות לישראל עוצמה צבאית אשר תאפשר חופש פעולה מדיני מרכזי, ואומנם, כל הממשלות יכלו להסכים לוורחורים של-מנחם לרקס את ההכנה על חשבונם. כלי לפגוע בביטחון המדינה במידה שאיננה קבילה. זה היה נכון החל בהסכמי הפורדה דרך הסכמי הכנייים ועד לתחילת השלום.

מה היא מדיניות הביטחון היום? פתרון הבעיות בדרכי מלחמה? האם נמשיך להילחם בלבנון, או נחתור להסכמים עם האויבים האמיתיים שלנו שם, עם אש"ף ועם הסורים, עם המחבלים ועם הכוחות הסוריים בלבנון? אדוני שר האוצר, כאשר הגשתי את התקציב, ולתקציב הביטחון כתוכו חלק מרכזי, האם אתה רואה בעיניך כיצד אנחנו ממשיכים לרדוף אחרי השלוחות האש"פיות גם בדמשק וגם בעמאן וגם במקומות אחרים, או שהוא תקציב אשר מבשר לנו חיפוש דרכים מדיניות, גם אל ירדן וגם אל הפלשתינאים שאינם אש"ף? האם גם בשנה הבאה תסכים, אדוני שר האוצר, להוריס

פלשתינאים שאינם אש"ף, ולהפוך את ירדן ממדינת עימות למדינה שהשלום רצוי וכדאי לה. עליכם למלא מחדש תוכן את השלום עם מצרים, ולמלא את הנגב ביוזמה החיישבותית אורחית — תקלאית ותעשייתית. עליכם להמשיך לפעול ברחבי העולם להרחבת היצוא התעשייתי והביטחוני, בדרכים שקטות ומכובדות, בדרכים שתואמות את המהות ואת הדמות של מדינת ישראל והחברה הישראלית. עליכם לנסח הסכם בלבנון שיקטין את העימותים, יבטיח את הביטחון ויחזיר את הצבא הביתה. ואז תוכל להציג תקציב שאנחנו נוכל לתמוך בו, כי זה יהיה תקציב של הבנה, של בנייה ושל פיתוח.

הי"ר מ' כהן-אבידן:

תודה לחבר הכנסת. מרדכי גור, רשות הדיבור לאחרון הנואמים בדיון זה, חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להתייחס בכמה מלים לדברי יושב-ראש ועדת הכספים באשר לנוהל הדיונים בוועדת הכספים. אני חבר חדש יחסית בוועדה, נדמה לי שזאת הפעם השנייה שאני משתתף בדיונים על התקציב. נראה לי שמשדו מוסדי לקוי בממלכתנו כאשר אנחנו דנים בתקציב של המדינה.

מה שמקבל הוא, שאנחנו עוברים על כל המשרדים ביעף, מעירים הצעות, ובעצם אין ביכולתנו להכניס ולו שינוי אחד לרפואה. לכן הייתי מייצג לעצמנו, במקום לנהל דיונים ברמה אקדמית, נתפצל לכמה ועדות-משנה, נצרך אלינו חברים מן הוועדות האחרות, נגבש מסקנות, ואותן נביא לדיון במליאת ועדת הכספים. אני חושב שזה יהיה יותר יעיל, יותר טוב, יותר נכון. אני מקבל את המגבלה, שאסור יהיה לנו לשנות את תוקף התקציב של כל משרד, וודאי שאין לגעת בתקרת התקציב של המדינה. אני חושב שהנוהל הזה הוא טוב יותר, יעיל יותר, וכוונתי יתרום לפוריות עבודתה של הוועדה.

כשאחזר בוחן את המצב בעולם אחת מגיע למסקנה, שמרבית הדוקטרינות הכלכליות פשוט את הרגל, שכן כלכלת המערב נתונה כמשבר מתמשך זה שנים מספר. אני רוצה להביא כותרת שקראתי היום באחד העיתונים הבין-לאומיים: "וועזעים נגברו אתמול בשוקי המטבע העולמי, בעקבות כישלונה של ועידת אופ"ק". שער הליירה שטרלינג הגיע לשפל חסר תקדים, שער הדולר עלה, ושרעי מניות בבורסות ניו-יורק ולונדון ירדו בשיעורים חדים.

האזרח בישראל צריך לזכור שאנחנו חלק בלתי נפרד מהכלכלה העולמית, ואין משבר דה-לוקס. לאזרחים אין תחושה, לפחות לא הייתה עד לפני ימים מספר, כי המשבר עלול לבקר גם בישראל. את זאת צריך לומר לכל אזרח, לומר באומץ.

בשנת 1982 נסב הוויכוח סביב יישום אחת משתי הדוקטרינות האלה: האחת, שהדגש צריך להיות מושם במאזן התשלומים וביתירות מטבעית, והשני, להדינו סיוע, פיתוחים מואצים. תורה זו יושמה במציאת הראשונה של השנה, והתוצאות היו אינפלציה מואצת, מניעת חירוש הצמיחה, עיוות בתחום ההשקעות, כאשר הדגש מושם בפיתוח ענפי השירות, התיווך והפיננסים. גרסה שנייה טענה, שיש לרסן את האינפלציה ויש לחפש את הצמיחה. נקודת המוצא הייתה, שהאינפלציה היא שורש הרע ויש להילחם בכל מחיר כדי לחדש את הצמיחה ואת ההשקעות.

המדיניות הנוכחית באה בעצם ליישם את הגרסה השנייה, ואם תצלח — תביא להורדת האינפלציה ותחדש את הצמיחה. זו מדיניות שצריך לתת לה סיכוי להצליח. הסכנה ביישום המדיניות הזאת היא כהווללה יחסית של היבוא. לכן הייתי מציע

כספים לסיפוק יצרים חולפים של כוח וגאווה, או חשפיע על מדיניות של פתרון בעיות חברתיות ואנושיות בדרכים כלכליות. קשות אולם בסיסיות?

באוגוסט 1970 טענו מנהלי המדינה של היום, שקידום הטילים המצריים לתעלת סואץ חייב חידוש הקרבות. אני רוצה לדעת, אדוני שר האוצר, כשאחזר מציג לנו תקציב עם תקציב ביטחון, האם למדתם מן הניסיון של אותה תקופה וממלחמת לבנון, ובמקום חימום רוחות הקרב — תפתחו רצון טוב להבנה שמבוססת על ביטחון, או אולי תאפשרו לשר הביטחון לגרור אותנו לעימותים נוספים?

ראש הממשלה הכריז על ארבעים שנות שקט ועל ביטחון בהרתעה אשר יצרנו במלחמה האחרונה. אדוני שר האוצר, האם התקציב נותן לכך ביטוי?

לצער הרב, איננו יכולים להיות משוכנעים, שהצהרותיו של ראש הממשלה מבוססות וברורות. כבר מנשבות רוחות חדשות, כביכול, בקרב הסורים. אך לעומת זאת, אין לי ספק, שמדיניות התותרת לקראת הבנה עם השכנים יכולה להקטין את המוטיבציה שלהם למלחמה, ושעוצמה מאוזנת שלנו עשויה להרתיע אותם ממנה. אם כי רק במידה מסוימת.

אדוני שר האוצר, אנחנו לא רואים בתקציב חידוש יחסים כלכליים עם מצרים, גידולם והרחבת משמעותם. את החיתורים הלאומיים והביטחוניים כבר עשינו. הוצאות גדולות לחיזוק הביטחון בנגב — השקענו. ואילו עכשיו איננו רואים בתקציב פיתוח מסחרי ותעשייתי לא עם מצרים, ולא עם הנגב — הוא נשאר רק וצחית מכל פיתוח.

בימי הדיונים על הסכמי קמפ-דייוויד הביטחונו הנוכחי ומלורו "לשבור" את השלום. אל תדאג — הם אמרו לי — לא ניסוג מסיני ולא נוריד יישובים; נשכור את השלום על-ידי תנופת ההתנחלויות ביהודה ובשומרון. זה היה הנשק שלו למדיניות כשר החקלאות. בימים האחרונים מורים חברים מהקואליציה, שהמלחמה בלבנון לא היתה בעיקר לשלום הגליל אלא למען כפיית פתרון ושלטון על יהודה ושומרון. לפנינו אם כן, אדוני שר האוצר, ניסיון לבלום את תהליך הדריקיום בהבנה — לא רק על-ידי דמי ההתנחלויות אלא על-ידי דמי מלחמה. האם התקציב שאתה מציג נותן תמיכה למדיניות הזאת, או אולי אתה מבשר לנו מדיניות אחרת?

וכי לא ידעתם שעם מינויו של שר החקלאות למשרד הביטחון הפכתם אותו לשר מלחמה, ואת המשרד — למשרד מלחמה?

עם ההתנחלויות יכול להיות לנו ויכוח אידיאולוגי, והוא קיים ויימשך. אולם באישור התקציב נאשר גם מדיניות ביטחון שאין בה כלל מדיניות רש בה רק גררנו מלחמה, שאין בה משום התקדמות לפתרונות בדרכי הסכמה אלא רק שימוש בכוח ובכפייה. מדיניות שבמקום לחפש דרכים להידברות — חוסמת אותם בעובדות ובתהליכים שסופם עימות.

הגיע הזמן, אדוני שר האוצר, שנראה כאן תקציב המלמד על מדיניות ולא על מלחמה. ביתניים, אדוני שר האוצר, אל תיתן להם רובים.

אם אומנם מיועד תקציב המדינה לחיזוק חישוקיה החברתיים והעוצמה הכלכלית והצבאית, עליכם לקבוע עקרונות ברורים. עליכם לחזור ולהגדיר מדיניות של הסדרים ולא של מלחמות. עליכם להתור באמת ובתמים להסדר עם הסורים, ולא להמשיך הלחמה בהם, ולהקדיש את המשאבים לפיתוח רמת-הגולן והגליל. עליכם לפלס דרכים אל

כדי להקטין את החלות בגוש מדינות אחד, יש לעשות מאמץ מרוכז, כדי לחדור לשווקים, שבהם יש יתרון למוצרי תעשייה ישראלים ובהם לא קיימת האטה כלכלית משמעותית. למשל, ארצות-הברית, שבה קיים משכר אבלי-הפוטנציאל עדיין לא מוצה. די בחזירה לשתי מדינות גדולות יחסית, למשל, דרום-אפריקה, אוסטרליה, סינגפור ויפן. ויש להניח שנפצה את עצמנו על ההקטנה ביצוא.

צריך להשקיע השנה בפיתוח שווקים חדשים, בתערוכות, הייתי ממליץ שהשנה ניכנס לתחומי פעילות חדשים, פרויקטים בעלי אופי תשתיתי בחוץ-לארץ, ניצול אפקטיבי של קניות חוזרות, ייצוא על בסיס של חליפין, עידוד ענפי ייצוא חדשים, למשל ענף התוכנה. אולי צריך לשקול בפעם הראשונה מתן עידוד על תוספת היצוא.

המתחומים שהצנתי כבני הבית ברור, שהיצוא החקלאי נתון במצוקה. כניסת ספרד ופורטוגל לשוק האירופי מהווה סכנה מוחשית להמשך פיתוח היצוא החקלאי, יש לנו בעיה בתחום הפוליטי וצריך, לדעתי, לטפל במישור הפוליטי בכל הקשור לכניסת ספרד ופורטוגל לשוק האירופי.

כאשר לתיירות, הייתי ממליץ, משנת 1983, לעודד ערכת מבצעים לעידוד התיירות, צריך לערוך מבצעים משותפים של "אל על" ובתי-המלון, לא שכל אחד יערוך מבצע עידוד במעדים שונים.

החלום הגדול ביותר שחלמנו במדינת ישראל הוא: פיתוח תעשיית עתירות מדע. בתחילת שנות השבעים חלמנו חלום, הקמנו ארבעה פארקים תעשייתיים, והתעשייה החדשה יצאה לדרך. החלום הזה, שנקרא "תעשיית עתירות מדע בישראל" מחשמל היום את העולם. אנשים מכל קצות העולם מבקרים היום בארץ כדי ללמוד ולעקוב מקרוב אחר המהפכה הגדולה בתחום תעשיית עתירות מדע. יש סכומי כסף בלתי נדלים שמוצאים לפרויקטים בישראל. אנחנו צריכים להיות השנה הרבה יותר אקטיביים, לפתח את האגנדה הזאת בעולם ולהמשיך לפתח את המחקר והפיתוח בתחום התעשייה. לפי דעתי, האגדה חייבת להפוך למציאות. כפי שאמרתי, יש כסף בחוץ-לארץ. הוא מחפש פרויקטים. צריך לתתם את העם היהודי לפרויקט הזה.

התחומים החדשים הם בעיקרם בתחום הלייזר, אנרגיה סולרית, הנדסה גנטית, תוכנה, מחשבים, רובוטים וכו' — אלה הם מקצת השמות שוודאי נשמע עליהם ב-1983.

שר התעשייה והמסחר מצוין, כי ההשקעות בתעשייה גדלו בשנה האחרונה. אני רוצה להיכנס לויכוח על מספרים, אבל אני מקווה, שאנחנו לא שוחקים את התעשייה. לכן אני מקווה, שבשנת 1983 נעודד את המשך ההשקעות בתעשייה ונעשה זאת בדומה לגרמניה ולפינ, ולא בדומה לארצות-הברית ולבריטניה, שלדעתי שוחקות את התעשייה.

הייתי רוצה לעמוד בכמה מלים על הנעשה בתחום הנפט. להערכתו, התקציב לחיפושי נפט אינו מספיק. אם אני בודק את מספר הקידוחים, הרי שבשנת 1978 נערכו 8 קידוחים; בשנת 1979 — 9 קידוחים; בשנת 1981 — 16 קידוחים; בשנת 1982 — 11 קידוחים, ולשנת 1983 מתוכננים 9 קידוחים. אסור לנו להקטין את מספר הקידוחים, למרות הירידה במחירי הדלק. כגודל הסיכון כן גודל הסיכוי.

אני קורא בעיתונות העולם, שזאת הפעם הראשונה יש סיכוי, בעקבות המשבר במדינות אופ"ק, שחברות הנפט הענקיות עשויות להתעניין בנושא חיפושי נפט בארץ. אסור להחמיר את ההזדמנות, ואני מבין שיש לטפל בנושא הזה בסודיות ובדיסקרטיות.

לשקול אפשרות של הטלת היטל סלקטיבי בשיעור של כ-5%, לתקופה קצרה, על יבוא מוצרי הצריכה, כדי למנוע הצפת השוק בסחורות שיגרמו להתמוטטות התעשייה. להערכתי, בגאט"ט יקבלו את ההיטל הזה בהבנה, ואין לחשוש ממה שיאמרו בנה.

מי שמסתכל על המצב בעולם היום רואה שהפרוטקציוניזם הופך למדיניות רשמית ומאפיין חלקים הולכים וגדלים של העולם. אם אתה מסתכל מתוך זכויות מגדלת, אתה רואה שאפילו בארצות-הברית יש הגנה על כמה ענפים, למשל, החקלאות. באחרונה ביקרנו בגרמניה, נפגשתי עם יושב-ראש ועדת הכספים של הפרלמנט המערב-גרמני. שאלתי אותו: מדוע אני רואה בגרמניה מכונת צרפתית אחת לפרואה? הוא אמר לי: אנחנו פשוט לא נותנים לייבא מכונות לגרמניה מצרפת. אנחנו מנמקים זאת באמצעים בטיחותיים. מדובר בשתי חברות בשוק האירופי, הצרפתים החלונו לאחרונה, בתוכנית טלוויזיה, שהגרמנים מונעים יבוא מהם. של מוצרי פלסטיק, משום איזה חלק שבוטל בפח אספה מפלסטיק, כולנו זוכרים את מלחמת הדיג שבין דנמרק לאנגליה. ביקרנו לאחרונה בברזיל, שמענו על האיסור לייבא מוצר כלשהו לברזיל — תחת מסווה של ליברליזם.

במדיניות היבוא יש משום סכנה של יבוא אבטלה. בעצם אנחנו הופכים למדינה יקרה. לכן הייבוא הופך לכדאי יותר. הגיע המצב ליד כן, שאמר לי משהו, שאולי כדאי לטוס לגרמניה כדי לקנות שלוש חליפות. לכן גם מוצאים מוצרים מוזלים מאוד בשוק הישראלי, למשל, סודה מדרום-אפריקה, קוקה-קולה מהולנד, ריבות ממדינות מזרח-אירופה ומדרום מזרח אסיה. אני שואל את עצמנו: האם איננו מבינים שאנחנו נמצאים בעולם שנתון במשבר כלכלי?

שיעור הצמיחה הריאלי השנתי הממוצע של היצוא התעשייתי, בשנים 1978 — 1981, הסתכם ב-11.5% לשנה. זה שיעור מרשים ביותר, המצביע בבירור על כך, שהיצוא התעשייתי הוא המפתח לעצמאות הכלכלית. זה כחצי שנה נמצא היצוא הישראלי בירידה, כאשר מגמת הירידה הולכת ומתחזקת ומגעת לשיאה דווקא ברביע האחרון, במיוחד בתודע דצמבר.

הייתי רוצה להביא כמה נתונים שהם, לעניות דעתי, מדאיגים ביותר. סך כל היצוא נטו, בדצמבר, ירד ב-21.5%; היצוא החקלאי ירד ב-29.9%; יצוא פרי-הדר ירד ב-13.5%; היצוא התעשייתי ירד ב-20.3%; יצוא המזון ירד ב-2.7%; יצוא הטקסטיל, הלבשה ועור — ב-19.2%; מכרות ומחצבים — 11.5%; כימיקלים — 37.2%; מתכת ואלקטרוניקה — 26.8%; יצוא היהלומים נטו עלה ב-11%. אנו יכולים לומר לעצמנו, שאת השנה סיימנו בהקטנה מועטה יחסית של היצוא, אבל המגמה המסתמנת בשלושת החודשים האחרונים היא מסוכנת ביותר. לפי דעתי, נדלק אור אדום שחייב להיות נדון בבית הזה במהירות.

השנה לא היתה ירידה בתפוקה התעשייתית. כיום מהווה היצוא התעשייתי כ-42.6% מסך כל התפוקה התעשייתית — לעומת 30.4% בשנת 1978.

החלוקה הגיאוגרפית של היצוא מראה פיזור זה: אנחנו מייצאים 60% מן התוצרת שלנו לאירופה המערבית; 20% — לארצות-הברית; 20% ליתר ארצות העולם. התהליך הוא כזה: בשנות השבעים חתמנו על ההסכם עם השוק המשותף, המטבעות באירופה התחזקו ומרבית היצוא שלנו שינה את כיוונו ועבר מארצות-הברית לאירופה המערבית. כיום המצב הפוך. זה לא טוב. המטרה צריכה להיות פיזור שוקי היצוא.

כ-12 שנים עד שהבורסה התאוששה. דור שלם של משקיעים בעצם נשרף. אני מקווה ובטוח שלא זה המצב היום.

הכלל השני בבורסה הוא, שכשכולם מנסים לברוח, איש לא מצליח לברוח. לכן, לפי דעתי, ייטיבו לעשות המשקיעים, אם יעברו את הגל הזה ויכלכלו את צעריהם לאחר מכן. המשבר בבורסה הוא ברח'לוק. הבורסה בעיקרה היא מכשיר חיובי ביותר, אף שהיו לנו טענות מפעם לפעם, ואני דווקא הייתי מעורר גיוס הון בתחום המחקר והפיתוח ובתחום חיפושי הנפט, כי לשם כך, בין השאר, נוצרה הבורסה. אין צורך לחפש אשמים. כולנו אשמים וכולנו לא אשמים.

לסיכום, אדוני שר האוצר, עברנו שנה קשה, וזאת שתבוא ודאי לא תהיה קלה. במיוחד לאלה העוסקים במלאכה, שהרי אין קל מלבקר, וזאת אנו צריכים לעשות. התקציב יוצא לדרך ולעוסקים במלאכה דרך צלחה.

ג. הצעה לסדר-היום

התפקיד שממלאת ארצות-הברית במשאיומתן בלבנון

נעשה היום בציניות וכלי כפפות. יש איומים, ולא רק איומים. יש גם הוצאה לפועל של איומים. אנחנו יודעים שעד היום יש הקפאה של אספקת מטוסים מסוג F-16. יש בעיטות בנכס האסטרטגי, ובעיטות לא רק מאחור אלא גם בפנים. בפרצוף.

אדוני שר החוץ, די להגיד שארצות-הברית היא בעצם ידידה טובה ואנחנו נכס אסטרטגי שלה; די לבלוע את הבעיטות האלה ולומר לארצות-הברית ולעם ישראל שבעצם אין עימות, שבעצם ארצות-הברית לא מכשילה, היא בעצם אפילו מועילה, ושבעצם יש בינינו רק אי-הבנה קטנה, ואנחנו נסביר לארצות-הברית כמה אנחנו חשובים לה וכמה היא טובה.

אומרים: לו לפחות זה היה פועל. זה גם לא נכון, וגם לא חשוב. אני גם מאמינה, שזה לא לטובתה; אני מאמינה שבכניעה שלה לערבים, על חשבוננו, כשהיא סבורה שהיא תקבל מהם בסוף את התודה הנצחית, היא עושה אותה שגיאה שאנחנו עושים. גם אנתון חושבים שאם אנחנו מוותרים לארצות-הברית, אנחנו נקבל את התודה הנצחית. אבל אנחנו מקבלים בעיטות מארצות-הברית. ארצות-הברית מקבלת היום בעיטות גם מארצות ערב. ומה הפתרון שלה? גם ככה, על מה אומרים את הפתרון שלה: אנחנו אולי לא ויתרנו מספיק; נוותר קצת יותר — אז נפייס יותר. אבל זה לא מועיל, זה לא מוכרח, זה רק מזיק.

אני אומרת, שארצות-הברית מכשילה גם באופן אקטיבי, לא רק פסיבי; זאת אומרת, לא רק בכך שהיא לא משפיעה על לבנון ללכת לקראתנו. היא מכשילה גם באופן אקטיבי. ואין לי ספק שעוד יתגלו עדויות לא רק בעל-פה, גם בכתב. על מה שארצות-הברית עשתה ועושה בנושא הזה. ואני חושבת ששר הביטחון רמו על הדברים האלה. אני אומרת, שיש כאן גם הכשלה אקטיבית. היא משפיעה על לבנון שלא ללכת לקראתנו. אבל יש פה גם צביעות כשהיא אומרת: לא אני; גימאיל איננו רוצה. וכפי שרמזתי קודם, יש גם משחק מכוער כלפי הלבנונים. אין פה דאגה פתאומית לשלומה של לבנון. אחרי ששבע שנים ארצות-הברית ישנה בשקט בלילה אחרי מה שקרה שם; פתאום היא אינה יכולה עוד, היא דואגת לשלומה של לבנון. אלא שבמסע של ארצות-הברית להביא לידי הוצאתה של ישראל מיהודה ומשפלת ומעזה היא

מלים מספר על הבורסה. בעבר היו כמה משברים קשים, ואצין אחדים מהם. בשנת 1964 — מי שזכור את הצעת החוק להטלת מס רווחי הון על הבורסה — הבורסה התמוטטה והנפילות היו גדולות מן הנפילות שהיו אתמול. היום וביום חמישי שעבר, ב-1977, ביום ביקורו של הנשיא סאדאת בישראל, התמוטטה הבורסה פעם נוספת. דברים דומים קרו בפברואר 1980, וגם בפברואר 1981 היה מיני-משבר.

יש שני כללים חשובים, שאותם חייבים להסביר לכל אחד. כשם שהעצים אינם גדלים עד אין סוף, כן השערים לא עולים ללא סוף. מי שחושב שהשערים עולים ועולים ולעולם לא יורדו, אינו מבין מהי הבורסה. ואם מישור ציין את שיחתי כרדיו, אני רוצה לחזור לשנת 1964, כאשר היתה הנפילה הגדולה, ואיש לא בא לעזרת הבורסה — לאחר כ-3 חודשים ביטלו את החוק המור הזה והקימו קרנות ריסות ליד האוצר, והמפלה היתה גדולה. כך שהקרנות האלה לא יכלו לסייע, וזה לקח

הייר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון.

חבר הכנסת, נעשה כעת אתהחאת בדיון על התקציב ונעבור לסעיף אחר בסדר-היום. שר האוצר ישיב בהמשך השיבה היום. יסכם את הדיון ותחייים הצבעה. שר האוצר ביקש להשיב לשלושת הדוברים האחרונים לאחר שיעיין בחומר. זו זכותו, וקיבלתי את בקשתו.

אנו עוברים להצעה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן בנושא: התפקיד שממלאת ארצות-הברית במשאיומתן בלבנון. חברת הכנסת גאולה כהן, בבקשה.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בנושא שאני מעלה היום על סדר-היום — התפקיד שממלאת ארצות-הברית במשאיומתן בלבנון — אני רוצה להזכיר: א. שיש עימות, ואסור לברוח, אסור למרוח ואסור להרדים; ב. שארצות-הברית ממלאת תפקיד מכשיל, לא רק פסיבי אלא גם אקטיבי, במשאיומתן בלבנון, ושהקשר הזה הוא בעצם קשר סחטני לגבי נושא יהודה ושומרון. כשלבנון האומללה משמשת כירי ארצות-הברית קלף במשחק; ג. שהניסיון וההיגיון מוכיחים, שדווקא כדי לשמור על-ידידותה של ארצות-הברית, אסור לנו להיכנע לדרישותיה; ד. שיש לבדוק את הקונצפציה של אוריינטציה בלעדית לארצות-הברית, שלא "להינעל" על ארצות-הברית ולהיות פתוחים וקשובים לאפשרויות של חידוש יחסים עם ברית-המערצות; ה. במשאיומתן בלבנון, נוסף על דרישה של נסיגה ברוזמנית בלא הכוחות, צריך לדרוש גם משאיומתן ברוזמני עם סוריה ולא רק חד-צדדי אתנו, ועד אז להיערך חד-צדדית בדרום-לבנון מבחינת השיקולים הביטחוניים שלנו; ו. שאת המשאיומתן ליד השולחן המדיני צריך לנהל מתוך עצבים חזקים, לאט ובשיקול דעת, בלי לרוץ, אבל לרוץ ומתוך התלהבות בעשייה בשטח ההתנחלות; ז. שכדי למנוע עימות עם ארצות-הברית, צריך להתכונן לו; ח. שאם לא נעשה כך, אדוני שר החוץ, נחזור לא למצב הקודם. שבו נסכן שוב את קריית-שממה, אלא למצב שבו נסכן גם את קריית-אריבע.

בנושא העימות — העימות הוא מתחת לפני השטח הרבה ומן, אבל יש שעות שהוא גם על פני השטח, ואז קשה לטאטא אותו אל מתחת לשטיח של מליצות: מה גם שהעימות הזה

חוברת ט"ו, ישיבה קט"ו
— הצעה לסדר-היום —

מיכאל ברידור (המעריך):

נפסיק את הסיוע לארצות-הברית.

גאולה כהן (התחיה):

אולי קודם תשמע? אחר כך אתה יכול להעיר הערות.

היור"ר מ' כהן-אביב:

חברי הכנסת, אני מבקש מכם שלא להפריע. זכותה של חברת הכנסת כהן לומר מה שהיא רוצה. יש גם הצעה של חבר הכנסת פדר, האומרת אחרת. אני מבקש שלא להפריע לחברת הכנסת כהן.

גאולה כהן (התחיה):

זכותכם גם לצאת מהאולם, אם אינכם רוצים לשמוע.

יעקב גיל (המעריך):

אנחנו פשוט רוצים לדעת מה היא מציעה.

גאולה כהן (התחיה):

מה נדרש מאתנו? אמרתי, לדרת מהקונצפציה האומרת, שכדי לשמור על ידידותה של ארצות-הברית עלינו להיכנע לדרישותיה. הניסיון אומר שזה לא היה כך, ויתור גרר ויתור, וההיגיון אומר שכל שאנו מוותרים, ועל-ידי כך מתגמדים, אנו נעשים פחות נפחות ופחות חשובים לארצות-הברית, וכך באופן פרדוקסלי הודפים אותה יותר לזרועות אויבנו.

השאלה איננה האם לשמור על ידידותה של ארצות-הברית: כולנו רוצים לשמור על ידידותה של ארצות-הברית. השאלה היא איך, ומה הסיכוי היותר-גדול לשמור על ידידותה, ואז המסקנה היא הפוכה: כדי לשמור על ידידותה של ארצות-הברית, לא לטוות קצר — לטוות קצר אפשר גם לעמוד לבד — אלא לטוות ארוך, אין להיכנע לאותן דרישות קצרות-ראות שלה, שגורמות לנו להצטמק, להיחלש ולהתגמד.

אבל, בעניין זה נדרשת רכזיה בקונצפציה נוספת. כבר רמזתי על כך בתחילת דברי, צריך להרהר בשאלה, האם המעורבות הגדלה והולכת על גבנו של ארצות-הברית באזור היא, בלי פקפוק, באינטרס הישראלי? האם זה מחוכם "להינצל" אך ורק על ארצות-הברית, או כדאי שהמפתחות יהיו גם בידינו, כדי לפתח דלתות נוספות? בלעדי רכזיה כזאת, גם אם כבר יש אפשרויות נוספות כאלה כשטח, לא נהיה קשובים ונכונים, ונחמין אותן.

עלינו לחשוש ממצב, שבו ארצות-הברית וברית-המועצות יחלקו, בסוף, את האזור הזה ביניהן מעל לראשינו ועל חשבון כל מדינות האזור, וכבר היו דברים בהיסטוריה של האזור הזה.

אני מאמינה שגייע זמן שבו אפשר יהיה לדבר בגיונית ולדבר שלום עם מדינות ערב דמוקרטיות באזור, ובמקום קונפדרציה מלאכותית נדבר על נייטרליוציה של המזרח התיכון מכל תלות במעצמה עולמית. ואתה, אדוני שר החוץ, כראש לח"י שהגתה את הרעיון הזה, מכיר אותו, ועוד לא אכזר עליו כלום.

יעקב צור (המעריך):

חוזרים למחלת.

גאולה כהן (התחיה):

זו בדיוק הרמה.

האזור הזה לא גמר לומר את מה שיש לו ביצירה העולמית. זה לא בכחית חזון שווא, אבל היום זה חזון לאחרית הימים. עד אז, לפחות עלינו להימנע משגיאות.

בלבנון, אדוני היושב-ראש, עצם שיתוף ארצות-הברית במשאומתן — במקום שיחות ישירות ומשאומתן ישיר,

משתמשת בלבנון האומללה כקלף. זה היום המוסר של ארצות-הברית.

ארצות-הברית היא זו שלא רק לא לחצה על לבנון בנושא הסכם השלום, אלא חיבלה בו. ואנו נסוגנו ממנו ללא מחיר. נסוגנו מעמדה, שמדינית ומוסרית היתה הטובה ביותר להגנה. ויתרנו על עקרונות ההדדיות ביחסים, נתנו לגיטימציה לכך שישראל היא המדינה היחידה בעולם, שבלי כל סיבה זה לגיטימי לא לעשות אתה שלום. לא מדובר פה על כפיית שלום, אבל בוודאי זו זכותנו שלא יכפו עלינו מצב שיווליד שוב מלחמה.

ואשר לאיש שלנו של תחנות ההרתעה — לכן מתנגדת ארצות-הברית בשם הריכוזות הלבנונית. שוב צביעות. קודם אמרו לנו, שבגלל הכתיבן של מדינות ערב לא יכולה לבנון לחתום אתה הסכם שלום; איזה אות לעצמאות מרובה של לבנון, לריכוזות. עכשיו אומרים לנו: תחנות ההרתעה ישראליות הן פגיעה בריכוזות הלבנונית, ולא ארצות-הברית יש פתרון חלופי: היא, כלומר הנחתים האמריקנים, הכוח הרכילאומי, יאיישו אותן. ושוב היא מרמה את לבנון, אבל לא אותנו. ארצות-הברית של היום, ביחוד ארצות-הברית שאחרי וייטנם, אינה בנויה למעורבות אמיתית בשום שטח בעולם, וביחוד בשטח כמו לבנון. ששם לא דרושים "חיילי שוקולדה" אלא כאלה שמוכנים להסתכן ולחטא את דמם. אחרי שתי יריות, כל אמריקה חודעצת. אחרי שני קורבנות — הנחתים ינחתו בנמל בני-יורק.

למדיניות זו יש קשר סחטני לנושא יהודה ושומרון. אמת, מתחת למפת לבנון נמצאת מפת ההתנחלויות ביהודה ובשומרון, ומאחורי גמאילי נשקף חוסיין. מהר פן תאחר, אומר מובאק לחוסיין; יותר מהר. אומר חוסיין לערפאת: מהר מהר, אומרים מובאק, חוסיין וערפאת לרייגן; טוס כבר, אומר רייגן לבגין. לאמריקנים אכן יש בעיה עם חוסיין. רוצים לשכנע אותו שהם יכולים להביא את הסחורה, *to deliver the goods*, יכולים ללחץ על ישראל. הנה, תראה, אומר רייגן לחוסיין, אנחנו עכשיו רק מאיימים, תעשה אתה עוד צעד אחד, ויש לשער שחוסיין יעשה את הצעד האחד הנוסף, ואז, אומר לו רייגן, אנחנו גם נממש את האיומים. זאת המטרה הראשונית של איומי ארצות-הברית.

אבל יש פה עוד שתי מטרות נלוות: האחת, להכין את דעת הקהל האמריקנית, שכידוע, ויש לומר זאת לזכותה, אינה דעת קהל של מדינה טוטליטרית. ואם אחרי הכרזה זאת של הממשלה בכל יום שני וחמישי, על "ידידות לנצח עם ישראל", יהיה פתאום מהפך של עימות, לא יהיה קל להסביר זאת לדעת הקהל ולהעביר את זה בקונגרס. אז יש שלבי הכנה. מטרה נלווית שנייה היא לבחון את התגובות בארץ.

מה נדרש מאתנו לעשות? קודם כול לראות את המציאות כפי שהיא ולדרת מהקונצפציה האומרת, שכדי לשמור על ידידותה של ארצות-הברית עלינו להיכנע לדרישותיה. הניסיון אומר שזה לא כך.

יעקב גיל (המעריך):

מה את מציעה?

אברהם כ"ץ-עוז (המעריך):

האם אנחנו מיועדים להחליט היום שארצות-הברית היא האויב?

גאולה כהן (התחיה):

אני יודעת שאתם לא יכולים "לפטור" את ארצות-הברית. אתם, ולא רק אתם, כל עם ישראל, תלדי בה גם נפשית. הרי זאת הבעיה.

כדי לעמוד כמשאיומתן בלבנון, כפי שתיארת אותו, ובעימות — בשביל זה צריך קודם כל עצבים חזקים. אמרתי: בשיקול דעת ובלי לרוץ ליד השולחן המדיני, אבל לרוץ מהר ומתוך התלהבות של המעשה הציוני החלוצי בעשייה בשטח ההתנחלותי. זה המהר מהר שלנו לעומת המהר מהר שלהם.

מיכאל בריזהר (המערך):
זה בלבנון. גאולה?

גאולה כהן (התחיה):
ובין לבין — א. להתנתן לעימות, שהשלב הראשון שלו — האיומים והלחצים — כבר התחיל; ב. להיערך גם כלכלית ולוותר, לא בכתיאחת אלא בהדרגתיות, על הסיוע הכלכלי; ג. להיערך, גם הסברתית, בדעת הקהל בעולם וגם הסברתית בבית.

וכאן אני קוראת למערך להיות שותף בהדיפת כל הלחצים מבחוץ. אני מברכת את תקוע, את חבר הכנסת פרס ואת חבר הכנסת גור, שכל אחד בדרכו אכן התבטא ברוח דומה בנושא של עמידה מול לחצים מבחוץ.

מיכאל בריזהר (המערך):
אחרי ברכה שלך, הם לא יוכלו לצאת לרחוב.

גאולה כהן (התחיה):
צריך להבהיר לארצות-הברית, שהאופוזיציה לא מוכנה להגיע לשלטון על חודם של לחצים אמריקניים, בלי שהוויכוח הפנימי בבית ייפגע מכך כלל וכלל.

והעיקר, אדוני שר החוץ, יש להבהיר לחוסיין חד-משמעית, שהוא לא יתקבל פה אך ורק על תקן של הסכמי קמפ-דייוויד. אני נגד הסכמי קמפ-דייוויד, לפי כל פרשנות שלא תהיה, אני לא מאמינה בהם וחושבת שהם היו משגה קשה

יעקב גיל (המערך):
יצא המרצע מן השק.

גאולה כהן (התחיה):
— אבל היום עמדתה של מדיניות ממשלת ישראל צריכה להבהיר לחוסיין — וכל שתיקה כאן מדיקה — שהוא לא יתקבל פה לא על תקן של תוכנית רייגן, לא על תקן של חסות ערפאת ולא על תקן של הקפאת ההתנחלויות, אלא אך ורק על תקן הסכמי קמפ-דייוויד לפי הבנתה, פרשנותה ופירושה של ממשלת ישראל.

יוסי שריד (המערך):
נורא מצחיקה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
חברת הכנסת גאולה כהן, זמן תם כבר מומן, אני מנסה לאותן לך לא פעם אחת.

יעקב גיל (המערך):
הסבלנות שלך ראויה לשבח.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
סבלנות יש לי עם כולם.

חברת הכנסת גאולה כהן, אבקש ממך לסיים.

גאולה כהן (התחיה):
אני כבר מסיימת.

אני מאמינה שאין מקום לייאוש, אם לא נאבד עצבים. מדיניות היא אמנות האפשר, נכון, אבל ההבדל בין מדינאי אמן למדינאי אומן הוא במידת ההבחנה באפשרויות הטמונות

משאיומתן שהיה צריך להיות רק בינינו לבין לבנון — היה שגיאה ראשונה, שאנחנו כבר היום משלמים עליה. היה ניסיון צודק להוריד אותה מהמשאיומתן, וחזרנו והחזרנו את פיליפ חביב, שוב הכנסנו אותו לתמונה באופן לגמרי בלתי מוצדק.

צריכה להיות דרישה למשאיומתן על נסיגה מקבילה של כל הכוחות, ועד אז — לא יהיה משאיומתן על מה שיהיה לאחר שכל הכוחות הזרים יצאו, כי בינתיים נעשה את כל ההתפשרויות בשטח, ואז יתברר שהחתך לא הגיע כלל לחופה, ומה שיישאר הוא כל הדברים שכבר הסכמנו עליהם וכל ההתפשרויות שכבר עשינו. לא רותמים את העגלה לפני הסוסים ואחרי-כך מתפלאים שהיא לא מתקדמת.

בקשר לתחנות ההרתעה הכלל צריך להיות: המעורבות שלנו בדיוס-לבנון לזמן מוגבל הכרחי, שום תחליף אין למעורבות הישירה שלנו. אני לא מדברת עכשיו באיזה פרופיל, באיזה גודל, ואיני הולכת עם סנטימטר כדי לדעת מה יהיה גודל הבסיס או תחנת ההרתעה.

מיכאל בריזהר (המערך):
מה זאת תחנת הרתעה?

יעקב גיל (המערך):
שר הביטחון עוד לא תדרך אותה, אז איך היא יכולה לדעת?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
חבר הכנסת גיל, אתה בחור קאדי צריך לשבת בשקט.

יעקב גיל (המערך):
אני קאדי? אני יכול למנות אותך לקאדי.

גאולה כהן (התחיה):
אנחנו דורשים את שיתופו של חדאד, אבל כותו של חדאד, אדוני שר החוץ, הוא מכותה של ישראל. כאשר ישראל לא תהיה בשטח, גם הוא לא יכול להיות בעל אותו כוח. ומלבד זה, היום חדאד ישנו, מחר חדאד איננו, ואנחנו לא יכולים להשליך רק על זה את ייבנו.

אשר לארצות-הברית, לנחתים ולכוח הרב-לאומי כבר התייחסתי.

יוסי שריד (המערך):
מתי תעלו על הכמה ותודו שכל המלחמה הזאת היתה מקח טעוה?

גאולה כהן (התחיה):
צריכה להיות הצעה למשאיומתן ישיר עם הלבנונים על נורמליזציה ואי-לוחמה, ולהפסקת המשאיומתן על תנאים לאחר יציאת הכוחות. עד שכל הכוחות יחליטו לצאת, לא אנחנו צריכים לחזור להוצאתם. יעשו זאת אם ירצו ואם יוכלו הלבנונים וארצות-הברית. אולי הם יעשו זאת יותר מהר וביתר יעילות — אולי, לא כהכרח — אבל עד אז אנחנו, באופן חד-צדדי, צריכים להחליט מה הם ההסדרים הביטחוניים החשובים לנו ולהיגרר עליהם.

איני בטוחה שאיננו יכולים להגיע יותר מהר להסכם עם סוריה, גם בלי תיווכה של ארצות-הברית. אני לא רוצה להיכנס עכשיו לכל הנושא של טיילי S.A-15, אבל אני לא מקבלת בשום פנים ואופן את הגרסה, שזה בא רק כחשובה על הנחתים האמריקנים. לארצות-הברית קל מאוד להציג את זה כך. אין לי ספק שזה קשור במכה שלנו, וגם פה לא תמיד צריכה להיות חשובה צבאית, יכולה להיות חשובה מדינית, אבל איני רוצה להיכנס לפרטים.

ובכל פעם משהו שם קובע את העדיפויות ואת הקדימויות. אצלנו איש אינו יכול לקבוע את העדיפות, מכיוון שברור לנו שהנושאים האלה הם החשובים ביותר והחיוניים ביותר לקיומנו. מסיבה זו בלבד יכולים להתעורר הבדלי גישה ועמדה גם לגבי טקטיקה ולפעמים גם לגבי מהות העמדה עצמה.

בזמן האחרון מגיעות אלינו מדי פעם ידיעות על מגמות שונות בקרב הממשל האמריקני. אינני יודע מי מפין בכל פעם את הידיעות האלה ומה כוונת המפיצים.

משה שחל (המערך):

שר הכיתות הוא המקור, אדוני שר החץ.

שר החץ י' שמיר:

אשרין, אתה יודע את כל המקורות.

משה שחל (המערך):

אני מצטט את העיתונות.

שר החץ י' שמיר:

אתה יודע — אני אינני יודע. אבל מגיעות אלינו ידיעות שונות מארצות-הברית. יכול להיות שבדמוקרטיה האמריקנית. בדמוקרטיה הגדולה הזאת, יש אסכולות שונות, יש מגמות שונות, יש שם כאלה התומכים ביותר דעות ובאותן עמדות שהתייחסה אליהן חברת הכנסת גאולה כהן.

הידיעות האלה מגיעות אלינו בצינורות שונים, ממקורות שונים. אנו ערים להן. במידה שלעתים ניתן להן אימות על-ידי התבטאויות של אנשי ממשל בארצות-הברית, הרי הן מעוררות דאגה מרובה.

היעדים שהצבנו לעצמנו במשאומתן הנוכחי עם לבנון, אינם שונים למעשה מאלה של ארצות-הברית. אנו רוצים בלבנון עצמאית וריבונית, לבנון שממשלתה שולטת על כל שטחה, משוחררת מכיבוש זר ומנוכחות של כל גורם זר, בכללם גורמי טרור מכל סוג שהוא.

אנו גם יודעים שהעם הלבנוני ברובו המכריע רוצה ידירות לישראל, ושאינו יחיל לו לפעול לפי רצונו הריבוני, הוא יחליט על קיום יחסי שכנות טובים עמנו.

מאיר וילנר (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בכיבוש אין רצון חופשי.

שר החץ י' שמיר:

אך בלבנון זה, כפי שהיא היום, זקוקה לתקופת זמן מסוימת, כדי שתוכל להשליט סדר בארצה, כדי שתוכל לשקם את שירותיה הממלכתיים וגם את כוחות הביטחון שלה. ועד אשר היא תגיע ליכולת זו, ועד אשר היא תהיה בטוחה ביכולתה לשלוט בנעשה במדינתה, יש צורך ויהיה צורך בסיוע ביטחוני מיוחדים ובשיתוף פעולה הדוק בינינו לבין לבנון. על-מנת לקיים את הסידורים האלה ולשמור עליהם; אני אומר: למשך זמן מסוים, שצריך להיות מוסכם בינינו ובין לבנון.

על נושאים אלה ואלה מנהלים נציגי ישראל ולבנון בימים אלה משאומתן אינטנסיבי, קשה. יש שם הרבה בעיות שקשה להתגבר עליהן. אבל שני הצדדים, בהשתתפות ארצות-הברית, עושים כמיטב יכולתם להגיע להסכמה ולהתגבר על הקשיים האובייקטיביים והסובייקטיביים.

ארצות-הברית, כפי שאמרתי, משתתפת במשאומתן הזה, על-מנת לסייע לצדדים להתגבר על חילוקי הדעות ולהגיע כומן הקרוב ככל האפשר לגיבוש של הסכם. נציגי ארצות-הברית מדגישים בכל הזדמנות, שארצות-הברית מעוניינת בהחשת המשאומתן ובנסיגה מהירה ומיידית של כל הכוחות הזרים

במציאות לעומקה ולרוחבה. אני מאמינה, שאם ישראל רוצה לשמור על ידירותה של ארצות-הברית גם למחר, עליה להתכונן לעימות אתה עוד היום.

אתה, אדוני שר החץ, אמרת, שאם ניכנע היום לדרישות ארצות-הברית ולבנון, זה יחזיר אותנו למצב שלפני מלחמת "שלום הגליל". למרות כל הקורבנות היקרים ששילמנו. אלא שהדבר הרבה יותר חמור, אדוני שר החץ, והנסיגה תהיה הרבה יותר עמוקה: לא נתחזר למצב הקודם, שבו קריית-שמונה שבגליל תהיה שוכה בסכנה, אלא גם קריית-ארבע שביהודה תהיה בסכנה.

יעקב גיל (המערך):

רק שלום ימנע את כל הסכסוכים האלה. תפסיקי עם כל הפטופטים האלה.

גאולה כהן (התחיה):

אם איננו יכולים לכפות שלום בלבנון, אדוני, זה לא תלוי רק בנו, אבל זה שלא יכפו עלינו כניעה — זה תלוי בנו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת גאולה כהן.

יוסי שריד (המערך):

שר החץ שלנו הוא מדינאי אמן או אומן?

גאולה כהן (התחיה):

אני לא יודעת מה שר החץ, אבל אני יודעת ברור מה אתה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אדוני שר החץ רוצה להשיב על ההצעה לסדר-היום? בבקשה.

שר החץ י' שמיר:

אדוני הידיש-ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת גאולה כהן העלתה את הבעיה של מעורבות ארצות-הברית במשאומתן בינינו לבין לבנון על הסדרי הביטחון, הנסיגה והיחסים בין לבנון לישראל, משאומתן אשר מתנהל בימים אלה באינטנסיביות וארצות-הברית שותפה לו. בכל דיון על תפקידה ומקומה של ארצות-הברית במתרחש כאדוני יש להביא בחשבון, קודם כול, את הבסיס הרחב והאיתן של יחסי ישראל עם ארצות-הברית. בסיס זה מושתת על זיקה הדדית, על ערכים משותפים —

יוסי שריד (המערך):

ועל מזכר ההבנה.

שר החץ י' שמיר:

יש הרבה מזכרי הבנה.

— ועל יעדים מקובלים על שני הצדדים ועל שתי הממשלות.

יעקב גיל (המערך):

אבל הוא התכוון רק לאחד.

שר החץ י' שמיר:

טוב.

במערכת יחסים זו טבעי הדבר שמתגלים מדי פעם בפעם חילוקי דעות. זה טבעי, שהרי ככלות הכול, היחסים בינינו לבין שכנינו, בעיות הביטחון, נושא הגבולות — אלה הם נושאים קיומיים וחיוניים בשביל מדינת ישראל. לא כן הדבר בשביל ארצות-הברית. כשבילה אלה הם נושאים המופיעים כרשימת נושאים שונים הנמצאים על סדר-היום של ארצות-הברית.

פעם שמועות, שהנה ירדן עומדת להחליט על הצטרפות לתהליך השלום. וכלכד שחקבל הבטחה מסוימת, או שמישהו יסכים לתנאי זה או זה מצדה. אינני יודע את פשרן ומשקלן של שמועות אלה, אבל ידוע וברור, כי ישראל היתה מוכנה כבר לפני ארבע שנים להיכנס למשא-ומתן לשלום עם ירדן, והיא מוכנה לכך גם היום. זאת — לפי הסכם קמפ-דייוויד וללא תנאים מוקדמים כלשהם.

יוסי שרד (המערך):

התנגדת להסכמי קמפ-דייוויד.

שר החוץ י' שמיר:

נכון.

הדיבורים המלווים את השמועות האלה על השתתפות הישירה או העקיפה של נציגים של ארגוני המחבלים במשא-ומתן הזה הם מיותרים וממשיכים, כי לא גישה וניתן עם מרצחי אש"ף בכל דרך שהיא, לא עמם ולא עם שליחיהם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ועם מרצחי הפלנגות אתם ממשיכים, עם הטובחים בסברה ובשחילה אתם ממשיכים. אתם שלחתם — — —

שר החוץ י' שמיר:

אני רוצה לומר, כי המסתמכים על ההצעות שנכללו בנאומי של נשיא ארצות-הברית מ' בספטמבר 1982 חייבים לזכור, שאכן נאום זה הכיל כמה וכמה רעיונות לפתרון הבעיות של המזרח התיכון, אבל תוכנית שלום שלמה ומגובשת, מקובלת ומוסכמת על-ידי ישראל, מדינה ערבית, המדינה הערבית הגדולה ביותר, וארצות-הברית — תוכנית כזאת יש רק אחת והיא תוכנית קמפ-דייוויד. אנחנו ננהל משא-ומתן על בסיס הסכמים אלה, ועל בסיס זה בלבד.

הסכמי קמפ-דייוויד היו עסקת חבילה, שהקיפה את כל מרכיבי ההסדר בכל הגזרות, ושבמסגרתה קיבלה ישראל על עצמה ויתורים קשים ומכאיבים. ישראל כבר קיימה את חלק הארי של התחייבותיה, שנבעו מוויתורים אלה, ואין זה מתקבל על הדעת שנשכים היום לפירוק החבילה הזאת ונשכים היום להתחיל במשא-ומתן חדש על בסיס אחר, העלול להוביל לויתורים חדשים ולקורבנות חדשים. ישראל עומדת על כך, שכל משא-ומתן על בעיות השלום כאזור יתנהל אך ורק על בסיס הסכמי קמפ-דייוויד. ארצות-הברית היתה שותפה להסכמים אלה, היא יודעת את ערכם והיא יודעת את מחירם.

חברי הכנסת, אנחנו עוסקים בימים אלה בבעיות שפתרוןן יקבע את שלומה ואח ביטחונה של ישראל לדורות, ועל כן אנו מצווים, היום כתמיד — — —

יעקב גיל (המערך):

זאת אמרת גם לפני שבוע חודשים. מה חדש?

שר החוץ י' שמיר:

— — — לעמוד איתנים ולשמור על נאמנות ליעדי השלום והביטחון.

חברת הכנסת גאולה כהן נכנסה לפרטים שונים, הגישה הצעות מפורטות הנוגעות למשא-ומתן.

מיכאל בר-זהר (המערך):

אתה מקבל אותן?

שר החוץ י' שמיר:

אינני חושב שאפשר לדון על כל הדברים האלה במליאת הכנסת, ועל כן אני מציע, אדוני היושב-ראש, להעביר את ההצעה הזאת לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

מאדמת לבנון. הדרישה הזאת עומדת אצלם בראש כל יתר הנושאים הנוגעים למשא-ומתן הזה.

למעשה, אין סתירה בין רצון זה של ארצות-הברית לבין רצונו שלנו, שהיינו אנו מעוניינים לא פחות מכל גורם שהוא, ואולי אף יותר, בהסדר מהיר ככל האפשר. אנו היינו הראשונים לקבוע, כי נסיגת כל הכוחות הזרים מלבנון צריכה להיות עיקרון בסיסי בכל תוכנית של הסדר בינינו לבין לבנון. אבל אנו, שלא כצדדים האחרים, מייחסים חשיבות עליונה ועדיפות למתן תשובה על השאלה: מה יהיה בלבנון למחרת הנסיגה?

לשם כך, כדי לתת תשובה על שאלה זו, הכרחי להגיע להסכם על סידורי ביטחון משותפים לנו וללבנון. ויש להקים מערכת יחסים מיוחדת, חדשה, בינינו לבין לבנון, אשר תיתן לנו את הפתרון, כדי שלבנון לא תחזור למחרת הנסיגה למצב ששרר שם ביוני 1982, ושהטוריסטים של אש"ף לא יופיעו מחדש בגבולנו הצפוני.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

ומי יערוך שהטוריסטים שלכם לא ייכנסו פעם נוספת ללבנון?

שר החוץ י' שמיר:

אלה הן הדרישות המינימליות שישאל מוכרחה לעמוד עליהן. ממשלת ישראל לא תמלא את חובתה לגבי אזרחיה אם לא תעמוד על הדרישות האלה.

יוסי שרד (המערך):

תעמדו, תעמדו. עד שתשבו. זה אותו חלום באספמיה — — —

שר החוץ י' שמיר:

הרבה חלומות התקיימו, גם חלום זה יתקיים.

השגת הסכם בין לבנון לבין ישראל ברוח זו תיצור אווירה חדשה באזור ותחדש את תהליך השלום בכללותו.

יוסי שרד (המערך):

מה קרה לשלום עם לבנון שאותו הבטחתם?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

סבלנות, סבלנות.

יוסי שרד (המערך):

לא נשאר לו כל זכר. מתי תדורו סוף סוף, שכל המלחמה הזאת היתה מקח טעות?

יעקב גיל (המערך):

סבלנות ואורך רוח.

יוסי שרד (המערך):

הרי הכול התמוטט ועלה בעשן.

הו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מוכן לקבל קריאת כיניים אחת, שתיים, שלוש, אבל אי-אפשר כל הזמן, לאורך כל נאומי של שר החוץ, להפריז לו.

יוסי שרד (המערך):

— — —

הו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת יוסי שרד, הערתי פעם אחת, אני מעיר לך בפעם נוספת, אני מבקש.

שר החוץ י' שמיר:

אדוני היושב-ראש, חלפו שנים מספר מאז נחתמו הסכמי קמפ-דייוויד, ובחודשים ובשבועות האחרונים מופיעות מדי

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לשר התוך. לאחר הכנסת דניאל רחוליו הצעה אחרת. בבקשה, חבר הכנסת דניאל רחוליו.

דניאל רחוליו (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להוריד הצעתה של חברת הכנסת גאולה כהן מעל סדר-היום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
להסיר אותה.

גאולה כהן (התחיה):

אפילו לא שמעת אותה.

דניאל רחוליו (המערך):

חברי הכנסת, לפעמים אפשר לתהות ולשאול, מה רוצה ממשלת ישראל באופוריה של מזכר ההבנה האסטרטגי, אשר בא להודיע קבל עם ועולם, שישראל היא "סירת מטכ"ל" של ארצות-הברית, עד פתיחת חזית, ולפעמים אני חושש שמא יגייסו את כולנו לצאת למלחמה נגד ארצות-הברית. צריך להחליט מה ארצות-הברית: האם היא זו אשר אנחנו צריכים לעמוד כחור-התנית של מאבקה נגד עולם השחור, או שהיא האויב שמדינת ישראל צריכה לצאת ולהתקיף אותה? מה כאמת המצב?

עקיבא נוף (הליכוד):

בוויכוח בין ארצות-הברית לכרית-המועצות אנחנו עם ארצות-הברית. בוויכוח בין ארצות-הברית לישראל אנחנו עם ישראל.

דניאל רחוליו (המערך):

חבר הכנסת עקיבא נוף, אני יודע שאתה אינך מוסמך לענות על השאלות האלה, משום שאתה, ללא ספק, מכלכל ואינך יכול למצוא את ידך ורגליך, כמו כל חברי הבית, ולרעת מה רוצה בעצם מדינת ישראל מארצות-הברית.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

דב שילנסקי (הליכוד):

— — —

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא, די.

דב שילנסקי (הליכוד):

— — —

עקיבא נוף (הליכוד):

איוה מין סגנון זה?

יעקב גיל (המערך):

אולי אפשר לשמוע וללמוד תורה... אתה מדבר?

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת יעקב גיל, תעזוב עכשיו — — —

יעקב גיל (המערך):

תורה חרשה נוצרה. המצאת תורה חרשה.

אורה נמיר (המערך):

זה בהסכמת סיעתם.

יעקב גיל (המערך):

תורת ההתעלמות מכל טענה.

דב שילנסקי (הליכוד):

סיעתנו אינה משתמשת בכיטורים כאלה, כמו "אתה מכלכל".

יעקב גיל (המערך):

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גיל, אינך מרגיש שהגדרת את הסאה היום? חבר הכנסת גיל, אני אומר את זה בכל הרצינות, אני מנהל את הישיבה הזאת כבר שעתיים, ואתה כל הזמן מפריע. אני מבקש ממך שלא לעשות זאת.

יעקב גיל (המערך):

חלק מהזמן.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש, חברכם מדבר, אתם מפריעים לו.

רוני מילוא (הליכוד):

סיעת המערך מזכרת על בלבול. זו בדיחה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא, אני פונה אליך בפעם האחרונה. אני מבקש ממך להפסיק.

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת עקיבא נוף, קראת קריאת ביניים. אמרת מה שרצית, והוא ענה לך כפי שהוא רוצה לענות. זו זכותו. אבקש להמשיך, חבר הכנסת דניאל רחוליו.

דניאל רחוליו (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני חושב שמוטל על ועדת החוץ והביטחון ומוטל על מליאת הכנסת לדון במכלול הבעיות המדיניות, בתוכן תפקידה של ארצות-הברית, מעשיה של ברית-המועצות והתנהגותה של ישראל. אבל להתחבר להצעה אשר כל כולה אומרת, שאם יש עכשיו לישראל אויב, זו ארצות-הברית, בלי שדבר זה יביא כחשבון את מכלול העניינים שהביאו להסתבכות שאנו נמצאים בה כלבנון ושבה צריכים אנו ללמוד ולהבין כיצד, למשל, עלינו להתייחס לעובדה שנכנס הממד של סאס-5 לאזור? ואת אותה ארצות-הברית, אשר אתה חתמנו על הסכם קמפ-דייוויד.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

מזכר ההבנה.

דניאל רחוליו (המערך):

זו אותה ארצות-הברית, אשר אומנם ממשלת ישראל הזורחה והודיעה שבחוכמה רייגן אין לנו על מה לדון, אין לנו על מה לדבר, כאשר תוכנית רייגן — שהיא לא תוכנית שלנו, לא תוכנית של ממשלת ישראל, לא תוכנית של המערך — יש בה ככל זאת אלמנטים כמו: לא לחזור לגבולות 1967, לא לקבל את ההגדרה העצמית, להתנגד למדינה פלשתינאית; נכון יש שם דברים שאינם מקובלים עלינו, אך כל כולה הפכה להיות דבר שיש להיאבק נגדו. כל זה יוצא מכל איוון.

אדוני היושב-ראש, במקום שנצייר שרים על הקיר ובמקום שנפתח חזית נוספת, נגד ארצות-הברית, במקום שניצור לעצמנו במצבנו, בשחיקה הבין-לאומית שלנו, שונא נוסף, במקום שנצטרך להתרועץ ולברר מה פירוש הדבר

שארצות-הברית רוצה או לא רוצה להשנות את יחסינו או את סיועה לישראל — היא חייבת — — —

רוני מילוא (הליכוד):

אחם מנסים לצבוע תמונה שחורה ללא הרף, כאשר הסנט והקונגרס של ארצות-הברית מחלטים על הגדלת הסיוע לישראל — — —

יעקב גיל (המערך):

אדוני היושב-ראש, מדוע אינך מעיר לו?

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת יעקב גיל, אני מבקש ממך שלא להעיר לי קריאת כנייה או שאלה — מותרות. הערתי לו לא פעם אחת, ואני לא אשאל אותך מה לעשות. אם הוא שואל שאלה והנואם רוצה להשיב — שישב. אתה יכול להגיש תלונה נגדי לוועדת הפירושים.

דניאל רוזוליו (המערך):

אני מודה לחבר הכנסת רוני מילוא על שאלתו.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוזוליו, עברת את הזמן שנקבע לך לרשות הדיבור, אבקש לסיים.

דב כ"מאיר (המערך):

חברת הכנסת גאולה כהן גם האשימה את ראש הממשלה בכגירה: לא נורא.

דניאל רוזוליו (המערך):

מאחר שחבר הכנסת רוני מילוא פנה אלי — — —

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אינך חייב להשיב לו.

דניאל רוזוליו (המערך):

— אני רוצה להזכיר לו, שהיום עומד בארצות-הברית — והדבר הזה לא הוכחש — על סדרהיום: השעיית הסיוע לישראל. אינני חושב שארצות-הברית — — —

רוני מילוא (הליכוד):

איפה זה נמצא?

היור"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת רוני מילוא, אנחנו צריכים לסיים את הדיון. לא ייתכן שתקיים דיושית.

דניאל רוזוליו (המערך):

על כן אני מציע להוריד את ההצעה מסדרהיום.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת דניאל רוזוליו. חבר הכנסת, אני שואל את חברת הכנסת גאולה כהן: האם את מסכימה להעביר את הנושא לוועדת החקן והביטחון?

גאולה כהן (התחיה):

כן.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

ובכן, לפנינו שתי הצעות: האחת — שלא לכלול את הנושא בסדרהיום של הכנסת; האחרת — להעביר את הנושא לוועדת החקן והביטחון. אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות אחת מול רעותה. מי בעד העברת הנושא לוועדת החקן והביטחון — ירים את ידו. אבקש למנות.

ה צ ב ע

רוני מילוא (הליכוד):

אדוני המזכיר, נוסף חבר כנסת אחד.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער מאוד, חבר הכנסת רוני מילוא, גא לא להתערב בענייני. בבקשה, אל תגנו עלי.

מי בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדרהיום של הכנסת — ירים את ידו.

יש חילוקי דעות בספירה בין מזכיר הכנסת לבין סגן מזכיר הכנסת. אבקש שני מונים.

יוסי שרד (המערך):

רוצים לשמוע את התוצאות.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אתה רוצה לשמוע את התוצאות? בבקשה.

רוני מילוא (הליכוד):

רוצים לשמוע. כדי שחבר הכנסת יוסי שרד יתנצל.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

אבקש שלא להתערב בעבודתי. בבקשה, שני מונים — חבר הכנסת גולדשטיין וחבר הכנסת שרד — היות שחבר הכנסת יוסי שרד העלה חשש לגבי הספירה.

חבר הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הנושא לוועדת החקן והביטחון — ירים את ידו. מי בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדרהיום של הכנסת ירים את ידו.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון): מי נמנע?

היור"ר מ' כהן-אבידב:

מי נמנע?

ה צ ב ע

בעד העברת הנושא לדיון

בוועדת החקן והביטחון — 54

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדרהיום של הכנסת — 42

נמנעים — 2

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החקן והביטחון נתקבלה.

היור"ר מ' כהן-אבידב:

הודעה לנמנעים. בבקשה, חבר הכנסת מאיר וילנר.

מאיר וילנר (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בעניין המלחמה בלבנון אין אנו מסכימים עם הממשלה ואין אנו מסכימים עם המערך. בראיון הגשנו הצעת איאמון בממשלה נגד המלחמה שפתחה ישראל יחד עם ארצות-הברית. לו היו שומעים בקולנו, היינו מונעים קורבנות של 500 חיילים ואלפי פצועים. היינו מונעים את מותם של עשרות אלפי פלשתינאים ולבנונים חפים מפשע. היינו מונעים את החרפה מישראל ואת התוצאות הכלכליות והחברתיות של המלחמה.

לכן אין אנו מתנגדים לדיון. אבל אנחנו במאה אחוז נגד מה שאמרה כאן חברת הכנסת גאולה כהן. נכון, יש קשר בין המלחמה בלבנון לבין הכיבוש בגדה המערבית וברצועת-עזה; נכון, המלחמה בלבנון, אחת מהסיבות שלה, מהמטרות שלה, היתה ליצור מצב שיכשיר את הקרקע. יקל את הסיפוח של הגדה המערבית ורצועת-עזה, עלידי שבירת העם הערבי

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא מקרה הוא, שחברת הכנסת גאולה כהן מצאה לנכון בדבריה לברך על עמדתם של חברי הכנסת פרס וגור, שהכריזו שאין להסכים ללחצים של לבנון או של מישור אחר בקשר לרדישות הישראליות. שיש לעמוד איתן. מה זאת אומרת לעמוד איתן? זאת אומרת להסכים לשליטה ישראלית לפחות בחלק של לבנון, זאת אומרת להסכים להשתלטות ישראלית או ישראלית-אמריקנית על לבנון. מה שנעשה בלבנון — אין זה עניינו

עקיבא גוף (הליכוד):

הי"ר מ' כהן-אבידב:
אני מבקש שלא להעיר לנואם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ולבסוף אני רוצה לומר עוד דבר אחד: חברת הכנסת גאולה כהן אמרה למה עלינו לנהל מדיניות של אוריינטציה חד-צדדית על ארצות-הברית. הבה, היא אמרה, נחפש קשרים עם ברית-המערב. אני נותן לה פרס כבודנית מספר אחד של חודש ינואר 1983.

אריה נחמקין (המערך):
מאין בא עזרתו...

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זהו בדיחה. כמו הדיבורים שלה על — — —

גאולה כהן (התחיה):

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חברת הכנסת גאולה כהן, את התנגדת כשהפריעו לך. אני מבקש ממך שלא להפריע.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני רק מדועזע לשמוע מה שחברת הכנסת גאולה כהן אמרה על החיילים האמריקנים "אמרת: הם 'חיילי שוקולדה', שאינם מוכנים להתעבר בשום מקום בעולם, כי זה מצדיק שפיכת דם. ככה? את מוכנה בנקל שאנחנו נשפוך דם בכל מקום בעולם, לא רק בלבנון?

הי"ר מ' כהן-אבידב:
חבר הכנסת וילנר, ביקשתי ממך והערתי לך כמה פעמים. לרשותך חמש דקות בלבד להנמקת ההימנעות. אתה מדבר כבר עשר דקות, אתה מנצל את סכלנותי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עכשיו אנחנו פועלים שחיילינו ישפכו דם גם בזאיר ובהונדורס.

ומלה אחרונה, הבוקר שמענו ברדיו, שצה"ל שולח המוני חיילים לכפר דרתי בלבנון, כדי לפרק אותו מנשקו ולסייע בכך לפלנגות לערוך עוד מעשי טבח. אנחנו מוחים נגד הפעילות הזאת של הצבא הישראלי בלבנון לצד הפלנגות הרצחניות ונגד הדרוזים

הפלשתינאי כעם. ועל-ידי השגת רווח זמן, שהעולם יתעסק בלבנון ואנחנו נעביר התחלרות וסיפוח זוחל של הגדה והרצועה. הקשר הזה הוא נכון.

נדמה לי שההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת גאולה כהן היתה מומונת על-ידי שר החוץ. רואים זאת לפי התשובה שלו. הוא לא התנגד לדבריה. רצו לעשות פה הצגה, שרעת הקהל בישראל לוחצת על הממשלה שלא לוותר על הרדישות של ממשלת הליכוד בעניין לבנון. הרדישות שלכם הן להפוך את לבנון לקולוניה ישראלית, ישראלית-אמריקנית. והאמריקנים רוצים שזאת תהיה קולוניה אמריקנית, מכיוון שהאינטרסים שלהם רחבים יותר בעולם הערבי. מה אתם רוצים? שלושה בסיסים ישראליים בלבנון? להשאיר שלטון ישראלי בתירח של חראד, שהוא סוכן שלכם בדרום-לבנון? לבנון שיכת לעם הלבנוני. אתם צריכים לצאת משם, זה הכול. במיוחד כאשר ממשלת לבנון מסכימה ליציאת כל הכוחות הזרים.

המלחמה הזאת הביאה לאסון על עניין השלום ועל מדינת ישראל. חשד אכזרם שריר גילה בפרס, ואיראפטר לטשטש זאת, שאחת הסיבות לפתיחת המלחמה בלבנון היתה האוריינטציה של אש"ף ושל מדינות ערביות לשלום עם ישראל על בסיס של הכרה הדדית, על בסיס של שתי מדינות ריבוניות — ישראל ופלשתיין. אחת ממטרותיה של המלחמה בלבנון היתה למנוע שלום ישראלי-פלשתינאי שהיה באופק לפני פרץ המלחמה. כדי שלא לשלם את מחיר השלום. מכיוון שהממשלה איננה מוכנה לסגת מהשטחים שנכבשו ב-1967, זוהי ממשלת ארץ-ישראל השלמה. גם המערך ברובו לא מוכן לשלם את מחיר השלום, שפירושו מדינה פלשתינאית בצד מדינת ישראל.

חבר הכנסת גור, אמרת — נדבר עם פלשתינאים שאינם אש"ף. זה כאילו מישור היה אומר לדבר עם ישראל, לא עם ממשלתה. אין נציגות אחרת, יש נציגות אחת שהוכרה על-ידי כל המדינות הערביות, שהוכרה על-ידי האומות המאוחדות, ולא אתה ולא אף אחד מאתנו יכול לקבוע מי ייצג את העם הפלשתינאי.

מרדכי גור (המערך):

כל זמן שיש להם האמנה, אין שום בסיס — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גם לך יש אמנה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת וילנר, אתה מגמק את ההימנעות, עליך לסיים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
גאולה כהן עמדה חצי שעה ולא אמרת לה מלה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אל תאמר לי מה לעשות כאן. אחת לא תעיר לי. חבר הכנסת וילנר, אתה צריך לנמק ההימנעות. אילו לא היה סדר-היום, הייתי נותן לך.

ד. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 4), התשמ"ג — 1983*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

תאונות דרכים (תיקון מס' 4), התשמ"ג — 1983, קריאה שנייה וקריאה שלישית. את החוק יביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: חוק פיצויים לנפגעי

* "דברי הכנסת", מושב שני, כנסת עשירית, חוב' ל"ג, עמ' 3168, נספחות.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 4), התשס"ג — 1983.

מטרת התיקון היא להבהיר את המינוח "רכב מנועי" שעליו תחול חובת הביטוח, לפי פקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל — 1970, עלימנת למנוע אי-בהירות בשאלה זו — שהרי מי שאינו מבטח עצמו מחמת חוסר בהירות מגיע לכלל עבירה פלילית, ובדין הפלילי חובה עליו להגיע לכלל בהירות מקסימלית.

מתוך מטרה זו קיבלה ועדת החוקה, חוק ומשפט את הגישה, המתבטאת בהצעת החוק, שיש להבהיר מהו כלי רכב ויש למנוע עד כמה שאפשר ספקות בנושא זה.

עם זאת החליטה הוועדה להרחיב את מכלול כלי הרכב הנכללים בהגדרה לעומת ההצעה שהותחה בפני הכנסת והוסיפה את הרכבת והרכב הנגרר למסגרת כלי הרכב החייבים בביטוח ונכללים במסגרת הסדר הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התש"ל — 1975.

הוועדה קבעה, כי הגדרה של רכב מנועי בפקודת ביטוח רכב מנועי (נוסח חדש), התש"ל — 1970, תהא זהה להגדרה בחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים.

הוועדה לא מצאה לנכון לקבל את ההצעה להוסיף בהגדרת "תאונות דרכים" את הביטוי "למטרות תחבורה", כפי שהוצע בהצעת החוק, מאחר שלדעת הוועדה יש להשאיר את המבחן של היות המאורע, שבו נגרם לאדם נזק גוף עקב שימוש ברכב מנועי, מאורע של תאונות דרכים — לכית' המשפט, כפי שהמצב הוא כיום.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להפנות את תשומת לבך ותשומת לבם של מליאת הכנסת לתופעה חמורה שאירעה היום, כאשר יושבת-ראש ועדת המשנה לחוקי יסוד מצאה לנכון להוציא הודעה בלתי-נכונה לעיתונות בדבר החלטה שלא הייתה ולא נבראה.

משה שחל (המערך):

מה זה שייך לנושא, עם כל הכבוד?

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ועדת המשנה לחוקי יסוד לא דנה ולא הוסמכה לדון בדרך שבה מבצע שר הביטחון את תפקידו.

משה שחל (המערך):

על-פי תקנון הכנסת, הדובר חייב לדבר על הנושא שהוא על סדר-היום. עם כל הכבוד ליושב-ראש הוועדה, אני מצטער שהוא מתייחס לדברים שאירעו בתוך הוועדה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת שחל, אני מביא דברים מתוך הוועדה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, ולדברים שקורים בוועדה — — —

משה שחל (המערך):

חברת הכנסת אלטני אינה נוכחת עכשיו באולם, איזה נוהג הוא זה?

אליעזר קולס (הליכוד):

איזה נוהג הוא לדון אדם ולפרסם הודעה לא נכונה?

משה שחל (המערך):

איזה סדר הוא זה?

מיכאל קליינר (הליכוד):

איזה סדר הוא זה לקבל החלטה שלא שייכת לה והיא איננה מוסמכת לקבל אותה?

אריה נחמקין (המערך):

היושב-ראש יפסוק.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אני מבקש מכס להירגע. אני מבקש עכשיו מיושב-ראש הוועדה להמשיך ולהתייחס לנושא, לחוק, כדי שנוכל לגשת להצבעה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, אני וחברי לוועדת החוקה, חוק ומשפט מעריכים ומוקירים את עבודת שר הביטחון ותרומו למדינה.

חמור הדבר, אדוני היושב-ראש, שיושב-ראש ועדת המשנה, משפטנית, מצאה לנכון להוציא הודעה לא נכונה בשם ועדה חשובה, ועדה שאמורה לקבוע חוקי יסוד למדינת ישראל.

זוהי העזה בוטה, המהווה חריגה מכל כללי הנוהל של הבית הזה — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש ממך להתייחס לנושא.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מתייחס לנושא, — — — וחריגה מסמכותה של יושבת-ראש ועדת המשנה.

אורה נמיר (המערך):

אתה עושה בדיוק אותו דבר.

אני מציעה ליושב-ראש לבקש למחוק את הדברים מהפרוטוקול.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

החוק שאני מביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית התקבל בוועדת החוקה, חוק ומשפט על דעת כל חברי הוועדה, ברוב הגישה העניינית שהיתה קיימת עד היום.

משה שחל (המערך):

יש מסורת בוועדת החוקה, מה שאתה עושה הוא שיטה פסולה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לא אני פרסמתי בשם ועדת המשנה הודעה כזאת, הוועדה לא החליטה, לא הצביעה, והיא איננה מוסמכת להחליט.

יחזקאל זכאי (המערך):

חבר הכנסת קולס, תלמד מחבר הכנסת שחל, זו לא ברשה, תלמד ממנו.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

זו לא ברשה, למדת, הנה, הוא היה שותף להודעה הזאת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, לאלה היו בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא ברור על מה המהומה הזאת.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מוכן להסביר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש שלא להסביר.

אנו ניגשים להצבעה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שנייה. החוק הוגש ללא הסתייגויות. מי בעד סעיפים 1 עד 3?

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 3 נתקבלו.

קריאה:

מי נמנע?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מי נמנע?

משה שחל (המערך):

אני נמנע כמחאה על התנהגותו של יושב-ראש ועדת החוקה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לאחר שהחוק נתקבל בקריאה שנייה, אני מעמיד אותו להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 4).

התשמ"ג — 1983, נתקבל.

שולמית אלוני (המערך):

הודעה לנמנעים.

קריאה:

אין הודעה לנמנעים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

ננהג בהתאם לתקנון. יושב-ראש הכנסת, כשהוא מנהל את הישיבה, נעזר בזכיר הכנסת ולא ב־120 חברי הכנסת. אני מבקש שלא לעזור לי. יושב לירי מזכיר הכנסת. אני מוכן להיוועץ בו, לשאול אותו, ואני מבקש שלא לעזור לי. שאלתי את מזכיר הכנסת, ובהתאם לתקנון, בקריאה שלישית יש זכות הודעה לנמנעים.

חברת הכנסת אלוני, בבקשה.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, בהתאם להחלטת הכנסת, וזאת החלטה סטוטורית, קיימת ועדה לחוקי יסוד. היא ועדת-המשנה לחוקי יסוד של ועדת החוקה. חוק ומשפט, והסמכויות שלה שאובות ממליאת הכנסת ומהחלטה שהיתה בכנסת השישית.

מיכאל קליינר (הליכוד):

החוק שהצבענו עליו איננו חוקי-יסוד.

משה שחל (המערך):

— — —

אליעזר קולס (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת קליינר, חבר הכנסת שחל, אני מבקש שלא להפריע. חבר הכנסת קולס, אני מבקש שלא להפריע. זו הודעה לנמנעים. חברי הכנסת, אתם רוצים שאכריז על הפסקה?

אליעזר קולס (הליכוד):

— — —

משה שחל (המערך):

לא ראיתי יושב-ראש ועדה שנהג בצורה כזאת.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אני מסכים אתך, חבר הכנסת שחל, אני לא ראיתי יושב-ראש ועדת-משנה שהוציא הודעה לא-נכונה לעיתונות. ההודעה פורסמה היום בכל כלי התקשורת ובכל מהדורות החדשות; הודעה שאיש לא חמך בה, איש לא הצביע עליה, אז אתה אומר שלא ראית?

משה שחל (המערך):

אתה לא צריך לקום ולדבר על נושא מסוים ולהגיד דברים שאינם שייכים לעניין.

יעקב גיל (המערך):

מה זה שייך לעניין?

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

לחוק זה לא הוגשו כל הסתייגויות, ואני מבקש שהכנסת תאשר אותו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, לא קיבלנו כל הסברים על החוק. יושב-ראש הודעה לא אמר מלה על החוק.

מיכאל קליינר (הליכוד):

כשהוא דיבר על החוק — לא הקשבת. אני הקשבת להסברים על החוק.

משה שחל (המערך):

לא היתה שערורייה כזאת. יושב-ראש הודעה לא דיבר על הנושא.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אינני מבין על מה סוערת הכנסת. מה הכעיה.

שולמית אלוני (המערך):

אני מבקשת רשות — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אלוני, הרשי לי, רק רגע אחד. שאלה אני מוכן לשמוע. אם את רוצה למסור הודעה אישית, זכותך לעשות זאת. תגישי אותה בכתב, אני אקבל אותה בוודאי.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני מוכנה לתת תשובה קצרה או הסבר קצר מן המקום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

הכנסת אינה נוהגת לנהל דרישה.

שולמית אלוני (המערך):

אני רוצה להסביר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת אלוני, לא ננהל כאן דרישה בין חברי הכנסת בנוסח של שאלות ותשובות, זכותך למסור הודעה אישית. אראה את ההודעה. אתן לך רשות למסור אותה בסוף הישיבה. זה מקובל ונהוג בכנסת. אני מבקש ממך לנהוג כפי שמקובל, את משפטנית.

שולמית אלוני (המערך):

אני מבקשת שתאפשר לי למסור את ההודעה אישית אחרי ההצבעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה, בהתאם לתקנון.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

היתה לך זכות לומר מה שאמרת, וזכותה להודיע מה שהיא רוצה לומר בהודעה לנמנעים. לחבר הכנסת שחל תענה בנפרד.

שולמית אלתי (המערך):

קיימת פרוצדורה של הכית, ובהתאם לפרוצדורה, מי שהתיר לעצמו להביא עניינים של ועדה ויחסים בין ועדות למליאה, הוא חייב שלא להפריע לתגובה על דבריו.

מיכאל קליינר (הליכוד):

זאת הודעה אישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת קליינר, אני מבקש ממך להפסיק.

שולמית אלתי (המערך):

הנימוק להימנעותה של הסיעה הוא השימוש שעשה יושב-ראש ועדת החוקה בעת הציגו את החוק לצורך ניגוח ועדת-המשנה לחוקי יסוד בביקורת אישית כלפי דבר שיכול היה להיעשות בכיור אישי.

מיכאל קליינר (הליכוד):

זאת הודעה אישית.

שולמית אלתי (המערך):

זאת לא הודעה אישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

זאת לא הודעה אישית. בהודעת הימנעות זכותה לומר את מה שהיא רוצה. אל תדריך אותי, בבקשה.

שולמית אלתי (המערך):

אדוני, אני מנסה להסביר את סיבת הימנעותה של סיעתנו במקרה הזה ומנסת את ההימנעות.

ההימנעות היא כשל פרוצדורית לקריות, שמבין אותה יושב-ראש הוועדה, אשר הביא את החוק שעליו אנחנו מתבקשים להצביע, ההימנעות היא משום שיש פה עירוב עניין שלא במינו. חבר הכנסת קולס, יושב-ראש ועדת החוקה חוק ומשפט, ביקש להצביע על עניין מסוים, והוא העלה את הבעיה של אי-הקפדתו של שר הביטחון על ביצוע חוק-יסוד: הצבא, ועל ביצוע חוק-יסוד: הממשלה.

לפי חוק-יסוד: הצבא, שהוא כסמכות הוועדה הדנה בחוקי יסוד, החבר — — —

אליעזר קולס (הליכוד):

החוק בשיפוטה, אבל לא שיפוט של אנשים, ולא הקביעה האם פעלו לפי החוק.

שולמית אלתי (המערך):

אני מבקשת סליחה, הרי מי שהעלה את הנושא כאן שפט אותי כמי שנוהגת שלא על-פי התקנון. הרי אני עונה על סמכויות.

מיכאל קליינר (הליכוד):

זה הדבר הנכון הראשון שאמרת.

עקיבא גוף (הליכוד):

חברת הכנסת אלתי, נכון שהבאת היום להצבעה נושא שלא היה על סדר-היום?

שולמית אלתי (המערך):

הנושא הנדון היה בסדר-היום ובסמכות הוועדה. נוסף על כך, דנו בחוק הרבנות, אך לכך לא ניתן פומבי הואיל וחוק הרבנות לא היה על סדר-היום.

עקיבא גוף (הליכוד):

— — —

אורה נמיר (המערך):

תבואו לישיבות, ואז לא יהיו לכם כושות כאלה.

משה שחל (המערך):

— — —

אליעזר קולס (הליכוד):

חבר הכנסת שחל, אחת קראת את ההודעה לעיתונות?

עקיבא גוף (הליכוד):

— — —

משה שחל (המערך):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת גוף, חבר הכנסת שחל, הכנסת כבר סוורת חצי שעה, ואני לא יודע על מה המהומה. יש לה זכות לנמק הימנעות. אנא, תאפשרו לה לנמק, נשארו לה עוד דקה וחצי.

אריה נחמקין (המערך):

תביט לצד השני.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני פונה לכל חברי הכנסת, משני הצדדים, פנים ימינה ופנים שמאלה.

שולמית אלתי (המערך):

אני מבקשת מחברי מהקואליציה לאפשר לי להסביר בקיצור, ואני מוכנה להיפגש אחר כך עם חבר הכנסת קולס ולקבוע סדרי העבודה.

מה שקרה הוא, שהוועדה דנה בפיקוח של הכנסת על הממשלה, במסגרת דיונה בחוקי יסוד, וכיצד להוסיף לחוק-יסוד: הממשלה אלמנטים של פיקוח על צבא ודיווח על צבא לכנסת, שהיא מקור הכוח והסמכות של הממשלה. תוך כך עלתה השאלה, האם לפי ההיררכיה של חוק-יסוד: הצבא, החלטת הממשלה הועברה על-ידי שר הביטחון לרמטכ"ל, ומתוך הדברים המקובלים עלינו כדברי אמת לאמיתה של ראש הממשלה, אשר אמר שהצבא לא קיבל את ההוראה, והדברים פורסמו — — —

עקיבא גוף (הליכוד):

זה הובא לדין בוועדה?

שולמית אלתי (המערך):

לא סימתי. לא היתה החלטה.

מיכאל קליינר (הליכוד):

חברת הכנסת אלתי, האם הועברה שאת יושבת-ראש ועדת-המשנה לחוקי יסוד — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת קליינר, אינך יכול להפריע כל הזמן.

מיכאל קליינר (הליכוד):

— — — את בית-המשפט?

שולמית אלתי (המערך):

חבר הכנסת, הטעות היתה לא בהודעה אלא בפרסום. בהודעה אין במפורש המלה החלטה.

מיכאל קליינר (הליכוד):

האם תפקידה של ועדת-המשנה לחוקי יסוד — — —

עקב גיל (המערך):

שולמית אלוני (המערך):
אדוני היושב־ראש, תרשה לי לקרוא את ההודעה, ואז יובהר העניין.

אדוני היושב־ראש, תראה אין הוא עומד כל הזמן — —

היו"ר מ' כהן־אבידב:

"ועדת־המשנה לחוקי יסוד רואה בחומרה את העובדה, שהחלטת הממשלה על התקדמות הצבא בלבנון — — —"

חבר הכנסת גיל, אני מבקש שלא להעיר לי.

יחזקאל זכאי (המערך):

עקיבא נוף (הליכוד):
לא היה ולא נברא. הוועדה לא דנה בזה.

אדוני היושב־ראש, מה הוא קופץ כל הזמן? אילו אנחנו היינו מתנהגים כך — —

מיכאל כריזר (המערך):

שולמית אלוני (המערך):
לא במשך כל הישיבה היית.

מי האיש שקופץ שם כל הזמן?

היו"ר מ' כהן־אבידב:

מיכאל קליינר (הליכוד):
אפשר לשאול שאלה?

חברי הכנסת, אני מבקש שלא להעיר לי.

מיכאל קליינר (הליכוד):

חבר הכנסת קליינר, תן לי קודם כול לעלות על הגל. מה אתה חשאל? שב לרגע, אני אקרא לך. תן לי קודם כול לדעת כמה מדובר.

האם הוועדה היא ועדה שופטת? לא נשמע כדבר הזה.

היו"ר מ' כהן־אבידב:

חבר הכנסת, אני מבקש שלא להעיר ליושב־ראש. לא אקבל הערות.

שולמית אלוני (המערך):

אדוני היושב־ראש, יכול להיות שטעיתי במשהו פורמלי, אבל אין פה החלטה. אלה הם הדברים: "ועדת־המשנה לחוקי יסוד רואה בחומרה את העובדה, שהחלטת הממשלה על החקדמות הצבא בלבנון, בגבולות 40 עד 45 קילומטרים, לא הועברה עליידי שר הביטחון לרמטכ"ל. אי־העברה זו יש בה פגיעה בחוק־יסוד: הממשלה."

רבותי חברי הכנסת, חלק מהצעה נובע מתוך טעות. הוועדה לא קיבלה שום החלטה ולא פרסמה החלטה. כל מה שאמרה הוועדה הוא בקשר לדברים שנדונו, וכל ועדה בקשר לחוקים דנה בעניינים מסוימים.

מיכאל קליינר (הליכוד):

עקיבא נוף (הליכוד):
האם היה על זה דיון כלל? על סמך מה את קובעת את הממצאים?

היו"ר מ' כהן־אבידב:

שולמית אלוני (המערך):
אתה לא היית. יצאת באמצע. זה נמצא בפרוטוקול. הכול בפרוטוקול.

חבר הכנסת קליינר, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

אליעזר קולס (הליכוד):

מיכאל קליינר (הליכוד):
תפקיד ועדת־המשנה לחוקי יסוד הוא לחקק חוקי יסוד.

זו ההודעה לעיתונות. ההודעה ביד. חברת הכנסת אלוני, את רוצה לקרוא את ההודעה?

שולמית אלוני (המערך):

יחזקאל זכאי (המערך):
אדוני היושב־ראש, במשך חצי שעה חבר כנסת עומד יושב. יושב ועומד. כמה זמן הוא יכול לקום ולשבת?

זה מה שאני רוצה לעשות.

הואיל ואין להניח שראש הממשלה — — —

מיכאל קליינר (הליכוד):

אין קוראים לאיש הזה?

חברת הכנסת אלוני, את אומרת לא אמר. יש הודעה לעיתונות.

שולמית אלוני (המערך):

"אי־העברה זו יש בה פגיעה בחוק־יסוד: הממשלה ובחוק־יסוד: הצבא, הקובע: 'הצבא נתון למרות הממשלה. השר הממונה מטעם הממשלה על הצבא הוא שר הביטחון'. הואיל ואין להניח שראש הממשלה לא דיבר אמת בכנסת כהודעתו כי החלטת הממשלה היא להתקדם בלבנון עד גבול 40 — 45 קילומטרים, והואיל וראש הממשלה הודיע כי הצבא אומנם לא קיבל הוראה בהתאם, נמצא ששר הביטחון חייב להתפטר בשל הפרתו את שני חוקי היסוד — את חוק־יסוד: הצבא, כאמור לעיל, ואת חוק־יסוד: הממשלה, סעיף 4."

אני קורא את ההודעה, אין שם המלה "החלטה". לא קראת אותה.

יוסף רום (הליכוד):

אין את מוציאה הודעה בשם הוועדה?

שולמית אלוני (המערך):

אני אוציא כל מה שאני רוצה. אתה תבקר אותי?

יוסף רום (הליכוד):

בשם הוועדה? מי הסמיך אותך?

היו"ר מ' סבידור:

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
את מודה שעשית שגיאה, ועכשיו את מכניסה את השגיאה לפרוטוקול.

חבר הכנסת רום, אתה יכול לרגע לדרת מהרומים, עד שאני אתחיל לנהל פה את העניינים? תנו לי צ'אנס דקה אתה.

— הצעת חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון מס' 4): החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה) —

עקיבא נוף (הליכוד):
לא נכון.

שולמית אלוני (המערך):
אני מציעה להיפגש עם היושב-ראש והסגנים ולקבוע פרוצדורה. הנושא היה בסדר-היום.

יוסף רום (הליכוד):
אני מציע, שמהיום והלאה ועדת החוקה, חוק ומשפט תטפל בענייני חקן וביטחון.

שולמית אלוני (המערך):
אדוני היושב-ראש, הנושא היה בסדר-היום. כהודעה לא כתוב שהיתה החלטה. המלה "החלטה" אינה מופיעה. אין שום יומרות להחלטה. מותר לכל ועדה של הכנסת, בתחום הנושאים שהיא עוסקת בהם — — —

יוסף רום (הליכוד):
— — —

שולמית אלוני (המערך):
אני מציעה לחבר הקואליציה להתמיד ולהופיע בוועדה, לא כפי שהיה עד כה.

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת קולס, אתה יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חברת הכנסת שולמית אלוני השמיעה מה שהשמיעה. היא חברה בוועדה שלך ויושב-ראש ועדת-המשנה. מה שהושמע פה וההערות שהושמעו מתייבים בירור אצלי בלשכה, יחד אחר ועם יושב-ראש ועדת-המשנה. את זאת אעשה בהקדם האפשרי. בזה סיימתי. אנחנו עוברים עכשיו לסעיף הבא.

ה. החלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה).

התשמ"ג — 1982 *

היבוא לארץ גדל בהתמדה מ־765 טונות בשנת 1980 ל־2,000 טונות בשמונה התודשים הראשונים של שנת 1982. המוטות נקנים אומנם בזול בחוץ-לארץ, אך נמכרים כאן במחיר המקובל. המשך היבוא הקיים יאלץ את המפעל לצמצם את מספר עובדיו, אף-על-פי שהוא יעיל ותחרותי. לכן הוטל ההיטל — הן כדי להגן על תוצרת הארץ והן כדי למנוע רווח עודף.

חוקי ההיטל הוא לשנה אחת בלבד, ואין הוא חל על ארצות השוק האירופי המשותף.

היו"ר מ' סבידור:
אנחנו מצביעים.

ה צ ב ע

ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה).
התשמ"ג — 1982. נתקבלה.

שולמית אלוני (המערך):
לא. אני רק רוצה לומר, שאם הסיפא לא היתה צריכה להוסיף, זה נעשה על דעתי, בטעות.

היו"ר מ' סבידור:
אבקש מחברי הכנסת לשמוע את התוספת של חברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (המערך):
אני מתנצלת, בשם חברי הוועדה, אני חושבת שזה לא היה צריך להגיע לבית, אבל אם זה הגיע לבית, אני מתנצלת על הסיפא, שבו יש הפרשנות שלי בדבר הצורך של השר להתפטר.

אליעזר קולס (הליכוד):
הסליחה לא צריכה להיות על הסיפא אלא על ההחלטה. הוועדה החליטה?

שולמית אלוני (המערך):
לא נאמר שהחליטה. תקרא את ההודעה.

מיכאל קליינר (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול שאלה.

היו"ר מ' סבידור:
חבר הכנסת קליינר, בבקשה.

מיכאל קליינר (הליכוד):
חברת הכנסת אלוני, האם נכון שהנושא הזה לא היה על סדר-היום? האם נכון שאין פרוצדורה כזאת בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ולא בוועדת-המשנה, פרוצדורה של קבלת החלטות? חפיקי הוועדה הוא להציע הצעות חוק, האם נכון שההצעה הזאת היתה הצעה פוליטית, בשיטת "חאפ", בניגוד לתפקידה של הוועדה?

שולמית אלוני (המערך):
ההצעה היתה על סדר-היום. לא היתה הצבעה ולא היתה החלטה. ההצעה היתה על סדר-היום.

היו"ר מ' סבידור:

אני מזמין את חבר הכנסת אליעזר אבטבי להביא את ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה). התשמ"ג — 1982.

אליעזר אבטבי (כשם ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד בזה להביא לאישור הכנסת את צו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (הוראת שעה). התשמ"ג — 1982.

צו זה בא להטיל על מוטות פליו מיוכאים היטל בשיעור 10% מערך סייף בנמל ישראל. בארץ קיים יצרן מקומי של מוטות פליו, בירושלים, והוא מסוגל לספק את כל צורכי הארץ. המפעל תחרותי, ולמעלה מ־50% מתוצרתו מופנה ליצוא.

עקב משבר בעולם נוצרו עודפים גדולים של מוטות פליו במפעלים, והם מגסים להיפטר מהם כמעט בכל מחיר. כתוצאה מכך מייבאים לארץ מוטות במחיר של 1,175 דולר פ"ב, ועליהם עוד ניתן אשראי ל־60 יום. המפעל המקומי מייצא את תוצרתו במחיר של 1,400 דולר פ"ב, שהוא מחיר כין-לאומי סביר.

1. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1983, התשמ"ג—1983

(קריאה ראשונה)

ישראלים. לכן, כדאי שהיא פשוט תרע את העובדות, ויחד איתה גם חבריה לאופוזיציה.

אבל, יכול להיות שהעובדות לא כל כך מעניינות את האופוזיציה. חברי אופוזיציה דיברו כאן רבות על משבר גדול בכלכלה הישראלית, כאשר היצוא ירד בכמה אחוזים, והתעלמו מהמשבר הכלכלי בעולם, לא אחזור היום על מספרים שנתתי בפתיחת נאום התקציב, אבל ניקח דוגמה מארץ, שרבים היו רוצים ודאי להשתוות להישיגה הכלכליים, מיפן. ביפן בשנה האחרונה הייתה ירידה של 8.7% ביצוא. זאת הירידה הראשונה ביצוא היפני מאז 1952. 30 שנה לא הייתה ירידה ביצוא ביפן, והשנה הייתה. לא רק זה. היצוא היפני יורד זה התחדש האחר-עשר ברציפות. כשבאים לדבר על היצוא הישראלי, שירד הרכה פחות מהירידה ביצוא היפני, מותר קצת להכיר את נתוני הכלכלה העולמית, אבל, במקום זה בא אלינו הדובר המרכזי של האופוזיציה, חבר הכנסת גדי יעקבי —

יחזקאל זכאי (המערך):

אדוני שר האוצר, מה יש לך לומר על הבורסה?

שר האוצר י' ארידור:

— נושא בפנינו נאום, שהוא אוסף של קלישאות, סממאות מודבקות זאת לזאת, אומנם בעברית יפה. אבל, הרי לא ביקשנו מחבר הכנסת גדי יעקבי לתת לנו הרצאה של עברית. הוא היה צריך לבוא לכנסת ולתת הרצאה בכלכלה, ובמקום זה — נתן סממאות.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אדוני השר, באמת לא הבנת מה שהוא אמר?

שר האוצר י' ארידור:

כנראה שמרגע שהוא נתמנה לתפקיד יושב-ראש הוועדה הכלכלית של המערך —

אורה נמיר (המערך):

של מפלגת העבודה.

שר האוצר י' ארידור:

— מאותו גזע הוא שכתב את הכלכלה שהוא למד. אביא לכם דוגמה. לגבי מדיניות מונטרית, חבר הכנסת גדי יעקבי לא נקט בנאומו שום עמדה. מדיניות מונטרית היא ודאי דבר מסוכן — אין עמדה. לגבי מדיניות שחר, חבר הכנסת גדי יעקבי לא נקט שום עמדה; זה דבר רגיש — אין עמדה. לגבי צמצום בהוצאות, פרט ליהודה ולשומרון, חבר הכנסת גדי יעקבי לא נקט שום עמדה — גם זה רגיש. לגבי מסים חדשים, אם הוא מציע, גם זה רגיש מדי — אין שום עמדה.

יחזקאל זכאי (המערך):

על הבורסה הייתה עמדה?

שר האוצר י' ארידור:

לגבי תקציבי רווחה, לחבר הכנסת גדי יעקבי אין עמדה. לגבי מדיניות כורסה — אין לחבר הכנסת גדי יעקבי בנאומו שום עמדה.

יחזקאל זכאי (המערך):

נשמע ממך.

שר האוצר י' ארידור:

לגבי הורדת מסים על עבודה, חבר הכנסת גדי יעקבי היה בעד הפחתת מסי עבודה במפעלי היצוא, אבל חברת הכנסת

היור"ר מ' סבידור:

בטרם אתן את רשות הדיבור לשר האוצר להשיב — על-פי סעיף 53 של התקנון, הצעה לסדר לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני אבקש, על-פי סעיף 53 לתקנון, לפני ששר האוצר עולה להשיב על הדיון בקריאה הראשונה של חוק התקציב, להסב את תשומת לבו לסכנה של סגירת המוסדות להשכלה גבוהה כיו בפברואר, בשל סירוב האוצר לעדכן את תקציב —

רוני מילוא (הליכוד):

זו הצעה לסדר?

אורה נמיר (המערך):

אני מצטערת, קיבלתי אישור להצעה לסדר מיושב-ראש הכנסת על-פי התקנון, ואני אבקש לאפשר לי לגמור.

— — ההשכלה הגבוהה. אני רוצה לשאול את שר האוצר, האם הוא מסכים להתייחס בנאום התשובה שלו גם לנושא הזה, תודה רבה.

היור"ר מ' סבידור:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר, חבר הכנסת מילוא, חברת הכנסת נמיר אמרה בעל-פה כדיוק מה שהיה בכתב. אני נענית לבקשה לפי התקנון, ואני מבקש שלא להעיר. אני פסקתי.

אני מתכוון להזמין עכשיו את שר האוצר להשיב את תשובתו.

שר האוצר י' ארידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בדיון הממושך על הצעת התקציב, שהתקיים כמשך כשבועיים, לא שמענו מדוברי האופוזיציה חידושים כלכליים, וכמעט שלא שמענו מהם דברים על כלכלה. אין להגדיר את הופעות דוברי האופוזיציה בדיון על התקציב? לא אשתמש הפעם במלים משלי. את ההגדרה הטובה ביותר להופעות דוברי האופוזיציה נתן בדיון חבר הכנסת שבח וייס: "עשיתי כאן ספירה של רוב הגאומים של חברי, ועליהם צריך קודם כול להגדיל כהוגן את תקציב ההוצאות; שיגעון".

שבח וייס (המערך):

אפשר לקרוא את ההמשך?

שר האוצר י' ארידור:

זאת הציטטה מדבריו של חבר הכנסת שבח וייס. הוא הגדיר את דברי חברי האופוזיציה בדיון על התקציב כשיגעון. לא אוסיף על כך שום מלה.

חברת הכנסת ארכליאלמזליו, במסגרת הדיון, שהוגדר כפי שהוגדר על-ידי חבר הכנסת שבח וייס, בין היתר דיברה על כך, שאין פלא שאנחנו מקיימים תעסוקה מלאה, מפני שאנחנו מסתייעים לנושא זה בסיוע הביטחוני מארצות-הברית: היו גם חברים אחרים שחזרו על כך, כמידע לחברת הכנסת ארכליאלמזליו אני רוצה להגיד, שהתקציב המיועד לביטחון אצלנו הוא יותר מכפול מהסיוע שאנחנו מקבלים מארצות-הברית. בכל הסיוע הביטחוני שאנחנו מקבלים מארצות-הברית אנחנו קונים מארצות-הברית, ולפיכך אין שום אפשרות להשתמש בסיוע הביטחוני הזה לצרכים כלכליים

נאווה ארד וחברים אחרים בסיעת המערך השתדלו ככל יכולתם למנוע השנה את ההורדה שביצענו במסי עבודה במפעלים.

מה שקורה הוא, שלחבר הכנסת גר יעקבי אין עמדה במדיניות מונטרית, לא במדיניות שחר, לא בצמצום הוצאות, לא במסים, לא בתקציבי רווחה ולא במדיניות בורסה. והאוסף הזה של העדר עמדות ושל העדר תוכנית, האוסף הזה של הלא-כלום הוא התוכנית הכלכלית האלטונטיבית של המערך — אם נתעלם מהתוכנית הכלכלית האלטונטיבית שהוגשה בשעתה ל"ניו-יורק טיימס".

פעם אמר חבר הכנסת גר יעקבי, שיש להנהיג מצב חירום כלכלי. אבל הוא לא חזר על הדברים האלה; ומומן שהוא נכנס לתפקידו החדש במפלגת העבודה, הוא גם לא חזר עליהם. כאן הוא כבר מתחיל לדבר בצורה לא כלכלית ולהתעלם מהשפעת המלחמה על הכלכלה, אצלו זה לא קיים. אבל היה מי שאמר, מסיעת המערך: המלחמה פגעה בתפוקת המשק, תחמיר את המצב בתחום מטבע-חריץ ותאיץ את קצב עליית המחירים. זה נכון, למלחמה יש תוצאה כלכלית. חבר הכנסת שאמר את הדברים האלה: שהמלחמה פגעה בתפוקת המשק, תחמיר את המצב בתחום מטבע-חריץ ותאיץ את קצב עליית המחירים — היה חבר הכנסת גר יעקבי במכתב של הצעה לסדר-היום שהפנה ליושב-ראש הכנסת ב־13 ביוני 1982. מצד אחד כותבים בהצעה לסדר-היום, שהמלחמה משפיעה על מטבע-חריץ ומאיצה את האינפלציה, ומצד שני באים ואומרים כאן: האינפלציה הואצת, אין לזה שום קשר עם המלחמה; יש פגיעה במטבע-חריץ — אין לזה שום קשר עם המלחמה; איזה מין כפל לשון וכפל מחשבה!

יחזקאל זכאי (המערך):

זה לא נכון. מה אתה מסתתר מאחורי זה?

שר האוצר י' ארידור:

כל זה נעשה למטרה אחת בלבד: אינכם רוצים, כמובן, לנהל כלכלה: הרי אתם רוצים להפיל את הממשלה, אלא שזה לא הולך לכם.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

בעזרת השם נצליח.

שר האוצר י' ארידור:

ב־16 באוקטובר 1982 הודיע יושב-ראש מפלגת העבודה, ש־100 הימים הקרובים יהיו מכריעים, ויש אפשרות שהממשלה תוחלף או תחליט על בחירות מוקדמות במסגרת 100 הימים הקרובים. 100 הימים האלה מזכירים משהו בהיסטוריה.

אורה נמיר (המערך):

הם כבר עברו.

יחזקאל זכאי (המערך):

כמה זמן אתם חיכים? האם אתם לא חיכים עכשיו?

היור' מ' סבידור:

חבר הכנסת זכאי, אתה יותר מדי פעיל הערב. אני מבקש ממך שלא להפריע לשר האוצר, אם תהיה לך שאלה, אאפשר לך לשאול. אל תפריע לו.

אורה נמיר (המערך):

הוא אוהב את זה.

רגנן נעים (המערך):

הוא שר הקנטור, לא שר האוצר.

שר האוצר י' ארידור:

100 הימים האלה מזכירים משהו בהיסטוריה. היו 100 ימים של נפוליאון הראשון, שבמסגרתם הוא הגיע — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

האם יש משהו שמבין בכלכלה זולתו?

היור' מ' סבידור:

חבר הכנסת אמיר, אתה אינך שואל. תן לשר האוצר לנאום.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

הוא לא שר אוצר, הוא שר הקריטיקה.

רגנן נעים (המערך):

כל הזמן רק לקנטר? עם כל זה, שיקנטר לעניין. שייתן תוכניות.

שר האוצר י' ארידור:

— — — היו 100 הימים של נפוליאון הראשון, שבמסגרתם הוא הגיע מאלבה לסנט-הלנה דרך ווטרלו. אבל אני אדבר היום על 100 הימים של שמעון פרס. 100 הימים האלה, שהתחילו בהודעתו של חבר הכנסת פרס ב־16 באוקטובר 1982, הסתיימו אחמול. אנחנו היום כיום ה־101. אני מציע לחבר הכנסת פרס להתחיל לספור מחדש. הוא יספור הרבה ימים, הרבה שנים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

זה לא 100 ימים לאלתר.

רגנן נעים (המערך):

שר האוצר, אל תהיה בטוח בעצמך. לא אתה תקבע את זה.

שר האוצר י' ארידור:

אומר משהו לגבי העבר. חבר הכנסת יגאל הורביץ דיבר בנוסטלגיה מסוימת על השנה שבה הוא היה שר האוצר. אינני רוצה להתווכח יותר מדי מעל כמה זמן עם חברי לסיעה, אבל אני מוכרח להזכיר לו, שבשנת 1980 האבטלה גדלה בשני-שלישים.

יגאל הורביץ (תל"ם):

כמה זה באחזים?

שר האוצר י' ארידור:

היא גדלה מ־2.9% ל־4.8%.

אני רוצה להזכיר לו, שהסובסידיה לדלק בזמן שהוא עזב את תפקידו היתה 45%: היום — אין.

יגאל הורביץ (תל"ם):

אז היה המחיר 42 דולר לחבית.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אהרן נחמיאס (המערך):

חכה, תן ש"טפל" קצת בחבר הכנסת הורביץ.

שר האוצר י' ארידור:

סובסידיה לגרעינים היתה 40%: היום — אין. וההשקעה במכונות וכציד, אשר גדלה בשנתיים האחרונות, חבר הכנסת יגאל הורביץ, ירדה בשנת 1980 במינוס 13.3%.

רגנן נעים (המערך):

הוא צבר לך דלק ואתה אכלת אותו.

שר האוצר י' ארידור:

אבל אנחנו ממשיכים להתקדם.

ויקטור שפיטוב (המערך):

שר האוצר, אנחנו יצרנו עם עובד, אתה הופך אותו לעם הבוהמה. זאת האמת.

שר האוצר י' ארידור:

אבל בכל זאת, מוכ"ל ההסתדרות הקשה. הוא שאל בנואמו בדיון על התקציב, מה הוא יאמר לחייל משוחרר. יש לי תשובה למוכ"ל ההסתדרות: ראשית כול צריך לומר את האמת. אני מציע למוכ"ל ההסתדרות לומר לחייל משוחרר את מה שאמר ממלא מקום מזכיר הסתדרות הפקידים משה ביידיגן בדיון פנימי בהסתדרות: "לטלוויזיה אתם כולכם אומרים: צריך לחזק את החלשים; מפסיקים את הטלוויזיה — אתם מדברים שוב על החוקים". זה מה שקורה בהסתדרות. ואחרי זה יש לכם העזו לכרא הנה ולדבר, כפי שעשיתם בדיון אתמול, על הבעת א-אמון מפני שלא דואגים לחלשים. כשאתם מדברים על החלשים — זה רק לצורכי הטלוויזיה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

בהסכם האחרון החלשים חוזקו, ולא הודות לך אלא הודות למאבק של ההסתדרות.

שר האוצר י' ארידור:

אני מציע שמוכ"ל ההסתדרות יאמר להם מה אמרה חברת הכנסת תמר אשל. חברת הכנסת אשל אמרה דבר פשוט, שבעיריית ירושלים אין כסף להאכיל ילדים מפני שרוב הכסף הלך למשכורות. אבל אתם רוצים להוסיף כסף למשכורות, ואחר כך אתם באים בטענה שאין כסף להאכיל ילדים. אינכם מוכנים להסתפק בכשר ריאלי. אני מציע שמוכ"ל ההסתדרות פשוט יצטט, מבחינת מטרות ההסתדרות, מפרסומים של ההסתדרות עצמה, מערכי ראיונות על הנושא "על מה נאבקת ההסתדרות?". חברי הכנסת, תשמעו על מה נאבקת ההסתדרות. ביום 27 בדצמבר 1982 התקיים ערב ראיונות משתתפים במאבק: הרב הראשי לחיפה, ראש המחלקה לניתוחי לב בבית החולים הכרמל, ואסטרולוגית.

שבח וייס (המערך):

בלי פנינה רחובות.

שר האוצר י' ארידור:

מזמן טענתי שהמערך כבר נמצא כחלל החיצון.

אורה גמיר (המערך):

לכם יש פנינה רחובות, או איך נתחרה אתכם? איננו יכולים להתחרות אתכם.

חזקאל זכאי (המערך):

מה קורה בבורסה?

רנני מילוא (הליכוד):

אתה, חבר הכנסת מהמערך, קורא כל הזמן: בורסה, בורסה. מה אתם, סוציאליסטים, רוצים מן הבורסה?

שר האוצר י' ארידור:

אתם צריכים, פשוט, לחזור לממדים הטבעיים שלכם. אתם צריכים לשמוע מה אומר עליכם העם, והעם אומר עליכם מה שהתפרסם ב"דבר השבוע" מפי חברכם, הסופר בעל הסגנון המבריק, עמוס עוז. הוא מצטט שם מה שאומר איש מן העם מביית-שמש: "תעשו עוד הפגנה, 400,000 איש בכיכר מלכי ישראל, עם שלטים 'אשמנו, בגדנו' במקום השלטים 'בגין רוצח, שרון רוצח'. תגידו סליחה על שלושים שנה שהייתם בשלטון ותגידו סליחה על חמש שנים שלכלכתם באופוזיציה. אחרי זה, אהלך, בבקשה, תיכנסו פנימה בממשלה ונלך ביחד. אנחנו לא בשביל נקמה, גם אתם יהודים, אלא מה? תבואו בלי השחצנות שלכם, תשאירו את השחצנות בבית ואחר כך נדבר".

יגאל הורביץ (תל"ם):

הגירעון גדל ב-800 מיליון דולר.

רענן נעים (המערך):

אנחנו יודעים את האמת.

היורר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אני שואל אתכם: מה אתם עולים על "טרמפ" כשיש פה דרשיח בין שני שרי אוצר? הרי אני לא יכול לשמוע. תנו לשמוע, זה יותר מעניין מסתם צעקות. תנו לשמוע.

שר האוצר י' ארידור:

גמרת, לא אתייחס עוד לעניין הזה.

יגאל הורביץ (תל"ם):

טוב אתה עושה.

רענן נעים (המערך):

נכורית.

שר האוצר י' ארידור:

אבל אנחנו ממשיכים, מתקדמים, כדי לשרת את המטרות המשותפות של הממשלה, גם של חבר הכנסת יגאל הורביץ, גם שלי, גם של האחרים, גם של כאלה שנמצאים באופוזיציה. ליישב את יהודה ושומרון. זה עולה כסף. על זה אני רוצה לומר דבר אחד לכיוון של חברי מ"מ. מר מאיר יערי, במאמר ב"על המשמר" מ-11 בינואר, מצטט את הנוסחה המקובלת על מ"מ, ש"ארץ-ישראל השלמה היא מולדת משותפת לעם העברי השב אל מולדתו ולהמוני העם הערבי השוכנים בה מזה דורות". אני רוצה לשאול אתכם, כאלה שמקבלים את הנוסחה הזאת: מדוע זכאי העם העברי לשוב למולדת, אבל לפי גרסתכם אסור לו להתיישב במולדת? אנחנו מתיישבים במולדת. זה אולי האתגר החשוב ביותר מבחינה לאומית שאנחנו יכולים לבצע ככוחותינו, כמה שתלוי בנו: התיישבות בכל חלקי ארץ-ישראל, גם ביהודה ובשומרון.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

האם הוא ביקר פעם ביהודה ובשומרון?

שר האוצר י' ארידור:

דיברתי בתחילת הדיון על ריסון תקציבי. הגשנו תקציב מרוסן. אנחנו בודאי זקוקים לחידוש הצמיחה, ונשחדל לעשות זאת. ייקל עלינו לעשות זאת אם יצטמצם המשכר הבין-לאומי. אבל אנחנו איננו מקבלים מהאופוזיציה אלא הפרעות: אך לא בכל תחום. יש תחום שבו יש שיתוף פעולה מצד האופוזיציה. יש שני תחומים: תחום ההון ותחום העבודה. בתחום העבודה יש קשיים. כאשר אנחנו רוצים להגן על השכר הריאלי, על-ידי תוספת יוקר חודשית, לא זכינו לשיתוף פעולה. ואפילו כאשר היתה השביתה, היא היתה בגיבוי פוליטי של אנשי האופוזיציה. אם כן, בתחום ההגנה על העובד שיתוף הפעולה של המערך באמת פגום.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

המשכורת של חודש ינואר תוכיח את צדקת המאבק.

שר האוצר י' ארידור:

איפה יש שיתוף פעולה? — בתחום ההון. כשמדובר במבצע כלכלי — אצלנו יישוב יהודה ושומרון הוא מבצע לאומי. אצל המערך הוא מבצע כלכלי — בענייני הון. קפיטל, ההסתדרות משתפת פעולה. שם אין לנו שום בעיות אתה. אני מכרך את ההסתדרות ואני מכרך את "סולל בונה" על תרומתם ליישוב יהודה ושומרון.

הזה, אם לא היינו הולכים לשיקום השכונות, או ואבוי היה לשכבות העניות. אבל אנחנו התקדמנו, והנהגנו שנתתי לכם היום על ההתקדמות של השכבות החלשות מבוססים על ממצאי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
מה זה, מדור אחר שם?

שר האוצר י' ארידור:
אתם באים וכמנצח נחושה מדברים על כך שהעניים מצבם הוחמר, אדרבא, יבוא משהו ויסתור את המספרים שנתיי כאן, אבל עד שיתסור אותם אני מבקש לצטט באוזניו את דברי קוהלת: "אל תאמר מה היה, שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מתכמה שאלת על זה".

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
עוד צריך להכניס את "דברי הימים".

שר האוצר י' ארידור:
אדוני היושב-ראש, בדברי בעת הגשת הצעת התקציב אמרתי: "נקרא לציבור להשפיע באמצעות הבורסה לטרוח הארוך, תוך הימנעות מסיכון יתר שיש בו לעתים רוחים מהירים היכולים להיות בבחינת "וצא שכרו בהפסדו". אלה דברים שאמרת לי לפני כשבועיים, בזמן הגשת הצעת התקציב, אני חוזר על דברים אלה, שהמציאות אף מחזקת אותם. אחזור ואדגיש: אנחנו רואים כמסד הבורסה יסוד חשוב במשק, ומשק מודרני כמו המשק הישראלי זקוק לבורסה המתפקדת כהלכה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
כדאי לקנות מניות מחוץ?

שר האוצר י' ארידור:
הבורסה הוכיחה עצמה כמכשיר חשוב לגיוס השקעות במשק, היא צריכה להמשיך ולמלא תפקיד כזה, מדיניותו הבורסה היא לקיימה ולקדמה בתפקיד זה, כך פעלו בעבר וכך נפעל גם בעתיד, אין האוצר יכול, חוקית, ואיננו מתכוון, עניינית, להוציא מכספי תקציב המדינה בדרך כלשהי לצורך תמיכה בשערים של מניות ספקולטיביות בתוך הבורסה. אולם האוצר רואה כתפקידו להגן על מוסד הבורסה כמכשיר של מדיניות והכוונה, העומד לרשות המשק, כדי להשיג את עידוד ההשקעות, ולפיכך משקיע זהיר אשר יבחן את השקעתו גם בכניסה וגם ביציאה יצא נשכר גם היום, אך אחמול אישית הקמתן של ארבע קרנות נאמנות חדשות, קרנות אלו יפעלו מרצונן לפי הכללים החדשים שהוצאו עליידינו בסוף השבוע שעבר, אין לי ספק, שהמשק הביקוש להקמת קרנות חדשות, בהתאם לכללים המוסכמים על כל הגורמים המקצועיים במשק, מעיד על האמון הבסיסי שיש לכל הציבור, המעוניין בהשקעות בניירות-ערך, בהמשך קיומה ושגשוגה של הבורסה לניירות-ערך בתל-אביב.

רענן נעים (המערך):
ממשלת הבורסה.

שר האוצר י' ארידור:
מאחורי שוק ההון עומדת בנקאות איתנה —

רענן נעים (המערך):
זו לא ממשלה יצרנית, זו ממשלת כורסה.

שר האוצר י' ארידור:
— הפועלת במסגרת יציבה ומבוקרת עליידי בנק ישראל ומשרד האוצר, לכן אין שום יסוד לפזיזות ולתגובות כלתי שקולות.

אבא אבן (המערך):
מוסמך לשחצנות.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
תסלח לי, אתה הראשון השחצן.

דני מילוא (הליכוד):
הוא לא אמר זאת, עמוס עוז אמר זאת, מה אתם רוצים ממנו?

שר האוצר י' ארידור:
כמה מתבטאת השחצנות? — אתם באים ואומרים כאן שעלה העוני, אתם יודעים היטב מהמספרים המצוטטים מתוך דוח הביטוח הלאומי מדברים על הפער ולא על העוני.

אתן לכם מספרים על ירידת העוני: בעשירון התחתון ביותר עלה השכר הריאלי בין השנים 1977 ל-1981 ב-6.5%.

יקטור שם-טוב (המערך):
אתה לא שומע מה שאתה מדבר.

שר האוצר י' ארידור:
השכר של העשירון השני התחתון עלה ב-13.5%.

אורה נמיר (המערך):
אוסף קטעי עיתונות.

שר האוצר י' ארידור:
האם הוא פחות עני או יותר עני? השכר הריאלי שלי עלה מהרמה שבה אתם השארתם אותו ב-1977, אנחנו מעלים אותו, אתם השארתם אותו ברמה הנמוכה, אנחנו מעלים אותו.

אביא דוגמה להיבט אחר של העניים: מערביל חשמלי — בעשירון התחתון היו מערבילים חשמליים בשנת 1975/76 רק ל-14.6%; בשנת 1979/80 היו ל-17%. בעשירון התחתון השני היו מערבילי חשמל ל-19.9%; ב-1979/80 זה עלה ל-27.9%, זו עלייה בהתאמה של 16% ו-40%.

אותו דבר בדירה בבעלות: דירה בבעלות ב-1975/76 היתה בידי 28% מהעשירון התחתון; ב-1979/80 — 36%.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
איזה עשירון תחתון? על מה הוא מדבר?

שר האוצר י' ארידור:
בידי העשירון התחתון השני היתה דירה בבעלות ל-43%; ב-1979/80 — ל-53%.

אמיר רון (המערך):
מה עם טלוויזיה צבעונית?

שר האוצר י' ארידור:
מקור חשמלי כבר יש בידי כל העשירונים, מספרים על טלפון כבר מסרתי.

מספרים על צפיפות הדירור אוסף ואפרט: צפיפות הדירור, לפי המספר המעודכן ביותר, ירדה מ-1980 ל-1981 בערך ל-30% לגבי משפחות שגרות בצפיפות של 4+. הם ירדו מ-3,000 ל-2,100 משפחות, משפחות שהיו בצפיפות של 3 — 4 נפשות לחדר ירדו מ-13,300 ל-11,300 משפחות, ירדה ב-30% וב-15% בהתאמה.

אין אתם יכולים, אם כן, לבוא הנה ולהגיד שהעוני גדל? יש יותר אמצעים בידי השכבות החלשות, ואני מדבר על שני העשירונים התחתונים, מצוקת הדירור אצלם ירדה, ההכנסה אצלם עלתה, אבטלה אין, אין אתם באים ואומרים שעלה העוני? הרי אם אנחנו, חס וחלילה, היינו רק נשארם במצב שבו קיבלנו את השכבות העניות, אם היינו מקפידים את המצב

חוכרת ט"ו, ישיבה קס"ו

— הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1983; סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון מס' 32 של מבקר המדינה —

כריא. כפי שהוכח גם בזמן המלחמה. זהו משק שמפתח את חשתיו היצרנית ומגן על עובדיו. זהו משק המוכן. כאשר יחלף המשבר העולמי, להמשך צמיחתו.

אני מבקש לאשר את הצעת חוק התקציב בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר האוצר. אנו ניגשים להצבעה. האם מבקשים מונים?

רוני מילוא (הליכוד):

כן. מבקשים מונים.

אהוד אולמרט (הליכוד):

מבקשים שני מונים.

היו"ר מ' סבידור:

אני מבקש מחברי הכנסת אברהם כ"ץ-עוז ורוני מילוא למנות את הקולות.

מי כעת העברה הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1983 לוועדת הכספים, ירים ידו.

ה צ ב ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדת הכספים 58 —

נגד 47 —

ההצעה להעביר את הצעת חוק התקציב לשנת

הכספים 1983, התשמ"ג—1983. לוועדת

הכספים נתקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

חברי הכנסת, אני קובע כי נתקבלה ההצעה להעביר את הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1983, התשמ"ג—1983, לוועדת הכספים לשם הכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

אנו נמשיך גם במדיניות של אישור הנפקות חדשות. העומדות בקריטריונים של המדיניות הכלכלית שהתוונו, כשפרסמתי את עיקרי התקציב בתחילת הדיון בהצעת התקציב לשנת הכספים 1983/84.

רענן געים (המערך):

ברוך הנכונה.

שר האוצר י' ארדור:

אוסף: על יסוד החלטת ועדת השרים לענייני הכנון כלכלי. אני מתכבד להודיע כי בדעת שר הכלכלה, שר התעשייה והמסחר ובדעת יו"ם קיום ועידה כלכלית בישראל באביב 1984. מטרת הוועידה היא להגביר את הכרת יתרונות המשק הישראלי אצל קהילת העסקים הבין-לאומית, כדי להגדיל את מעורבותן של חברות בחוץ-לארץ בתחומי הייצור, הפיתוח הטכנולוגי והשיווק של התוצרת הישראלית בארצות חוץ. זהו מבצע כלכלי לאומי, המשתלב במדיניות של הגדלת הצמיחה הכלכלית וצמצום הגירעון במאזן התשלומים של המדינה. הוועידה תאפשר להציג בפני חברות גדולות ממדינות שונות את הישגי המחקר והפיתוח בתעשייה הישראלית והפוטנציאל הגלום בהם. היא גם תיתן הזדמנות לאנשי עסקים ישראלים להיפגש עם עמיתיהם ממדינות שונות. בפני הוועידה יופיעו אנשי כלכלה, מדע ומדינה בעלי מעמד ומוניטין בקהילייה הבין-לאומית. המשתתפים מחוץ-לארץ בוועידה יהיו ראשי חברות בין-לאומיות בעלות פוטנציאל ומעורבות עסקית בארץ — היינו, סתר והשקעות בישראל — וכן ראשי חברות אשר עדיין אינן פועלות בישראל או עם ישראל באותם ענפים החשובים למדינה.

תמונה ועדה ציבורית, אשר תמליץ לממשלה על מבנה הוועידה ועל צורכי ההתארגנות וההיערכות לקראתה. בתכנון ובביצוע הוועידה הכלכלית הבין-לאומית ישולבו כל המשדשים הממשלתיים וגופים כלכליים במשק שיש להם נגיעה בנושאי הוועידה.

המשק עובר קשיים. אך קשיים יכולים גם לחסן. זהו משק

ז. סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדין-וחשבון מס' 32 של מבקר המדינה

היו"ר מ' סבידור:

סליחה, חברי הבית, אני מסב את תשומת לבכם לכך, שנרשמו לדיון 19 חברים. הנושא הוא חשוב, ולדעתי זה עלבון לנואם ועלוב לבית, שאפילו החברים הללו שנרשמו אינם נמצאים באולם המליאה.

היו"ר חשאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, הודיעו שהדיון לא מתקיים היום.

היו"ר מ' סבידור:

מי הודיע?

דן תיכון (הליכוד):

מוזכירות הכנסת.

מוזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

מוזכירות הכנסת לא הודיעה.

היו"ר מ' סבידור:

חבר הכנסת חשאי, — — —

היו"ר חשאי (המערך):

יושב-ראש הוועדה הודיע.

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מתכבד להזמין לדוכן את יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, להביא את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מס' 32 של מבקר המדינה.

אברהם כ"ץ-עוז (יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מביא בפניכם את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, על-פי חוק מבקר המדינה, לעיונה, לדיונה ולהחלטתה של הכנסת.

קובץ סיכומים זה מביא לידי ביטוי ומסכם חלק ניכר מעבודת הוועדה במשך השנה האחרונה ודיוניה בעקבות דוח המבקר מס' 32.

עבודתה של הוועדה בשנה זו הקיפה מספר רב של נושאים, אשר נדונו והובאו על-ידי מבקר המדינה בדוח המבקר, ואף כמה נושאים שהועלו תוך כדי דיוני הוועדה ובקשר לדוח מבקר המדינה כסעיפים הרלבנטיים ומצאו את ביטויים בהחלטותיה של הוועדה, בכל אחד ואחד מן הסעיפים אשר באו לידי סיכום ומובאים כאן להכרעת הכנסת ולהצבעתה.

להם קשר לתחום שבו עוסק המבקר ומוסר עליו את הדיווח למליאת הכנסת במועד הגשת הדוח.

ראוי אולי להדגיש את הנקודה הזאת, שכן לעתים יש אולי הרגשה, שדבר שהוגש לפני מספר ניכר של חודשים, עשרה חודשים או כמעט עשרה חודשים, נשכח לעתים על-ידי הכנסת ואינו מקבל את תשומת לבם של חברי הכנסת. וכאשר הוועדה עורכת את דיוניה נושא נושא, עניין עניין על-פי המועד הקבוע, לפי סדר דיוני הוועדה, מתעוררים מחדש אותם עניינים, שהוצגו בשעתם על-ידי מבקר המדינה ואולי לא היה סיפק בידי חברי הכנסת, או בידי משרדי הממשלה המבוקרים או התאגידים או התחומים שלגביהם נערכה הביקורת, לתת תשומת לב מספיקה ותשובות מספיקות לדוח כפי שהוא מוגש.

נוסף על הדיון הנערך יחד עם מבקר המדינה ויחד עם הגורמים המבוקרים בישיבותיה של הוועדה, עם מוזמנים רלבנטיים לאותו דיון שנערך, הוועדה מרחיבה לעתים ופורסת את דיוניה לא רק על הקטע שמגיש המבקר אלא גם מנסה ללמוד, לבחון, לראות באיזו מידה ההקשר הכולל והרחב יותר, יש לו משמעות ואפשר להביא אותו בסיכומיה של הוועדה להכרעת מליאת הכנסת.

כך גם מגיעים הסיכומים לכאן. הם מתמצים את הדוח, מביאים את עיקריו, מתבססים עליו, עוסקים באותם קטעים אשר הורחבו תוך כדי דיוניה של הוועדה ומביאים גם את מסקנותיה של הוועדה כוועדה — יחד עם מבקר המדינה היושב אתנו דרך קבע בישיבות הוועדה — כהחלטות של מתבקשת לדון בהם, ובסופו של דבר להרים את ידה ולהכריע בעד או נגד.

אני יכול לומר בשמחה רבה, שהסיכומים המונחים כאן היום הם על דעת רוב רובם של חברי הוועדה. כמעט לא זכור לי, אפילו אתמול, כיכובם של חלקים מהדיווח. לכן, יש לראות בכך אולי דיונים שונים במידה מסוימת מדיוניהן או מפעילותן של ועדות או של התכנסויות אחרות של חברי כנסת, כאשר עיקרו של הדיווח בדיונים כאלה הוא לעתים פוליטי, ואילו כאן המטרה של כל חברי הוועדה היא לנסות ולרדת באמת לעומקם של דברים בסייע המבקר להגיע למסקנות, שיש בהן בסופו של דבר כדי לתקן עיוותים, לשפר דברים, להביא לירי שינוי באותם מקומות שבהם יש צורך בשינוי: במלים פשוטות — לנסות להגיע למדינה טובה יותר לכולנו, שכן בסך הכול כולנו נמצאים במדינה הזאת וכולנו חפצים ביקרה. על כך, גם כאשר הביקורת חריפה מעט ומביאה לעתים לירי מיקוד או קיטוב של שאלה זו או זו, הדברים באים לא על-מנת לקנטר אלא על-מנת לשפר.

רבותי חברי הכנסת, אולי התייחסות נוספת, שבאה לידי ביטוי על-ידי הוועדה, היא ההתייחסות של הגבלת הזמן. אתם תמצאו בכל אחד מסיכומיה של הוועדה המלצה ותביעה — אנתנו מקורים שהכנסת תאשר זאת — שהמשרד המבוקר או הגורם המבוקר ייתנו תשובה נאותה בהקשר הרלבנטי באותו עניין עד למועד קבוע. ככוונתה של הוועדה לערוך מעקב ולקבל את התשובות מן המשרדים השונים ולא להרפות לאחר העבודה שנעשתה על-ידי מבקר המדינה ועל-ידינו, חברי הכנסת בוועדה. ולגורם לכך שהתיקון הדרוש אומנם יתבצע.

רבותי חברי הכנסת, הייתי רוצה במיוחד במלים מספר על שתיים שלוש התייחסויות מיוחדות בכמה נושאים, שבאו לידי ביטוי בדוח הזה ולא היו בעבר. הרשנו לעצמנו, שלא כמו בעבר, לפנות לכמה גורמים ממלכתיים ולחברות מהם לתקן דברים, שכן ראינו בהם גורמים היכולים לסייע, כך, למשל.

היור"ר מ' סבירוב:

חבר הכנסת כ"ץ יעזו, אתה הודעת?

אברהם כ"ץ יעזו (יור"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
לא הודעתי. ביקשתי להבהיר, שהדיון הזה לא יוכל להיערך לאחר השעה 8:30, כי הוא יסתים מאוחר מדי. אולם, לאחר שהובהר לי, על-ידי מזכירות הכנסת, שהדיון יכול להיערך היום, ולפני השעה 8:00, יש סיפק בידנו לדון בנושא ולסכם אותו. אני מבין שיש חברים שרוצים לסיים מוקדם. זה ברור ומוכר לי.

דן תיכון (הליכוד):

אנשים קיבלו הודעה שהדיון יידחה.

אברהם כ"ץ יעזו (יור"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
הדיון מתקיים וראוי שגם יסוכם.

היור"ר מ' סבירוב:

חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש לשכתב. מרבית חברי הכנסת כ"ץ יעזו, אני מבקש ממזכירי הסיעות וממיושבים ראש של הסיעות, שיואילו בטובם להסב את תשומת לבם של חברי הכנסת — בטרם אחליט אם יתקיים אחר כך דיון או לא — שקורם כול אלה שנרשמו, שיכבדו את יושבי ראש הוועדה בעת נאומו. אני רוצה לראות את כל האנשים הללו כאן.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני, היתה א"ה הבנה.

היור"ר מ' סבירוב:

שום א"ה הבנה. אני מבקש, לכבוד הנואם ולכבוד הכנסת.

דן תיכון (הליכוד):

אנשים הלכו הביתה משום שקיבלו הודעה על דחיית הדיון.

היור"ר מ' סבירוב:

לא הלכו הביתה. אתה תמצא אותם עכשיו במזנון.

דן תיכון (הליכוד):

חברי הכנסת קיבלו הודעה על דחיית הדיון. אפילו מבקר המדינה הלך הביתה.

היור"ר מ' סבירוב:

חבר הכנסת כ"ץ יעזו, נא להמשיך.

יהודה חשאי (המערך):

מבקר המדינה חזר. דן, גם אתה שמעת שדוחים את הדיון?

דן תיכון (הליכוד):

כן, ודאי.

יהודה חשאי (המערך):

זהו.

מדרכי גור (המערך):

— — —

אברהם כ"ץ יעזו (יור"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה):
חברי הכנסת, בטרם אעמוד על נושאים מספר בצורה יותר מפורטת, הייתי רוצה לומר, שכל עבודתה של הוועדה במשך השנה האחרונה, ובדו"ר בתקופות הבאות, מבוססת בעיקרה על דוח המבקר, אשר מונח על שולחן הכנסת, על-פי החוק, כמעט הקבוע. רוח זה הוגש והונח כחדש מאי בשנה שעברה, והוא מכיל הרבה מאוד חומר, הרבה מאוד הערות, התייחסות למכלול שלם של נושאים, גם בתחומי המינהל או בעיקר בתחומי המינהל, אבל לא פחות בנושאים שונים ורחבים, שיש

זה — וברור מהי המשמעות של דליפת מידע כזאת. מידע דלף: אנחנו באים לקבוע שהמידע דלף ותובעים שהדליפה הזאת תיחסם לאלתר.

אנחנו תובעים ניתוק של כל קשר אפשרי בין סוכן לקניין. אנחנו משוכנעים שניתן לטפל בדברים האלה, הן בדרך של מינהל תקין יותר, אולי לעתים משטר יתר במערכת הרגילה שלנו. אנחנו גם משוכנעים, שיש צורך לגרום לעתים לתקופת צינון בין מה שנקרא הקניין לבין האפשרות שלו להיות לאחר מכן סוכן. גם מקרים כאלה נמצאו. שוב, אינני צריך להסביר מה הם החשדות — בצורה פשוטה — שעולים ומחבטאים כתוצאה ממעב שבו אדם שהיה איש משלחת הרכש, קניין, הופך להיות מחזר לסוכן המוכר לנו את המוצרים.

מצאנו כאותו נושא — שבו אני מפרט פירוט יתר, על נושאים אחרים אעמוד בקיצור רב — בעקבות דוח המבקר, בעקבות עבודה לעומק שנעשתה עליידי אנשי המבקר, שאומנם יש צדק בדבריו של המבקר, כמו בנושא של הזמנות דחופות של חילות שונים, אני מניח, שכל כרידעת מבין שהזמנה דחופה היא דחופה ממש. ההזמנה הזאת נדרשת, המוצר, החלק להחלפה נדרש בצורה דחופה, וכאשר הוא הופך להזמנה דחופה — המחיר עולה ומאמיר. כאשר אין שיטה מסודרת והקפדה יעילה על ההזמנות, מובן שחלק גדול מהן הופך להיות דחוף. הדחיפות הזאת עולה למדינת ישראל בכסף רב. מצאנו, כפי שאמרתי, ליקויי מינהל שונים.

באותו הקשר, בנושא של עסקאות עם סוכני יבוא, מצא המבקר, שבהיקף שנתי בשיעורים של כ-250 מיליון דולר בשנה, בעמלה על ההיקפים האלה בשיעור של בין 2% — 10% — ייתכן מאוד שכשנה זו או בשנה שעברה הסכום היה גבוה יותר מ-250 מיליון דולר — הנהלים היו בהחלט בלתי תקינים. לדוגמה: משרד הביטחון נהג בדרך בלתי מסודרת כאשר להסכמים ולחוזים עם סוכני היבוא, בעקבות הערת המבקר, עוד לפני שהדברים הגיעו לוועדה, בוטל חלק ניכר מן החוזים עם סוכני היבוא, בעקבות עזרתו של מבקר המדינה. אותם חוזים שנערכו על הסוכנים לבין משרד הביטחון בוטלו, שכן הם לא נעשו על-פי חוק הפיקוח על המצרכים והמוצרים מ-1976.

מצאנו, שההיתרים לקבלת עמלות בקשר לחוק האמור נעשים על-ידי גורם שלא ראוי שיעשה אותם, עובד של מינהל הרכש. מבקר המדינה, ובעקבותיו הוועדה, קבעו שראוי שמשרד הביטחון יחליף את האנשים, לא מבחינת האדם הפרט אלא מבחינת השיטה.

עוד קבע המבקר — ולאחר דיון בוועדה, גם הוועדה, וזה מוגש כהמלצה לכנסת — שיש מקרים רבים שבהם סוכן היבוא, באמצעות תיאום או סיכום עם היצרן שאיתו הוא קשור, הופך את העמלה למה שנקרא "רייטינג" — הסדר תשלום שנתי. אנחנו רואים — והמבקר ראה — את ההסדר השנתי הזה כעמלה לכל דבר. עמלה זאת מחייבת החוזים למשרד הביטחון, החוזים אלה לא נגבו בצורה הראויה. כסף זה הוא כסף של מדינת ישראל.

רבותי, העליתי כאן שני נושאים, שנראה היה לי שיש מקום לפרט בהם. כתוצאה מהעיון בדוח המבקר ומהדיון עם אנשי המשרד הקשורים לנושא — קיבלנו גם את הסיכומים. כמו כן — בכל הנושאים האחרים.

כך פעלנו גם בנושאים של פיקוח וטריטוריה, אשר בו מצאנו שיש סכנה לבריאותו של הציבור במעב הקיים כיום, כאשר משטחות בערים הגדולות פועלות בצורה בלתי מבוקרת, ללא פיקוח וטריטוריה, כאשר יש גם מקרים אשר בהם המפקח

פנינו במקרים מספר לגורם המבוקר למען יעשה להעמדה לדין של אנשים, כאשר מצאנו תוך כדי דיוני הוועדה כי נעשתה, לפי הערכתנו, פעולה שיש מקום להעמיד את האחראים לה לדין. יש בסיכומי הוועדה פניות אל היועץ המשפטי לממשלה למען יעסוק בנושאים נתונים. יש בסיכומי הוועדה פניות גם למשטרת ישראל, וכמובן, גם לגורמים המבוקרים, משרדי הממשלה, מקומות אלה ואלה, עיריות, כדי שידעו ויבחינו שאומנם הכנסת הזאת מעוניינת בראש ובראשונה בחיזוק ומבטאת שהדברים יובהרו לה ויימסרו לה תשובות נאותות עד לתאריך, אשר בדרך כלל קבענו אותו בדות זה, בסיכומים ובהצעות אלה ל-30 ביוני 1983. אני מקווה שבוערת גישה שונה במידה מסוימת מזה שהייתה בעבר נצליח אולי לזעזע מעט, לעורר, וכפי שאמרתי בתחילה, לתקן ולשפר את הדברים.

הוועדה עסקה בכמה נושאים בתחומים שונים. בדרך הטבע, חלק ניכר מדוח המבקר ומעבודתו הוא תחום מערכת הביטחון, לרבות צה"ל. על כן, חלק מהסיכומים עוסקים בנושאים אלה, חלק מן הביקורת עוסק במשרדים שונים, במשרד החקלאות, במשרד החירות, במשרד התחבורה ובמשרדים אחרים, שוב, כפי שהם באים לידי ביטוי בדוח המבקר מס' 32.

הייתי רוצה לעמוד בתמציתיות רבה מאוד על חלק מן העיקרים, אשר באו לידי ביטוי בסיכומי הוועדה, בדרך של דוגמה, כדי להבהיר את המשמעות ואת הראייה שלנו. כפי שהיא מוצגת לפניכם, לדוגמה, בפרק העוסק במשלחת הרכש אנו עוסקים במאות מיליוני דולרים. אנחנו עוסקים במשלחת רכש של מדינת ישראל בארצות הברית, אשר מטפלת ב-25,000 הזמנות בירוק לשנה, בשיעורים של 600 מיליון דולר ומעלה לשנה. זהו היקף אדיר. היינו מודעים גם להיקף וגם למשמעות ולחשיבות של העבודה שצריכה להיעשות שם. עם זאת, מצאנו מספר ניכר של ליקויים, חלקם מינהליים, ליקויים כאלה שאולי המינהל לא קבע להם קריטריונים.

לשם דוגמה, המסקנות שלנו במיאות לידי ביטוי את חוסר שביעות הרצון מכך, שלא נעשה מאמץ מספיק להשגת מחיר מינימלי לכל אחת מאותן 25,000 הזמנות, אשר משלחת הרכש עוסקת בהן. לאחר דיון ובעקבות דוח המבקר מצאנו, שחלק ניכר מן הקניינים אינם בעלי כישורים מתאימים לעסוק בעניין זה, החשוב כל כך, שמדינת ישראל תלווה בו לעתים. מצאנו שלא נעשים חישובים מדויקים ומדויקים לגבי כל אחת מההזמנות: אלה נראים לעתים דברים שוליים, אולי בלתי חשובים, אבל כאשר יודעים מה הם הנושאים ומה הן ההזמנות ובאילו עניינים עוסקים ולמה זה יכול להגיע, הופכים עניינים אלה, הנראים לכאורה מינהליים בלבד, לעניינים בעלי ערך מדרגה ראשונה.

עוד מצאנו, שבמשלחת הרכש יש מקום לבחון פעם נוספת, לפעול, לעבוד ולהתאמץ מאמץ יתר כדי לגרום לכך, שאותה תוספת מחיר, שמטילים היצרנים בארצות הברית על הסחורות שהם משווקים ומייצאים לכל העולם וגם למדינת ישראל, בשיעורים של כ-20% ממחיר המוצר, לא הוטל עלינו. בזה צריך להוסיף עבודה רבה, ושוב אותם 20% מתבטאים בשיעורים שבין 80 ל-120 מיליון דולר לשנה.

מעבר לכך, מצאנו שיש דליפה של מידע, לעתים, מן הקניינים אל הסוכנים, אל היצרנים: לעתים מן החילות הנזקקים אל הסוכנים עצמם. אינני צריך להסביר לכם, רבותי, שבמערכת של מינהל תקין, כאשר יש מכור על-פי נוהל תקין — האדם המציע מחיר, או המוסר, או החברה המציעה מחיר, אינם צריכים לדעת לא את הנתונים ולא את המידע הנדרש על-ידי הגורם המומין. במקרה זה יכול מידע לדלוף מחיל זה או

לשבת את תוכנה של החוכרת. הוקצה מה שהוקצה. אנחנו עוברים לדין. הראשון הוא חבר הכנסת אמרי רון, ואחריו חבר הכנסת דוד מגן.

אמרי רון (המעריך):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני מצטרף להערכות ליושב ראש, ואני רוצה להוסיף, על דעת כל חברי הוועדה, גם את הערכתנו למבקר המדינה. אנחנו מעבירים אותו בפרך, הרכה יותר מאשר את המבקר הקודם, ונהנים גם מלשוננו השנונה וגם מעינו הפקחה ומעבודתו המסורה. כמובן, נזכיר גם הערכות למנכ"ל המשרד ולכל צוות העובדים. לבסוף הייתי רוצה לציין מה שאולי לא מקובל, את מזכיר הוועדה, שלולא עבודתו המסורה קשה היה לראות את התוצאות שאנחנו רואים אותן היום ודנים עליהן. הוא ראוי בהחלט לשבח.

עקיבא גוף (הליכוד):

אולי תציין את שמו.

אמרי רון (המעריך):

יהושע חרד. אילו אפשר היה להחליט בכנסת שהוא נשאר בעבודתו, הייתי שמח להציע זאת, אבל זה לא כרגע הנושא.

היור' מ' סבירור:

תמיד עם חרד יש בעיה.

אמרי רון (המעריך):

בדמוקרטיה המודרנית הולכת ומתפתחת, בנוסף על שלוש הרשויות הקלאסיות — המחוקקת, המבצעת והשופטת — גם הרשות הרביעית, והיא הרשות המבקרת. הרשות הרביעית הזאת כוללת, מלבד מבקר המדינה, את העיתונות החופשית ואת הכנסת. כשם שהעיתונות איננה רק חקשורת אלא גם ביקורת. כך גם הכנסת איננה רק מחוקקת אלא גם מבקרת.

הוועדה לביקורת המדינה היא ועדה צעירה יחסית ושנות חייה כוועדה אוטונומית ספורות. בשנותיה הראשונות היא עדיין נאבקה על זכות קיומה כוועדה עצמאית, ואין לומר שהיא הצליחה לצאת מאפרוריותה. אך בשנה האחרונה חלו שינויים רבים ומשמעותיים, ואני רואה חובה לעצמי לציין כמה מהם: ראשית, היקף העבודה הפרלמנטרית בנושאי הביקורת. בעבר הייתה הוועדה מטפלת בכ"ס 20 — 30 נושאים בלבד מתוך ספרו השנתי עכ"הכרס של מבקר המדינה. וכך יצא ש"כמדגם מתוך מדגם" היה זה חלק צעורי מכדי לקבל תמונה משמעותית. כעת עוסקת הוועדה במקום ב"ס 20 — 30 נושאים ביותר מ-200 נושאים לשנה, ולמעשה מקיימת דיון וסיכומים ברוב הגדול של הנושאים המבוקרים, עלידי המבקר. הסיבה היא ללא ספק החלוקה לחמש ועדות משנה — ביקורת תקציב הביטחון, חברות ממשלתיות, חינוך, תלונות הציבור ורשויות מוניציפליות. הוועדה מקיימת לפעמים כששישבע ישיבות לשבוע. במקום אחת לשבוע בעבר.

שנית, קוראים לילד בשמו. לוועדה נמסרים שמות החברות שמדובר בהן, המפעלים, ואף פקידים מבוקרים, וכן נפרץ מסך האנונימיות העוטה את הביקורת.

שלישית, הממד האקטואלי. הדיונים מסתכמים באורח שוטף ולא בסוף השנה, וכך לא עובר זמן ולא בטל קורבנם. יש דיונים רבים בנושאי אקטואליים, שהם תוצאה של הצעות רחומות לסדר-היום של חברי כנסת, והם אינם מחכים לסיוכום דחוי של סוף השנה.

במאמר מוסגר אני רוצה להשיב על ביקורת על הביקורת, שהושמעה בימים האחרונים, והיום גם כוועדה אחרת של הכנסת, שכאלו הוועדה לביקורת המדינה "חוטפת" נושאים

הוטרניר האחראי לנושא איננו מגיע כלל למצב שהוא מוכן להחמור עם השאלה הזאת. שכן, לעתים קרובות מאוד, כפי הנראה אין לו את העורף הציבורי המספיק של אותה רשות מקומית — רשות מקומית היא גם עירייה. מצאנו במקרה זה, שיש מקום לתבוע מבתי-המשפט כמדינת ישראל ולהפנות את תשומת לבם לכך, שסיוע שלהם ותשומת לבם במקרים כמו הנושא הזה יכולים להיות להתועלת רבה למדינת ישראל ולתועלת רבה מאוד לאזרחי מדינת ישראל, כי בריאותם לעתים קרובות תלויה בכך.

מצאנו לנכון במקרה זה לפנות גם למשטרת ישראל, שחשגור בתי-עסק אשר יש מקום לסגור אותם על-פי החוק; שוט, לקיים את החוק. המוסד הזה קבע את החוקים, חוקים אחרים נקבעו עלידי הרשויות המקומיות. אבל הדברים אינם נעשים.

יש מקום, גם בנושא הזה של הפיקוח הוטרניר, לקיים את הצו, לקיים את החוק ולהשמיד בשר פגום. גם דברים כאלה לא תמיד נעשו.

מצאנו לנכון באותו עניין לפנות גם ליועץ המשפטי לממשלה, כדי לעשות לאכיפת החוקים ולהפעלת המשטרה.

רבותי חברי הכנסת, אינני רוצה להלאותכם בפרטי הפרטים של כל אחד מן הסעיפים אשר בהם טיפלנו. הבאתי את הדברים בתור דוגמה — —

היור' מ' סבירור:

כל הכבוד.

אברהם כ"ץ-עוז (יור' הוועדה לענייני ביקורת המדינה): — — כדי לומר שלפי מיטב הערכתי, כוועדה לענייני ביקורת המדינה נמצאים חברים המשקיעים זמן רב וטורח רב, כאשר המטרה שלגנז עיניהם היא לשפר, לתקן, ואם יש צורך — גם לקבוע קריטריונים חדשים.

פעולה עצומה נעשית עם מבקר המדינה ואנשי משרדו, העושים לילות כימים ומסייעים למדינת ישראל ומסייעים לכנסת, שהרי המבקר קשור ומגיש את ממצאי הביקורת בדוח המבקר מדי שנה בשנה.

אני מוצא לנכון גם להודות למבקר המדינה — אני בטוח בשם כולנו — וגם לאנשי משרד מבקר המדינה על העבודה הנאמנה שהם עשו בעבר, עשו גם בדוח זה ובדו"ר יעשו גם בעתיד. תודה רבה.

דן תיכון (הליכוד):

אתה מסכים לדחיית הדיון?

היור' מ' סבירור:

תסלח לי, חבר הכנסת דן תיכון.

ראשית, אני מבקש להביע תודה והערכה לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, אשר ממשיך כלהת ודבדבקות בלא הפוגה לקיים את שליחותו כיושב ראש ועדה חשובה.

שנית, אני רוצה להוסיף גם תודה והערכה לעובדה שאין חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז שוכח את ידיו בתוך הוועדה ונותן ביטוי להערכה על שיתוף הפעולה ועבודתם המסורה בתוך הוועדה.

שלישית, קיום לוח הזמנים, כפי שהוא מקיימו, והנחת הדין וחשבון בזמן, כל אלה מבטחים שאומנם נגיע לשיפור גם בתהליך קבלת החלטות וגם במינהל. ואתם הרי יודעים מהו פיקוח. פיקוח הוא השוואה בין ההוצאה לבין התוצאה. עלעלתי עכשיו בזמן הנאום ככמה דברים ואינני בא אלא

המילואים. הם יכולים לנסוע לחוץ-לארץ בלי אישור שלטונות הצבא. ומה שחמור הוא, שלשלטונות הצבא אינם יכולים לפקד אותם או לקרוא להם ולבצע את החרוק. מפני שהם אינם משתתפים במילואים, אינם שייכים לכוחות המילואים. גם זה דורש שינוי בחקיקה.

כל הנושאים הללו עלו בוועדה. אביא עוד דוגמה אחת. של נושא שמופיע גם בחוברת. והוא קשור להכשרת נהגים. מספר התאונות בצה"ל ירד בשנים האחרונות. וזאת כרכה כולנו, אבל הבעיה איננה מספר התאונות. כי כל תאונה היא מיותרת. מתברר שבקורסים להכשרת נהגים בצה"ל נוסעים לעתים 7-8 חניכי הקורס בארגון מאחור. כל אחד מבין מהם עושים שם. הם אינם לומדים נהיגה. ואחר כך הם צריכים לקבל אחריות להובלת נוסעים. נהגים שעוברים קורסים בקצב אינם עוברים השתלמות חורף. כך יכול להיות מצב, שלפני כימי הגשם הראשונים נהגים במכוניות עם חיילים וחילות נהגים שלא עברו אפילו הכשרה אחת בנהיגה בתנאי חורף.

עלי לסיים. אומר כמה דברי סיכום. כי היריעה רחבה מאוד. מה שכולט ואפילו צורם הוא, שלמרות ההתפתחויות המשמעותיות שחלו במישור הפרלמנטרי של הביקורת, שגם היארתי אותן, אין התפתחות מקבילה בהתייחסות של הרשות המבצעת, של הממשלה. התשובות של האוצר לדין וחשבון של המבקר הן כוללניות מאוד ואפילו חמקניות. הממשלה איננה משתתפת כמעט בדיונים על סיכומי הוועדה לביקורת המדינה במליאת הכנסת. כך, אף שיתוף הפעולה של הגופים המבוקרים — וזאת עלי לציין — הוא שיתוף פעולה מקסימלי. מפני שהם יורעים שהביקורת משרתת את קידומם ואת ייעולם — הממשלה עדיין לא תפסה, כנראה, שניהול יעיל ותקין קשור קשר בליינתק עם כלי ביקורת מפותחים ועם תודעת ביקורת מפותחת. צר לי על כי נדמה לפעמים, שהממשלה מתייחסת לביקורת המבקר, לביקורת הוועדה ולביקורת הכנסת — כאל מטרד גרידא.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לחבר הכנסת אמרי רון. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד מגן. ואחריו — לחבר הכנסת יהודה פרח.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, ננסת נכבדה, בסלנג של הכנסת, כפי שראיתי, להירשם לדין פירוש להיות רשום ולחיות. מגדירים כל דיון כוויכוח. אני נמצא כאן בהרגשה קצת מוזרה, בפעם הראשונה אני עולה כאן לדוכן ומרגיש, יודע ומבין שאין ריכות, בוודאי לא בין חברי האופוזיציה לבין חברי הקואליציה. וכבר הזכירו כאן יושב ראש הוועדה וחברי חבר הכנסת אמרי רון, שהוועדה פעלה ופועלת באווירה של אחריות כללית, ללא הבדל סיעות, ללא הרגשת ההשתייכות המפלגתית. ואם הזכיר היושב ראש של המפקדת וההמלצות הושגו על דעת כולם ונכתבו על דעת כולם, אני גאה לאשר את הדברים.

בוועדה אנו זוכים לראות את העבודה המסורה של מבקר המדינה וצוותו. הזכירו כאן את מזכירות הוועדה, את יושב ראש הוועדה ואת כל חבריה, ובוודאי גם את החירוש שהתגבש בכנסת העשירית, כאשר בכל דיון משתתף גם נציג משרד הכלכלה והתאומים הבין-משרדי.

אולי כאן גם המקום להזכיר, שאין גבול לביקורת. גם אני, שהשתתפתי בכל הדיונים ובניסוח ההמלצות בוועדה, לאחר עלעול של דקות מספר בחומר, לפני שעליתי לדוכן, ראיתי שהממשלה איננה בסדר במשהו נוסף. הממשלה צריכה לחקן, ועדיף שתעשה זאת לפני שמבקר המדינה יכשם ממנה. לחקן החלטתה. הממשלה בהחלטתה מיום 19 באוקטובר 1980, כאשר

מועדות אחרות. הביקורת ביומים האחרונים היתה על "חטיפת" נושא הכורסה מירי ועדות אחרות. אני חושב, שטוב עשתה הוועדה לביקורת המדינה שעסקה ועוסקת בנושא הכורסה. זו בעיה לאומית, זה בלון שהתנפח מעבר לכל פרופורציה. חברי דן חיון קורס פנה אל המשקיעים; אינני מכין מדוע מכנים אותם משקיעים, הייתי מכנה אותם מהמרים. הסכנה של הפיתנו לעם של מהמרים במקום לעם של עובדים היא סכנה ממשית. המצב שבו הערבים יעבדו, הדרוזים ישמרו ועם ישראל חי בכורסה הוא מצב שצריך מאוד מאוד להיזהר ממנו. וטוב עשתה הוועדה לביקורת המדינה, שכנושא אקטואלי התייחסה ותתייחס אליו.

כל המצב החדש הזה יוצר התעניינות של חברי כנסת וגם השתתפות רבה, יחסית לוועדות אחרות. ודומני שגם התעניינות ציבורית.

בוועדת המשנה לביקורת על תקציב הביטחון. שיש לי הכבוד לעמוד בראשה, הנהגנו סידורים ודיונים בשטח, המאפשרים לעמוד מקרוב על הבעיות שעליהן מתרע המבקר, ולברר אותן חוץ מראה עיניים והתרשמות בלתי אמצעית. הוועדה קיימה סדור בבסיסי חיל-האוויר וחיל-הים, באוגדת מילואים, במפעל טנק "המרכבה", בתעשייה הצבאית, בתעשייה האווירית וגם בלבנון. היא קיימה דיונים רבים בנושאים כגון: הרשות לשעת חירום, מל"ח — משק לשעת חירום, הכשרת נהגים, ביטוח לאומי למילואים, משלחת הרכש בניוירוק, עסקאות משרד הביטחון, סוכנים. מגוון הנושאים הוא רב, לא אוכל להתייחס לכולם, ואתייחס רק לכמה נקודות בתחום הזה.

הנושא הראשון הוא הביטוח הלאומי. תגמולי הביטוח הלאומי לאנשי מילואים. יש למקם אותו על רקע השאיפה של כלנו לשוויון מרכי בטל, בייחוד בשנה הנוכחית, שנת המלחמה. הסתבר לנו מהדיונים ומהסידורים, כינוצר מצב חדש, לפחות על-פי דיווחים של עשרות חיילי מילואים וגם מבריקה אחת לפחות בשטח: לעומת המצב בעבר, שבו היותך מפקד במילואים או ביחידה קרבתית או בסמית היתה "מוסיפה לך נקודות" במפעל שרצית לעבוד בו, היום שואל אותך איש אגף כוח-אדם שאלה ראשונה, כמה מילואים אתה עושה בשנה. ואם אתה בצנחנים או בסמית ומשרת הרכבה מאוד במילואים, הוא אומר לך — תודה, יש לי משהו אחר. יש לך דוגמאות רבות ותלונות רבות. להערכת, הנושא הזה יצטרך לעבור שינוי בחקיקה נגד אפליה. יזמתי הצעה בנושא הזה, ואני מקווה שהיא תגיע למליאת הכנסת.

נושא שני, נדמה לי, מתר לסדר-היום, קשור בדמי ביטוח לאומי של עצמאים. מחשבים להם את דמי הביטוח. את התגמולים, על-פי שנה קודמת, ובשנת מלחמה הם מפסידים הרכה מאוד כסף. לגבי השכירים אין הצמדה של התשלומים, ואם הביטוח הלאומי מפגר בתשלומים, אין הצמדה, אין ריבית, יש הפסד. הדברים האלה דורשים שינוי. אין תשלום ביטוח לאומי על יום מילואים יחיד. גם זה דורש שינוי.

הסטודנטים מקבלים תגמולים בשיעור של 45% בלבד מהשכר הממוצע כמשק, גם כאשר הם עובדים בקין למימון לימודיהם השנתיים. גם זה דורש תיקון. מפני שלפעמים סטודנט מקבל פחות מדמי אבטלה על הימים שהוא שירת במילואים. וזה מצב אשר הדעת אינה סובלת אותו.

נושא חשוב נוסף הקשור לעומס שווה ולשוויון בטל מתייחס לערכן של פרופילים זמניים, פרופיל 24, יש תורים ארוכים במרפאות. יש עומס, אבל יש גם הרבה אנשים שאינם טורחים לעדן את הפרופיל ואינם משתתפים במאמץ

יש להפסיק את הפיצול של הטיפול במלחמה בתאונות הדרכים, לרכז את הסמכויות בידי גוף אחד ולהקצות לו את המשאבים המספיקים, שיאפשרו לו לטפל במלוא התעופה על-פי חובות מגובשת בכל ההיבטים של הנושא: הגורם האנושי, הגורם המכני ומצב הכבישים.

אני מרשה לעצמי לפנות אל השר מרדור בעניין שהוא לא בתחומה של הוועדה. חשוב מאוד לחשוב ולנסות להחזיר את הטיפול בענייני מע"ץ ממשרד הכינוי והשיכון למשרד התחבורה. ראנו בדות ובהמלצות שלנו, שמשרד התחבורה נקרא ממילא להקדיש תקציבים יותר גדולים — הוא עושה זאת לאחרונה — להשתתף יותר ולהפית רוח חיים כמועצה הלאומית למניעת תאונות.

בנושא שני שאני רוצה להדגיש, והוא קשור למשרד התעשייה והמסחר, מבקש אני לצטט: "הוועדה החרשמה שאחד השיקולים המרכזיים שהנחו את המשרד בהחלטה לסייע למפעל" — מדובר כאן במפעל ספציפי במגדל-העמק, ואני רוצה להקיש מכך על המדיניות בכלל — "בהיקף נרחב, היה התלות התעסוקתית של חלק גדול מחושבי מגדל-העמק בהמשך פעילותו של המפעל". כפסקה אחרת בפרק הזה נאמר: "הוועדה ממליצה כי בתכנון פריסת מפעלי התעשייה ברחבי הארץ יביא המשרד בחשבון את הצורך בהבטחת התעסוקה במפעלים ובבעלי תעשייה מגוונים, על-מנת למנוע תלות תעסוקתית באזור מסוים בקיומו של מפעל אחד בלבד".

אם הלקח הזה נלמד ולא נהיה עוד נתונים ללחצים של פועלים, של ראשי ערי פיתוח ושל גורמים שונים, הבאים ומבקשים מן הממשלה עזרה כלכלית למפעל שעשוי להיות רווחי, כדי שחם-וחלילה לא תהיה אבטלה, ודומי שמשרד התעשייה והמסחר חייב לקבל את ההמלצה הזאת מהר ולנסות ליישם אותה כמהירות. גיוון התעסוקה בערי פיתוח הוא חיוני ודחוף ביותר.

דבר אחרון, אדוני היושב-ראש, גם הוא קשור במשרד התעשייה והמסחר, הוא עניין הקריות לתעשיות עתירות מדע. המלצת הוועדה היא: "הוועדה קוראת למשרד התעשייה והמסחר לעודד, בדרכים שונות שייקבעו, את הקמתן של תעשיות עתירות מדע באזורי פיתוח". נושא זה קשור, כמובן, לנושא שהזכרתי קודם — תעסוקה בערי הפיתוח ובמקומות שסכנת האבטלה מרחפת עליהם מדי פעם.

אני מבקש לסכם, אני בטוח שהממשלה — אני יודע כי לא ניתנו שום הוראות מיוחדות לאנשי הקואליציה היום — לאתר שהכנסת תקבל, כך אני בטוח, פה-אחד את המלצות הוועדה לענייני ביקורת המדינה — הממשלה תקבל ברוח טובה את תביעתנו לרווח כבר ברבע הראשון של שנת התקציב 1983 על ההתקדמות בנושאים שעליהם המלצנו, והנושאים הללו הם למעשה חמציץ עיקרית של הרכה מאוד חחומים, שיושב-ראש הוועדה וחבריה הקדישו להם הרכה תשומת לב, ובהנחיית מבקר המדינה, ניסו להגיע להמלצה ולסיכום החכם ביותר, ולא פחות חשוב מזה — המעשי ביותר.

הזכיר מ' סבירור:

תודה לחבר הכנסת דוד מגן. רשות הזכור לחבר הכנסת יהודה פרח, ואחריו — לחברת הכנסת ערנה סולודר.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כפתח דברי אני רוצה לומר כמה מלות הקדמה. שיש בהן דברי ברכה ליושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה ולחברים בוועדה, אבל לא פחות ואולי יותר — למבקר המדינה, למנכ"ל, למזכיר הוועדה, לכל אלה שטורחים יחד, מעניין לציין, שהוועדה

הקימה ועדת שרים קבועה לענייני מינהל וביקורת המדינה, כנראה לא הביאה בחשבון, שביתיים תהייה בחירות. התקיימו בחירות ב-1981, ולאחריהן הוקם משרד, שעובד בפועל עם מבקר המדינה ועם הוועדה לענייני ביקורת המדינה. המשרד הזה איננו מחזר בהחלטה, וזה הערת אגב, ואני בטוח שהשר מרדור הנמצא כאן ידאג לחיקון ההחלטה כבר בעתיד הקרוב.

אני יודע, אדוני היושב-ראש, כי לא כל חברי הבית טרחו לקרוא וללמוד את דוח מבקר המדינה, דוח מס' 32, המתייחס לשנת 1981/82. חבר הוועדה לענייני ביקורת המדינה מותר לי לפנות לחברי הכנסת ולבקש ולהציע ללמוד היטב לפחות את סיכומיה והמלצותיה של הוועדה, סיכומים שהונחו היום על שולחן הכנסת, המקיפים 38 תחומים.

חברי הכנסת, החבורת המונחת לפניכם מקרישה חלק נכבד — למעלה משליש — למערכת הביטחון. הזכיר כאן קודמי, חבר הכנסת אמר רון, את הנושאים, ובכלל זה הנושאים שטופלו על-ידי מבקר המדינה וממילא על-ידי הוועדה. אציין כמה מן הנושאים: משלחת הרכש בני-ירוק; עסקאות באמצעות סוכני יבוא; תפעול ואחזקה של טנק "המרכבה" בדרג השרה; אוגדת המילואים המרחבית; ענף ביטוח שירות מילואים; ערכון פרופיל רפואי; התקשרויות עם מפעלי התעשייה; הקניית השכלה אקדמית בצה"ל; התעשייה הצבאית; הרשות העליונה לשעת-חירום כמערכת הביטחון; הכשרת נהגים בצה"ל; יחידות בינוי בחיל האוויר; כסיס של חיל הים ומרכז קשר בצה"ל.

מינתי כאן י"ד פרקים מתוך החוברת המקיפה ל"ח פרקים. למדוך, שמערכת הביטחון היא מערכת מסועפת, וראינו זאת רק לפני דקות ספורות, כאשר הצבענו בקריאה ראשונה על המסגרת של תקציב המדינה לשנת 1983, כאשר כשליש מהתקציב מופנה — ובצדק — למערכת הביטחון. כאשר המערכת מפעילה תקציב כה גדול, יש להקפיד על הביקורת עליה ולוודא כי המסקנות המשתמעות מדוח מבקר המדינה —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זה לא שלישי אלא רבע, כ-25%.

דוד מגן (הליכוד):

לפי מספר הפרקים, 14 לעומת 38, זה למעלה משליש. לגבי תקציב המדינה אתה צודק, זה קרוב לשליש.

אני מקווה שההמלצות של הוועדה לביקורת המדינה ייושמו מוקדם ככל האפשר.

לאחר שהזכירו את הנושאים העיקריים האלה, שחלקם הגדול גם פורסם לפני הדיון, אני מקווה כי פנייה זו תשכנע את חברי הכנסת להתרכז גם בנושאים הנראים קלים, כביכול, מבחינה תקציבית. בחזרתי כאן, בלי לנסות להלאות את חברי הכנסת שנותרו באולם ואורו כוח וסבלנות לשבת עד שעה מאוחרת זו, להפנות את דעת הכנסת והציבור קודם כול לשלוש המלצות של הוועדה, המתייחסות לתחומים שונים. כראייה ראשונה הם נראים פחות פופולריים, פחות כבדים מבחינה תקציבית, ודומני שבהחלטות פשוטות אפשר יהיה מייד לתקן אותם.

בהמלצות הוועדה בעניין הפעולות למניעת תאונות דרכים, בעקבות ביקורת המבקר בנושא משרד התחבורה, אנתנו קוראים, כי "הוועדה מצטרפת לדעת מבקר המדינה, כי פיצול המלחמה בתאונות הדרכים בין גורמים רבים מקטין את יכולתה של המדינה להתמודד עם בעיה זו. הוועדה קובעת כי

ראוי לומר, שהוועדה מציינת בהערכה את פעולות האגודה לקידום של התלמידים, שמספרם הכולל מגיע ל-2,300 תלמיד.

עם זאת, הוועדה, לאחר שדנה בממצאי הביקורת, הגיעה למסקנות דו-קשות: ראשית, על האגודה לקידום החינוך להכין את התקציב השנתי שלה עם סורי דיווח כספי מסודר מצד האגודה למשרד החינוך והתרבות. אינו רוצה להיכנס לפרטים. אבל הדיווח שנמצא בידנו על דרך ניהול הכספים מעורר ממש דאגה, שגם הדברים יתפתחו בדרך השלילית. ההצעה לגבי האגודה היא לפעול לריכוז ולעדכון הנהלים בענייני כספים, מינהל ומשק, בפנימיות שבחסותה.

שנית, הוועדה קבעה כי אין כל הצדקה להמשיך ולהחזיק פנימיות כשאין לכך הצדקה. אנתנו יודעים שיש תופעה שלילית — לא רק של פנימיות — של מוסדות חינוך קטנים, שאין להם זכות קיום ומחזיקים אותם. זה גורם לבזבוז כספי גדול למדינה, ללא כל תועלת בצד, כי גם ההישגים הלימודיים במוסדות כאלה אינם מן הטובים, להיפך. הם מן הגרועים. הוועדה קבעה, כי אין כל הצדקה להמשיך להחזיק, למשל, את הפנימיה "מתכתבא", עקב מספר התלמידים הקטן שבה. שוו בנפשכם, 20 תלמידים בלבד נותרו במוסד הזה, וממשיכים להחזיק אותו. אינו צריך לומר לכם מה היא עלות התחזוקה.

על האוצר להוציא הנחיות לאיגודים הממשלתיים בעניין השקעת עורפי הכספים. מצאנו שעורפי כספים עוברים משנה לשנה, מדוע יעברו עורפי כספים משנה לשנה כאשר הם צריכים לעבור לחשב הכללי? אפשר לנצל את הכספים האלה או לפחות לקבל מתוכם מה שאפשר.

הוועדה רואה בתומרה את העובדה שהאגודה לא הכינה, למשל, תקציב מפורט לכל אחת מארבע הפנימיות המנוהלות על-ידיה. כמו כן רואה הוועדה בחומרה את העובדה, שלא היה לאגודה קובץ נהלים מרוכז ומעודכן לענייני כספים.

הוועדה קבעה, בין היתר, כי על האגודה לערוך עם פנימיות-החן הסכמים, שיגדירו מפורשות את הפונקציות שהן ממלאות ואת הקריטריונים של השירותים שהן נותנות. מצאנו שהשירותים לקויים, לא ייתכן שיעשה דבר כזה, והשהאגודה לא תהיה ערה לתופעה הזאת: כלומר, עליה לקבוע מראש דברים מוגדרים — מה הם השירותים שיש לספק לאותם תלמידים, על-פי קריטריונים ברורים מאוד.

לבסוף, אני רוצה להתייחס לישיבה האחרונה של הוועדה שהיתה, לפי דעתי, מהמעניינות ביותר. בישיבה זו דנו על בתי-ספר על-יסודיים מקיפים מוחזקים, וזה דוגמה קלסית לדין בוועדה לענייני ביקורת המדינה, שעשוי להביא, להערכתי, למסקנות מרחיקות לכת לא רק לגבי בתי-הספר העל-יסודיים המקיפים שעליהם מדובר כאן אלא גם לגבי כלל בתי-הספר העל-יסודיים במדינה. מתברר, למשל, שבבתי-הספר המקיפים המוחזקים מקבלים את תקציביהם משתי רשויות — מן הרשות המקומית, מצד אחד, וממשרד החינוך והתרבות, מצד שני. משרד החינוך, הקובע את תוכניות הלימודים, הוא זה שהיה צריך לתת את המשכורות למורים. מוזר שהוא איננו עושה את הדבר הזה. הוא אחראי לתוכניות, ואילו הרשות המקומית היא המשלמת למורים העל-יסודיים. בניגוד למה שקורה בבתי-הספר היסודיים ובחטיבות הביניים, שם המשכורות משולמות על-ידי משרד החינוך והתרבות — גם בבתי-הספר היסודיים וגם בחטיבות הביניים. משרד החינוך אחראי לתוכניות הלימודים גם בבתי-הספר היסודיים וגם בחטיבות הביניים. מדוע בבתי-הספר העל-יסודיים יקבלו

הזאת תופסת במשך הזמן מקום מרכזי יותר ויותר כמערכת. עובדת הכנסת, וחשוב מאוד לציין זאת כאן.

אדוני היושב-ראש, כיושב-ראש ועדת-המשנה לביקורת המדינה בנושאי חינוך ותרבות וכחבר בוועדה לענייני ביקורת המדינה, ברצוני להתייחס לסיכומיה ולהצעותיה של הוועדה בכמה נושאים. הנושא הראשון הוא הכנת משכורות מורים במחשב — זו דוגמה קלסית של בעיות יומיומיות במסגרת משרד החינוך, בעיות במתן משכורות לא לפי עובדי חינוך. הנושא השני הוא האגודה לקידום החינוך. ואחר-כך ברצוני להציג בעיה מרכזית שהתעוררה בישיבה האחרונה, שעה שהוועדה דנה בבתי-ספר מקיפים מוחזקים.

אשר להכנת משכורות מורים במחשב, ממצאי מבקר המדינה בנושא זה היו חמורים למדי, ובצדק, נוכח התופעה החוזרת ונשנית של ליקויים וטעויות במשכורות המורים, של איחור מוגזם בשלוחת המשכורות ושל גרימת צער ונזק לאלפי מורים. היו גם ימים של ביטול לימודים בבתי-ספר כתוצאה מכך שמשכורות לא הגיעו. והמורים צריכים היו ללכת אל בנק "מסד" בתל-אביב לקבל את משכורתם, דבר שקשה להעלותו על הדעת. הוועדה קבעה כי המערכת הממוחשבת המכינה את משכורות המורים אינה משמשת כלי ניהולי לבקרה שוטפת של תקינות הנתונים המוזנים לתוכה, אינה עונה על הוראות המשרד בנושאי כוח-אדם בהוראה, כוח-אדם מחד גיסא ותשלומי שכר מאידך גיסא, וכתוצאה מכך חלות טעויות בחישוב המשכורות.

הוועדה סבורה כי על משרד החינוך לפעול בתיאום עם נציגי החשב הכללי להקמת מערכת ממוחשבת לניהול משולב של נתוני כוח-האדם בהוראה ושכרם של המורים.

הומלץ שהמשרד ישתף פעולה עם המרכז למיכון משרדי, המשרת בהצלחה את כלל עובדי המדינה. יש ללמוד מהם, ואין להתבייש אף אחד ללמוד ממסגרות אחרות שעושות את הפעולה בדרך יעילה יותר.

כמו כן קבעה הוועדה, כי יש לאחד את הקבצים ואת העיבודים של משכורות המורים בחינוך היהודי והערבי, ובכך למנוע סיבוכים מיותרים לגבי עובדי הוראה.

עקב השינויות והתקלות המרובות בשכרם של המורים, המליצה הוועדה כי יקום צוות שיבדוק באופן שוטף את תוצאות עיבוד המשכורות מדי חודש בחודשו.

אני רוצה לומר, שכאשר נקבעים דברים כאלה ותאמרות השגות כאלה, טוב שקובעים גם מועד שמבקשים שבו יבואו הדברים על תיקונם. פרק הזמן הזה, אם אומנם יאפשר לאותם גורמים לשפר את דרכי העבודה והניהול, יביא ללא ספק תועלת ויקדם את הנושאים השונים. ייתכן שאנחנו צריכים לפתח כלי של משוב מן השדה, כדי שלא נעמוד בדקה האחרונה ותשאל האם אכן חלו שינויים ותמורות בדברים שעליהם העירונו, הדברים שהוועדה קבעה שיש לעשות בהם שינויים. הכלי הזה צריך לשרת אותנו חודש לפני המועד, כדי שנקבל תוצאות מעשיות מן השטח.

הנושא השני שנדון הוא האגודה לקידום החינוך. האגודה לקידום החינוך הוקמה על-ידי משרד החינוך והתרבות מתוך כוונה לעזור לילדים מוכשרים מבני שכבות המצוקה בגיל החינוך העל-יסודי. האגודה מתחיקה בחסותה — אני מביא את הדברים בתכלית הקיצור — ארבע פנימיות המנוהלות על-ידיה, ועוד שתי פנימיות, אחת בירושלים ואחת בנתניה, מנוהלות על-ידי גופים אחרים ולא על-ידי האגודה עצמה.

— 26% היו בעלי פרופיל זמני של 24. עקב כך לא ניתן לזמנם למילואים, או שהם שירתו בתפקידים נוחים מכפי יכולתם. הפיגור בעדכון היה של למעלה משנה.

השלישות העבירה ליחידות את הרשימות, אך היא לא ניהלה מעקב אחרי התייצבותם בפני הוועדות ואין תיעוד בעניין זה. אני רוצה שנושאים, שמדובר כאן כמעט באגדה שלמה, שלא ניתן היה לגייס אותה לפי יכולתה, כיוון שהחיילים לא עמדו בזמן בבדיקות הרפואיות ונשארו עם פרופיל נמוך שפג תוקפו.

אני רוצה להביא דוגמאות מספר מכמה פיקודים. באחד מן הפיקודים היו רשומים בסוף אוגוסט 1981 10,500 חיילים בעלי פרופיל נמוך שפג תוקפו. 79% מהם פג תוקף הפרופיל הזמני שלהם לפני למעלה משנה. באותו פיקוד הופעלו רק שתי ועדות, כתנאים קשים ביותר, אף שהיה רצון, לפי מה שצוין, שיפעלו שם לפחות ארבע ועדות. כמו כן לא הופעלו שיטות מיון חדשות שעליהן הומלץ. בבדיקה מדגמית שנעשתה באותו פיקוד התברר, ש-25% עד 51% מהחיילים לא נבדקו, כי חסרו להם חלק מן המסמכים. בדיוק זמנים, שנעשתה באחד הימים, העלתה שנבדקו רק 4 מתוך 21 מוזמנים, 147 מהמוזמנים כבר זומנו בעבר פעמים מספר ולא הגיעו. זאת דוגמה אחת מרבות. לעומת זה, יש דוגמה שונה בפיקוד אחר, ששם נעשו מאמצים לצמצם את מספר הממתינים, והצליחו לצמצם בשיעור של כמעט 25%.

אני שואלת: האם צה"ל משופע באנשים? האם ייתכן ויתור על 19,500 חיילים? האם צבא, שדואג לשימון המכונה המלחמתית הפיסית, אינו יכול לעמוד על משמר בריאות חייליו ובדיקת כשירותם לשירות, ואינו יכול להבטיח את התייצבותם לבדיקה, וכתוצאה מכך את שובם לשירות חוזר?

גם יש שאלה, האם הפרופיל הזמני מקנה להם זכויות נכות, המשולמות על-ידי אגף השיקום של צה"ל. הבעיה הזאת איננה ברורה לי. עד כמה שאני יודעת, אגף השיקום משלם בעד נכות פיסית גם כשהיא זמנית.

לא אגע בנושא של נכי צה"ל. נדמה לי שגם זה נושא מאוד עצוב, שמחייב ביקורת.

בסוף אוקטובר 1982 התחיל מבצע לחיסול הפיגור של עדכון הפרופיל הזמני, וצה"ל התחייב לסיים אותו עד סוף 1983. אני מקווה שתהיה בקרה על זה, שצה"ל יעמוד בהתחייבות, ואולי אף יצליח לעודד חיילים להעלות את הפרופיל הרפואי שלהם.

ומכאן לנושא השני, של הקצבות משרד הבריאות לגופים רפואיים ציבוריים שונים, לא לבתי-חולים ולא לקופות-חולים. אלא בנוסף עליהם — גופים כגון "אל-סם", "ערין", בית-החולים לעיניים "סנט-ג'ון", אגודה לפיתוח תעסוקת-כית למוגבלים, מרפאות שיניים, מפעל חזרה, ועוד. בשנת הכספים 1979 הקציב משרד הבריאות לגופים כאלה 16 מיליון שקל. ובשנת הכספים 1980 — 60 מיליון שקל. בחלק מהגופים האלה, שהם בחלקם גם גופים התנדבותיים, יש בעיה, שאין להם הנהלות כספיים מסודרות, אין בקרה מסודרת עם רואי-חשבון ולא תמיד ההחלטות מגומקות במידה מספקת. לפעמים יש גם חוסר תיאום בין הגופים הקובעים לבין הגופים המקבלים את ההקצבות.

אני רוצה להביא דוגמה אחת, ואולי אחר-כך דוגמה שנייה שתראה גם אפשרות של ניהול העניינים בדרך אחרת.

היו"ר מ' כהן-אבידן:

אם יישאר לך זמן, חברת הכנסת סולודר.

המורים והמנהלים את משכורותיהם מן הרשות המקומית והיו קשורים בטכורם לכל מיני קביעות לא-נכונות, של אנשים שאינם בעלי מקצוע שהם הקובעים את הדברים?

אהרן נחמיאס (המערך):

חבר הכנסת פרץ, העלית נקודה חשובה, טובה ומעניינת. הוואל בטובך להשמיע אותה באוזני שר החינוך והתרבות.

יהודה פרץ (הליכוד):

בסדר. אבל מטרת הוועדה לענייני ביקורת המדינה היא להביא את זה גם לפני חברי הכנסת, שידעו מה עושה הוועדה, שמא איננו יעילים. הבאתי זאת כדוגמה. אני שמח על המשוב הזה.

זהו נושא מרכזי, להערכתו, איני חושב שמשדר הפנים צריך להיות מי שנותן את-התקציבים לרשויות המקומיות — הקובעות דברים שאינם מסמכותן. הרשויות המקומיות אינן מקצועיות כחוסם הזה. משרד החינוך איבד בעצם את השליטה שלו בכל הקשור למיני מנהלי בת-ספר ומורים. הרי הוא צריך להיות הסמכות העליונה בנושא הזה. תראו מה קרה במערכת. רצה חולה היא זו, שדברים משתלטים עלינו לפעמים מכוח האינרציה, ואנחנו מקבלים אותם כמחזות אנשים מלומדה. מי כפה אותם עלינו? מדוע משרד החינוך לא ייבא זה הקובע את המשכורות ונותן את התוכניות? כך הרי שתטפל בנושא תטפל בתכנון שלם ומלא. מטבע הדברים, ההישגים או יהיו יותר טובים.

היו"ר מ' סכידור:

תודה לחבר הכנסת יהודה פרץ. אני מקווה, אדוני השר, שהעניין הספציפי הזה יובא לתשומת לבו של שר החינוך באמצעותך בהקדם. אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — את חבר הכנסת מאיר וילנר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני נמנית עם חברי הוועדה, כקודמי. עם זה, אני עוקבת בעניין רב אחר דיוני הוועדה ופרסומיה, מפני שאני חושבת שבמינהל ציבורי תקין כלי הביקורת, בפרט אם הוא בא לשפר ולתקן, כפי שנאמר כאן, הוא אחד הכלים החשובים ביותר, לכן לקחתי על עצמי להשתתף בדיון.

אני רוצה לגעת בשלושה נושאים. האחד הוא עדכון הפרופיל הרפואי הזמני בצה"ל; השני, תמיכת משרד הבריאות במסודות ובארגונים רפואיים; והשלישי, השיקום הסוציאלי.

אתחיל בעדכון הפרופיל הרפואי הזמני בצה"ל. חייל כשירות סדיר או מילואים, שחל שינוי במצב בריאותו מסיבה כלשהי, קובעת לו ועדה רפואית פרופיל רפואי לתקופה מוגדרת, מתורשעים ועד שנתיים. לקראת תום התקופה יש לזמנו לבדיקה לקביעת פרופיל זמני או קבוע. אם נקבע הפרופיל לתקופה שאינה עולה על שנה — הוא ממשיך לשירות ביחידתו. מי שנבקע לו פרופיל 24 מוגדר "בלתי כשיר ארעית לשירות" ואינו נקרא לשירות פעיל. המפקדים אחראים לשליחת החיילים לבדיקות חוזרות, הנעשות על-ידי ועדות רפואיות המורכבות משני רופאים לפחות. קיימת בעיה של יכולתן וכושן של הוועדות הרפואיות לעמוד בבדיקה הבדיקות המתחייבות לקביעת הפרופיל הזמני.

באוגוסט 1981, לפי ממצאי הביקורת ולפי דיווח של צה"ל, היה מספר החיילים בעלי הפרופיל הרפואי הזמני, שלא עודכן שנים — 19,500. רובם היו חיילי מילואים. כפי שאמרתי, חלקם היו בעלי פרופיל זמני שפג תוקפו. 12% מהם היו בשירות סדיר ו-88% בשירות מילואים. מתוך המספר הזה

כאן חוסר בדיוק ובקרה וחוסר תיאום. שאינם עולים בקנה אחד עם סדרי מינהל תקין.

לעומת זאת, בבדיקה שנעשתה לגבי התחנות לבריאות הנפש של התנועה הקיבוצית, שחנך כדי הבדיקה הראו שהתחנות מקבלות תשלום עבור שירותיהן. אף שהיתה החלטה להקציב להן כספים, החליט משרד הבריאות — ואני חושבת שמבחינה זאת זה היה מוצדק, מאחר שהם הראו שיש להם כוונה להוצאותיהם — שלא לתת להם את הקצבה שכבר היתה מיועדת להם. ושוב אני שואלת, האם הדברים עולים בקנה אחד עם מינהל תקין.

אני רוצה להביא דוגמה שלישית, השיקום הסוציאלי. יושב ראש הכנסת מר סבידור אמר קודם, שהפקידה של הביקורת הוא לצמצם את הפער שבין ההוראות לבין הביצוע. נדמה לי, שנושא השיקום הסוציאלי מראה, שעדיין יש פער בנושא כל כך רגיש בין ההוראות של אגף השיקום לבין מה שנעשה בשטח. אתייחס לזה בקצרה. אם כי הדברים רציניים למדי, במיוחד כשהם נוגעים לעניינם של אנשים ולשיקומם. נדמה לי שצריך היה להקדיש לזה קצת יותר זמן.

תפקידו של אגף השיקום במשרד העבודה והרווחה הם להביא אנשים נכים פיסיים או נפשית לשיפור תפקודם האישי, החברתי, המקצועי והכלכלי. עקב כך הוא מטפל בנכים השווים בביתם, במשפחות אומנות ובמעונות. בהתאם להחלטות מ־1974, היה על אגף השיקום לרכז במסגרתו את כל יחידות השיקום במשרד העבודה, הסעד והבריאות הלאומי. ואכן, ב־1979 נעשים הליכי ריכוז הגופים השונים במסגרת אגף השיקום במשרד העבודה והרווחה. השילוב עם הביטוח הלאומי טרם יצא אל הפועל, אך מ־1980 קיימת ועדה עליונה משותפת בנושא השיקום.

השירות לשיקום מנהל שלושה מעונות ממשלתיים לנכים וכן משתתף בהחזקת נכים משחקים במעונות ציבוריים ופרטיים. עיקר פעולות השיקום מתבצע באמצעות הלשכות לשירותים חברתיים שברשויות המקומיות, שהן גם המאחרות את הנכים.

אגף השיקום כולל את השירות לשיקום שבו מועסקים מנהל האגף, מנהל השירות לשיקום, סגנו, פקיד שיקום ארצי, מפקחת ארצית וממונה על השיקום. כל אלה עוסקים בתקציבים, בתאומים, בפיקוח. עיקר תפקידו של הממונה על השיקום, משרה שנוצרה עם מיזוג התפקידים, הוא תקציבים והשתלמויות לעובדי קרן השיקום.

מצאתי, שהנחיות ועיצוב וגיוכוש מדיניות, שנכבדים אומנם באגף השיקום, אינם מגיעים לשטח ואינם "יורדים" לאנשים שעוסקים בשיקום יום יום. כל נושא המעקב והבקרה אחרי המשחקים ואחרי השמתם בעבודה איננו מלווה כראוי, הוא גם אינו יכול להיות מלווה כראוי, מאחר שיש לנו כ־182 לשכות בכל המחוזות ובפיקוח עליהן עוסקות רק שבע מפקחות, שתיים מהן מוכות במחוזות חיפה ותל-אביב. אני רוצה לשאול, למשל, למה באזור ירושלים אין מפקחת. המפקחת שצריכה לפקח גם על אזור ירושלים היא מבאר-שבע. האם בירושלים אין כניית שזקוקות לשיקום?

כפי שאמרתי, קיים חוסר תיאום, חוסר קשר, חוסר מעקב, והדברים אינם "יורדים" מהמשרד לשטח. ואפילו החלטות שהתקבלו ב־1980 לגבי הגדרות תפקידים והגדרות דרכי פעולה, עד לסיום הביקורת, המופיעה בדוח מס' 32, ההנחיות האלה לא הגיעו לשטח. מבחינה זאת יש כאן, לדעתי, מחל גדול. אין ניהול של מעקב שיטתי על תוצאות הטיפול, למשל,

עדנה סולודר (המערך):

כמה חברים מהסיעה שלנו ויתרו על זכות הדיבור, ולכן נדמה לי שיש לי עוד כמה דקות נוספות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

זה לא. מסר לי.

עדנה סולודר (המערך):

ארבעה חברים מסייענו ויתרו על רשות הדיבור, ובסך הכול שלושה חברים מהסיעה מדברים, ואני אבקש לאפשר לי עוד כמה דקות.

הדוגמה שאני רוצה להביא היא דוגמת ההקצבות למפעל תורה. המפעל הזה פועל גם בתחום הרפואי לטובת לומדי הישיבות ומשפחותיהם. הוא מקיים ביטוח רפואי לחלמידי הישיבות באמצעות קופת-חולים לעובדים לאומיים, לפי הסכם שנחתם לפני שנים בין מפעל תורה לקופה, כאשר המפעל משלם דמי ביטוח חודשיים לקופה עבור המבוטחים ומשפחותיהם, המשלמים רק מחיר סמלי חודשי. מספר המבוטחים ב־1980 היה 2,000.

בשנת הכספים 1978 הקצה משרד הבריאות ושילם בפועל למפעל תורה סך 7,000 שקל. בחודשים ינואר ויולי 1979 ביקש משרד הבריאות מאגף התקציבים של האוצר הגדלת התמיכה הנייל למפעל תורה ל־18,000 שקל, והוא לא נענה, מאחר שבקשתו לא היתה מנומקת כראוי. בשנת 1979 קבע משרד הבריאות למפעל תורה הקצבה של 60,000 שקל, ולשנת 1980 כסום של 93,000 שקל. בתיעוד משרד הבריאות אין הנמקה לקביעה זו. התשלומים נעשו ללא קבלת דוח כספי ממפעל תורה.

בדוח כספי שהגיש מפעל תורה לשנת התשלום, שנסתיימה בספטמבר 1979, לא היתה חוות דעת של רואה-חשבון, והוא מראה עודף שוטף של תקבולים על תגמולים בסך 25,000 שקל, ועודף מצטבר של 10,000 שקל. באותה שנה נתן המפעל תמיכות ומשנקים בסך 42,000 שקל, ללא פירוט מהותם וייעודם. משרד הבריאות הודיע למבקר, שהתמיכות שניתנו למפעל היו לכיסוי גירעון מצטבר ולמימוש התחייבויות שניתנו לו לשנת 1978. טענת משרד הבריאות היתה, שבדינוני על התמיכות שניתנה למפעל בשנת 1981 יתייחסו לרווח על העודף הכספי שהצטבר. לקראת סוף 1980 הגיש המפעל שני דוחות כיניים, שלא נבדקו על-ידי רואה-חשבון של המפעל. באחד מהם, שהתייחס לסוף מרס 1981, היה למפעל תורה גירעון של 76,200 שקל ב־1980, ובעקבות זה שחררה מחלקת הכספים יתרת תמיכה בסך 38,000 שקל, ללא תיעוד שהרווחות אכן נבדקו. במאי 1981 הוגש ליחידת התקצוב של משרד הבריאות, ולפי בקשתה, דוח כספי של מפעל תורה לשנת 1980, שגם הוא לא נבדק על-ידי רואה-חשבון. ולפיו היה למפעל תורה עודף סוף מרס 1981 — 38,000 שקל. עודף תאריך — עודף של 80,150 שקל, ולא כפי שאמרתי קודם. גירעון של 76,200 שקל.

על אף כל זאת אנו מוצאים, שכדינו על התקציב, שנערך במשרד הבריאות ביולי 1981 עם מפעל תורה, אושרה לו תמיכה של 149,000 שקל לשנת 1981. על שאלת העודפים שיש למפעל נאמר באותו דיון, כי הם נבעו מתרומה בלתי צפירה שנחבלה בראשית 1981 — תרומה שלא היה לה כל אוכור בדוח הביניים שהגיש המפעל בסוף מרס 1981. משרד הבריאות מצדו לא בדק ולא אימת את טענות המפעל על העודפים שלו, כפי שהעניין חיובי. רק בנובמבר 1981 הגיש מפעל תורה מאזן מבוקר על-ידי רואה-חשבון בסוף מרס 1981, ובו עודף שוטף של תקבולים בסך 83,000 שקל. אנו מוצאים

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא אופייני בדרך כלל בדיון כזה משתתפים יותר
חברים. עובדה היא, שחלק מהנואמים הלכו בגלל השעה
המאוחרת.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

הסכים אתי, חבר הכנסת וילנר, שחברי הכנסת צריכים
למלא את תפקידם. הם צריכים להישאר עד סוף הישיבה. לא
יעזור אם נגמור בשמונה, בשבע או בתשע. אני סבור שהכנסת
צריכה למלא את תפקידה, ואם יש נושא — צריך למצות אותו
עד הסוף. אם חברי הכנסת אינם מוצאים לנכון לשבת כאן —

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל זו שיטה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת ביטון, אולי פעם אחת תלמד, וכשחבר כנסת
אחר מדבר, גם היושב-ראש, לא תפריע לו?

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
קריאת ביניים קצרה מותרת.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

ליושב-ראש לא עושים קריאות ביניים. אני מנסה להסביר,
למה להפריע לי? האם יש סיבה מיוחדת? אני פונה אליך
בבקשה שלא להפריע.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו שיטה של המשטר המושחת הזה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מצטער, אני חושב שצריך למצות את הנושא עד תומו.
אם יש חברי כנסת או אין חברי כנסת. אני רק רוצה להזכיר.
שפעם היה דיון בנושא מסוים והשר ענה לחבר כנסת שהיה
היחיד בכנסת. זה קרה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין זה אומר שזה הנהגה הנכון.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

זה קורה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תלוי גם בנושא.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

הנושא היה גיל ההזדקנות. זה נושא די חשוב. ואז היו
באולם רק השר וחבר הכנסת.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני חושב שאנחנו לא נפתור את זה כאן, אבל זו ההערה
שלי.

לגופו של עניין — אייפאשר להיכנס לכל כך הרבה
נושאים, לכן בחרתי לי נושא אחד או שניים לדבר עליהם. אבל,
קודם אני רוצה להעיר הערה כללית.

גם למבקר המדינה וגם לוועדה לענייני ביקורת המדינה
של הכנסת — לשיניהם אין "שיניים". אני חושב שצריך היה
לחקן את עצם החוק, את עצם סמכויות מבקר המדינה
וסמכויות ועדת הכנסת, כי ההתפתחות בשנים האחרונות היא
שהממשלה — הגוף המבצע — עושה בדרך כלל מה שהיא
רוצה. ואינו דיונים על דינים וחשבונות של מבקר המדינה.
שכותבים בהם באופן כללי שדבר מסוים חוקן, דבר אחר לא

ב-49 חקים מתוך 83 אין דיווח על מעקב כלל, והרי זה אחד
התנאים הראשוניים לבחינת יעילותו של השיקום. על-מנת
להפיק לקחים ולשפר. המפקחות שמבקרנות במוסדות גם אינן
נדרשות על-ידי הנהלת השירות לדווח על הביקורים האלה ועל
מצב הנכים.

הפיקוח המחחי של השירות מפקח על שלושה מוסדות
ציבוריים ותשע מסגרות יומיות. יתר המעונות כפופים לפיקוח
המחחי של שירותים אחרים במשרד. הפעלת מעונות כאלה
טעונה רשיון משרד העבודה והרווחה. על-מנת להבטיח בו
נאים ורמה נאותים. אף לאחד מהמעונות הנוכחים — כפי
שאמרת, תשעה מעונות — אין רשיון כנדרש לפי החוק. גם
לחלק מהמעונות שאליהם הוכנסו חלק מהמשתקמים מטעם
השירותים אין רשיון כנדרש.

ושוב אני שואלת: האם ייתכן שבטיפול במגזר כה רגיש.
שמונהל על-ידי אגף השיקום במשרד העבודה והרווחה מאז
1979, ייתכנו תוסר תיאום ופיקוח וחוסר בקרה על הנעשה.
לאחר שגובשה מדיניות טיפול ושיקום? דומני שיש צורך
בשיקום כמה הליכים באגף השיקום, ואני מקווה מאוד שוועדת
הביקורת תעסוק גם בתחום זה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחברת הכנסת סולודר.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, מאחר שהשעה מאוחרת והחברים כבר
עייפים, אולי אפשר להציע שנמשיך את הדיון בהזדמנות
קרובה?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

לא נשארו עוד הרבה רשומים לדיון.

אהרן נחמיאס (המערך):

אולי נסיים את הדיון מחר?

הי"ר מ' כהן-אבידב:

מחר אייפאשר, מחר יש הצעות לסדר-היום. נשארו עוד
שניים-שלושה חברים לדיון. אם יקפידו על הזמן, אפשר לסיים
תוך רבע שעה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר
הכנסת בני שליט. חבר הכנסת שליט איננו כאן. אם הוא לא
יהיה, אתן רשות הדיבור לבא אחריו, חבר הכנסת אהרן
נחמיאס.

אהרן נחמיאס (המערך):

אני מוכן לדבר מחר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני יודע, אבל זה לא ניתן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שנעשתה
שגיאה בכך שהדיון בנושא כל כך חשוב ומקיף מתקיים בצורה
כזאת, בפורום כזה ובשעה כזאת. לא תמיד הכנסת תרוצה,
כשצריך, וכשלא צריך — היא חרוצה מדי, כמו היום. אני
חושב שהיה יותר מכובד ויעיל שלא לדון בנושא כל כך חשוב
בצורה כזאת.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת וילנר, אילו הייתי בטוח שבדיון על הנושא
הזה ביום אחר יהיו יותר אנשים, אולי הייתי שוקל זאת. אני
זוכר את הדיון הקודם, הוא לא התקיים בשעה מאוחרת, וגם אז
נשארו אותם ארבעה-חמישה חברי הכנסת.

שהחוב החיצוני של אותה ארץ מגיע ל-5 מיליארדי דולר — כשכיל כלכלתה זה הרבה מאוד — אבל הוא הוסיף, שהרכוש הפרטי של מוכומו מסתכם ב-20 מיליארד דולר. אתם מכינים על מה מדובר, עם איוו חלאה אנחנו מתעסקים?

אהרן נחמיאס (המערך):
מה הוא אמר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
20 מיליארד דולר.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
זה לא הרבה בתקופת אינפלציה.

צדלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רכוש הפרטי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רכוש הפרטי, שחלק מזה הוא העיבור — ראו את זה בטלוויזיה "שירות מקינשה" — לבריסל למקרה שישטור לבדו, אני מבטיח לכם, גם כמי שלמד היסטוריה וגם ככנ"אדם שחי במציאות, שמוכומו שלכם יכרח כשם שסמוסה ברח מניקרגואה, ואתם שמים את הכסף ואת המוסר על קרן הצבי.

כבר אינני מדבר על עניינים אחרים, כמו העניין של דרום-אפריקה. אבל רק כקורא אני קורא מה שאמר השר גדעון פת לעיתון דרום-אפריקני: "דרום-אפריקה היא אחת משלושים-יחמש המדינות הדמוקרטיות האחרונות שעל כדור הארץ". זה המוסר וזהו הפוליטיקה.

אני חושב שצריך לחשוף פה יותר, אני חושב שהציבור צריך לדעת מי מנהל את העניינים האלה מבחינה כלכלית-כספית, מבחינה תקציבית, מדוע מפרסמים על אנשים קטנים? מדוע לא מפרסמים על אלה שעוסקים במיליוני דולרים? אני מציע שגם מבקר המדינה וגם הוועדה של הכנסת יפרסמו את זה ונודע מי נהנה מהמדיניות הכלכלית-המוסרית, מי נהנה מהמלחמות, כי נוסף על הפוליטיקה, נוסף על ארץ-ישראל השלמה, יש כאן חוג ציבורי של בעלי הון, שעוסקים בעסקות נשק ובעסקות אחרות, אשר מעוניינים, מבחינת הרווחים שלהם, שיהיו מלחמות, שיהיו הוצאות צבאיות מקסימליות וכל מה שקשור במדיניות הכיבוש וההתפשטות הטריטוריאלית. זה נוסף על הצד הפוליטי הכללי. אנחנו צריכים לדעת מי הם, בין כך ובין כך יש שמדעות, אני לא רוצה להזכיר שמות, שמוה שמחכרים, שמוה שנוגעים לשרים, שנוגעים לחברי כנסת או לאחים שלהם או לדודים שלהם, וזה משפיע גם על ההחלטות הכלכליות וגם על הפוליטיקה.

היור' מ' כהן-אבידב:

גמרת את הנאום מהנייר, עכשיו אתה מתחיל נאום על-פה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כל הנאום הוא על-פה. אני מודיע לך רשמית, שכל הנאום היה על-פה, הייתי רק הפרע לידבר.

היור' מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת מאיר וילנר, רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן נחמיאס, ואחריו — לחבר הכנסת יעקב זיאק אמיר, אם הוא לא יהיה, תינתן רשות הדיבור לחבר הכנסת מדרכי וירשובסקי, אחרון הנאומים בדיון זה.

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, קודם כול הייתי רוצה לבקש סליחה ומחילה ממבקר המדינה היושב כאן כאשר חברי הכנסת אינם נוכחים כאולם, אני מבקש ממנו שלא יראה

תוקן, אבל למעשה הדברים ביסוסם לא השתנו, ועכשיו, לפי הדין-וחשבון הזה, הדברים אפילו מחמירים, לפי דעתי.

שמענו הסברים על הדין-וחשבון, לדעתי פחות מדי, והכול — כסודיות, אף שלא מדובר בעניינים של ביטחון, אם מישוה עושה ספקולציות בעסקות נשק, אומנם נאמר שפנו למטרה במקרים מסוימים, או ליועץ המשפטי, אבל העניינים הם כבדים מאוד.

באחת ממסקנות הוועדה אני קורא, ש"הוועדה דורשת ממשרד הביטחון לשפר ולהרחיב את הביקורת ואמצעי הבקרה להשגת המחיר המינימלי של רכישות המבוצעות בשיטת המשא-ומתן הישיר עם הספקים". זאת אומרת, שעד עכשיו לא היה בדיוק כך, הלוא מדובר בסכומים עצומים.

אחר כך: "הוועדה תובעת ממשרד הביטחון לדרוש מן הקניינים כי ילוו כל הזמנה בחישובי מחיר מדוקדקים ובפירוט של הצעדים שנקטו להשגת המחיר האופטימלי". הלוא מתעורר פה חשד גם לשחיתות, מה זאת אומרת שלא משתדלים להשיג את המחיר האופטימלי? זאת אומרת, שיכולה להיות עסקה בין חברי משלחת או הקניין לבין הספק.

ועוד הלאה כתוב: "הוועדה סבורה שעל המשלחת להימנע ככל שניתן מחשולם ליצרנים על-פי מחירים שלטענתם נועדו ליצוא, שלעיתים היו גבוהים בשיעור המגיע עד לכ-20% ממחיר המוצרים לשוק המקומי בארצות-הברית". ואם שמעתי נכון את יושב-ראש הוועדה, חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז, הרי 20% מגיעים ל-100 — 120 מיליון דולר, תארו לכם רק כפרט כזה — ויש פה עוד — סכום עצום כזה, כאשר פה בכנסת אנחנו דנים מדי פעם על קיצוץ בחינוך ומעלים את מחירי הלחם, הולכים פה מיליונים, מאות מיליונים של דולרים.

ועוד, על עניין ההדלפות: "על משרד הביטחון לחסום דליפת מידע לסוכני יבוא מהחילות המזוינים וממערות החשב, לנתח את המגע בין סוכנים לקניינים, על משרד הביטחון לקבוע נהלים אשר ימנעו קשרים אינטרסטיים בין קניינים לספקים, שכן ספקים אלה עשויים להיות מעסיקים פוטנציאליים של אותם קניינים". היושב-ראש פירט קצת למה הכוונה, וכל אחד מבין את זה, אני אומר, שמאחורי הניסוחים הכלליים אלה מסתתרים דברים חמורים ביותר, כאשר מי שמועיל בסכום קטנציק יושב ככלא, מי שנוגד כיכר להם מעמידים אותו למשפט, אבל פה, מה זאת אומרת הדלפות? — פה משלמים בעד ההדלפות, זו שחיתות בדרג הגבוה ביותר.

אני נמנע מלקרוא עוד, אבל יש פה הרבה דברים מסוג זה, כבר בסעיף הראשון והשני של הדין-וחשבון.

אני חושב שהוועדה יכלה, נוסף על כל הדברים שעשתה — לא לכל הדברים אני מסכים — לעשות עוד, היא לא הכנסה, למשל, לעניינים אשר מעוררים חשומת לב מיידית, והם בהחלט עניין של הוועדה כמו גם של מבקר המדינה, הנה, עכשיו שמענו על מידת נשק לארגון צבאי בזאר, אינני נכנס עכשיו לחלק הפוליטי ולכל המשמעות של עניין זה, אבל בין השאר נאמר, שחלק מן הנשק ניתן להם כמענק, כמתנה, ואני יודע שכל העניין הזה אינו ישראלי כלל ועיקר, אלא אלה הם האמריקנים, זה אחד השירותים האסטרטגיים בזאר נגד אנגולה, ובהונדרוס נגד ניקרגואה, זה ידוע, אבל מה זאת אומרת, שאנחנו נותנים מתנה למוכומו, הרוצה הזה? מי נותן את המתנה? מנין הכסף? מי מממן? מי עוסק בעסקות שם? אלה עסקות גדולות מאוד, אני מקווה שבדין-וחשבון הבא של מבקר המדינה ידובר על כך ויהיה פיקוח לפחות מבחינה זו, שמענו מן הכתב הצבאי שליווה את שר הביטחון בזאר,

יושב פה השר יעקב מרדור. אני יודע כמה הוא היה רוצה שייבנה רכבל ממנה לקריית-שמנה. הוא הגה את הרעיון הזה לפני כשנה, וחבאו עליו כרכה, אם הרעיון הזה יצא לפועל. הרעיון של הקמת רכבל מצפת לעמק הבטיחה קיים כבר שנים רבות, אך לצערי הרב אינו מבוצע.

לכן, כל הקונצפציה הזאת של תיירות בגליל מפגרת ולא יצאה לפועל. זה שנים רבות אנו מבקשים, אנו זועקים, אין דלת של משרד ממשלתי אחד שאפשר להתדפק עליה בנושאים אלה ולא עשינו זאת. דובר רבות על הקמתו של שדה תעופה בגליל, שיוכל לקלוט טיסות שכר מאירופה, מרחבי העולם. במקום שתתירם ינתחו כשדה התעופה בן-גוריון כלוד ומשם כאופן טבעי יסעו לשפלת החוף, יבקר בתל-אביב ובירושלים, אבל לא יגיעו לגליל המרוחק, בניית שדה תעופה בגליל היתה מעוררת אותם ומפנה אותם לבקר ולחייך באזור הגליל, אני בטוח שההכנסות מבטע-חרן, אשר המדינה היתה נהנית מהן בדרך זו, היו יכולות להיות פיצוי שבעתים על ההשקעה בתשתית התיירותית.

הנושא האחרון שאני רוצה לגעת בו ובקצרה, אדוני היושב-ראש, גם במסגרת — —

הו"ר מ' כהן-אביב:

במסגרת הזמן של סיעת המעוז יש לך הרבה זמן. אני מגביל אותך.

אהרן נחמיאס (המערך):

כן, יש לי הרבה זמן?

הו"ר מ' כהן-אביב:

יש לך. אמרו לי זאת, ויתרו חברי כנסת, ויש לך הרבה זמן.

אהרן נחמיאס (המערך):

ראיתי שאתה מבטי בי — —

הו"ר מ' כהן-אביב:

אסור לי להביט כך? אני מבטי, שומע ומאזין לכל חבר כנסת. אני מסתכל על הנואמים.

אהרן נחמיאס (המערך):

לא, המבט שלך דווקא נעים לי, אדוני היושב-ראש, ורק חששתי שמא השתמשתי, חלילה, לרעה באורך הרוח שלך. אם לא, אני מודה לך.

הו"ר מ' כהן-אביב:

לא, חלילה וחס, יש לך בערך 15 דקות.

אהרן נחמיאס (המערך):

הנקודה הנוספת שאני רוצה להעלותה היא הפיקוח הוטרנרי. מודי ורבותי, לפני שנים רבות הקימה ממשלת ישראל ועדה מיוחדת, שכראשה עמד חיים גבתי, אז מנכ"ל משרד החקלאות, עדיין לא שר החקלאות. ועדה זו היתה צריכה לחקור, לדרוש ולברוק לכמה כתי"שיתיה, כתי"מטבחים, זקוקים אנו, והיא הגיעה למסקנה, בצפת ובבית-שאן הם עוד דהיום, די כשבעה מתקנים כאלה. מתוך שבעה מתקנים אלה, רק בית-מטבחים משוכלל ומסודר אחד הוקם, וההמתבחים "מרבק" ליד קריית-מלאכי, ואלו כתי"מטבחים האחרים, חלקם עוד מימי הטורקים. למשל, אותם כתי"מטבחים שיש בטבריה, בצפת ובבית-שאן הם עוד מהתקופה הראשונה, ויש עוד כתי"מטבחים כאלה. הם אינם במצב תברואי נכון, טוב ומתאים לשנים שאנו חיים בהן, זה, כמוכן, פתח, זו פרצה לשחיטה שחורה, לא-הקפדה על בדיקות הוטרנריות ועל כללי ההיגיינה הדרושים לשחיטה מסודרת, והנה המצב נמשך.

בוה ולזול בביקורת, חלילה, וודאי לא ולזול בכבודו. אני מבקש שיקבל את בקשת הסליחה הזאת.

צ'רלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה אתה מציע לו שהוא יראה בזה?

אהרן נחמיאס (המערך):

אני מצטרף לברכות שביך יושב-ראש הכנסת את יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה ואת חברי הוועדה על ההתמדה שהם מגלים במחקר ובדיננים. הן לאחר קבלת הדוח של מבקר המדינה והן בכך שהם מזמינים גורמים שונים, עורכים סיורים ועומדים עם היד על הדופק כדי לראות אם מיישמים את ממצאי הביקורת.

אדוני היושב-ראש, הביקורת היא סימן מובהק לקיומה ולחיותה של דמוקרטיה אמיתית. אבל אין זה עניין של הביקורת כלבה, אלא גם של יישומה ושל אי-לזול בה. כי בלעדי זאת, החוט המפריד בין סדר ציבורי לבין אנרכיה הוא דק מאוד.

בסיכומיה ובהצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח המבקר מס' 32 מדובר על הקמתן של קריות מדע, מה לעשות, אם במקום שחיה תפיסה ציונית של פיזור אוכלוסייה של כיבוש ואכלוס אזורים חדשים בחוף מדינת ישראל — ואיני מתכוון מעבר לקו הירוק — הקמתן של קריות מדע אלה מבוצעת דווקא במרכז הארץ.

תארו לעצמכם אילו רק קריית מדע אחת היתה מוקמת בגליל לפני ארבע-חמש שנים, או אפילו לפני שנתיים. כמה אוכלוסייה היתה יכולה להיות ולהתקיים מסביב לקריית מדע זו. קריית מדע היא קודם כול עניין של מחקר; מחקר הוא עניין מהנדסים, טכנאים, חוקרים מסוגים שונים. לאחר מכן, יישומו של המחקר התעשייתי פירושו תעסוקה עוד למאות של עובדים. סביב הקמת קריות המדע, סביב המחקר הזה, היו יכולים להתקיים עוד אלפי אנשים. אבל במקום להקים קריה כזאת בגליל, למשל, הלכו והקימוה בתל-אביב.

מעשה זה הוא בזבז משווע. תל-אביב איננה זקוקה למכוני מחקר נוספים על אלה הקיימים בה, היא גם לא זקוקה לתעשייה ליישום המחקר בנוסף על התעשיות שכבר קיימות בה. מעשים אלה הם בעוכרנו, הם פוגעים במשימה של פיזור האוכלוסייה בארץ. הם גם בעוכרי החברה, בעוכרי הכלכלה ומפריעים לפיתוח של הגליל ולאכלוסו.

דבר שני שאני רוצה לייחד לו מלים מספר הוא נושא התיירות. בעבר היה משרד התיירות חלק ממשרד התעשייה והמסחר. לאחר מכן, לפני כשנה וחצי, הוא הפך למשרד עצמאי. במשרד זה הוכנה תוכנית חומש לפיתוח התיירות בארץ. אחד המקומות שהיה צריך להיכלל בתוכנית הפיתוח הזאת היה הגליל העליון, כאשר בסיסו נמצא בגליל התחתון והחלק האחר בגליל המערבי, כלומר היה צריך להיות מעין משולש. אני קובע בצער רב, שהמשולש התיירותי הזה נשאר ללא התקדמות, ללא פיתוח, ללא תשתית תיירותית, ותשתית תיירותית, אדוני היושב-ראש, אינה עניין רק של תוספת בית-מלון פה ובית-מלון שם, היא עניין של מערכת כבישים, היא עניין של מערכת קשר, היא מלרז מאוהיהם של האנשים היוצאים לקיט ולנופש. בשנים הראשונות להקמת המדינה, כאשר היו יוצאים אנשים לבית-הבראה, היו עושים זאת כדי לנוח וכדי לאכול טוב יותר, כי בביתם לא היה מספיק אוכל, היה מעט. היום האדם היוצא לקיט רוצה גם לעסוק בספורט, לערוך טיולים, לראות נופים חדשים, לבקר באתרים ארכיאולוגיים — כל זה במסגרת של פיתוח תשתית תיירותית.

אני מקווה, אדוני השר, שההערות שהושמעו כאן יובאו לידעתם של שרי הממשלה, אבל אשמח עוד יותר אם יהיה מעקב מצד משרדך אחר ביצוע המסקנות.

אני רוצה — איך אומר? — להגיד לך דבר מה. אני משתמש בביקורת של מבקר המדינה כדי לעשות סדר, כי לא חמיר שר, ובמקרה זה אני, כראש עירייה, יכולים לעשות סדר, גם אם הם רוצים ככה. במקרה כזה אני משתמש כמה שמעיר לי מבקר המדינה כמנוף לעשיית סדר, ובמהירות, ואז זה כבר לא בשמי, כי זה קשה מבחינה ציבורית, אלא בשם מבקר המדינה. ברגע שמדובר במבקר המדינה, ודאי שאני חייב לעשות את הדברים, ואף אלה שאני מוסר להם את ההוראה יראים מפני מבקר המדינה ומכערים את הדברים. זאת אומרת, שפה משמש מבקר המדינה גם כמקל נועם וגם כמקל חובלים. מצד אחד אפשר לראות בו מקל נועם כזה שהוא עורך את הביקורת ומכביט בה, ומצד אחר אפשר להשתמש במסקנותיו בזמן ביצוען הלכה למעשה. זאת, כמובן, אם אנו רוצים בסדר ציבורי, בביקורת, בפיקוח וכייעול השירותים למען הציבור.

שוב, אדוני יושב-ראש הוועדה לענייני ביקורת המדינה, "ישר כוח" לך ולחברך.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
תודה לחבר הכנסת נחמיאס. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני הירשבראש, כנסת נכבדה, ברכותי לאלה שעשו את המלאכה, הן ממשרד מבקר המדינה והן הוועדה, שגילתה באמת מה יכולה לעשות ועדה כאשר היא מחליטה לקחת את העבודה של ועדה כנסת כרצינות.

אני חושב, שהדיון אצלנו הוא מוזר. בעצם היו צריכים להופיע בפנינו השרים ולהסביר מה הם עשו כדי לחקן את כל הליקויים שמוזכרים כאן בדוח, ולא שרק נדבר על דברים שהוועדה סיכמה בעקבות מסקנות המבקר. אולי לאחר הניסיון המוצלח של עצם פרסום הדוח הזה והנחתו, צריך לחשוב על דיון יותר מעשי כשהו מגיע לכאן, למעשה הדברים כתובים. ואנחנו עכשיו יוצאים מתוך ההנחה, שתוך כך וכך חודשים משרדי הממשלה חייבים לתקן את הדבר הזה. היה כדאי באמת להפוך את הסדר ולשמוע את השר, שר הביטחון או שר החקלאות או שר הפנים, שיאמר, בנושאים השונים, את הסיבות לתקלה, האם תוקנה וכיצד, האם ננקטו צעדים כלפי עובדים מסוימים. אז היו לדיון הרכה יותר "שיניים" והיה בו יותר מוקד והדגשת הנושאים שאנחנו צריכים להתמודד אתם.

אדוני הירשבראש, אני רוצה לגעת בצורה בשלוש נקודות, אשר כולן נוגעות לנושא אחד — שלום הציבור מבחינת בריאותו. וכאן אני צריך לציין, שאני יכול להבין שחולף זמן מסוים, כמה חודשים אפילו, עד שמחנקים פגם מינהלי או פגם בנהל חקין. וזה אינו אסון, אלא אם זה משהו שגובל בפלילים. אבל כאשר יש סכנה מיידית וישיבה לבריאות הציבור כתוצאה ממחדלים וממעשים והדברים לא מגיעים לידי חקון מידי, פה יש סכנה ממש ועניין של דיני נפשות.

ניקח, למשל, את הפיקוח הווטרינרי של משרד החקלאות. אנחנו מוצאים, שהוועדה שמעה בדאגה על-תנאי התברואה היורדים בכמה בתי-מטבחים, על היקף גדול של שחיטת עופות ללא פיקוח וטרינרי בעיר תל-אביב, שבה פועלות עשרות משחטות ללא רישון.

אדוני הירשבראש, עוד בהיותי יועץ משפטי בעיריית תל-אביב ידעתי על משחטות הפועלות ללא רישון ומסכנות את

אין נפקא מינה אם באה הוועדה לענייני ביקורת המדינה ואומרת, שצריך שיהא יותר שיתוף פעולה בין-הרשויות המקומיות לבין השרות הווטרינרי, מפני שהנתונים היסודיים הם עדיין פרימיטיביים, ובהיותם — כאלה כל שיתוף פעולה נשאר בגדר של יחס טוב, אך לא לגופו של עניין. אם הקמתו של בית-מטבחים אחד, למשל בצפת, בצפון הארץ, תביא בעקבותיה את חיסולם של לפחות שישה בתי-מטבחים נוספים בגליל העליון, הרי שאנחנו נשיג — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:
אתה מדבר על בתי-מטבחים או על משחטות?

אהרן נחמיאס (המערך):
משחטות ובתי-מטבחים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:
ההבדל גדול.

שר הכלכלה ותיאום בין-משרדי "מרדור":
גם לבקר?

אהרן נחמיאס (המערך):
גם לבקר. אני מדבר על בהמות גסות ועל בהמות דקות, פרט לעופות, כי משחטות לעופות נכנסות כמסגרת המשחטות האזוריות שיש ברחבי המדינה. זה נושא שהוא כמעט "סגור" ובא על סידורו, אבל נושא הבקר והבהמות הדקות עדיין לא בא על סידורו. כל זה — לא בהשקפה מרוכזה, נוסף על זה, מי אמר, אדוני השר, יורע גם יורע, שליד בתי-מטבחים משוכללים אפשר גם לפתח תעשייה, תעשייה של בשר, תעשייה של עיבוד עורות וכו' וכו'. אני רוצה להרחיב את הדיבור, כי אתה ודאי מבין כמה דברים אמורים. חבל שזה לא קם וחבל שאין אמצעים ותקציבים כדי להקים דברים אלה.

אני מודיע לך, אדוני, שבצפת, למשל, ברגע שנקבל הודעה שיש תקציב — ולא דרוש תקציב גדול — אפשר יהיה לצאת למכרז תוך שבוע ולהתחיל בבנייה תוך חודש, כי התוכניות מוכנות ומסודרות ומנותות במנירה.

אם אדוני הירשבראש ירשה לי לומר עוד מלה אחת או שתי, אגב בארגונה מחדש של משטרת ישראל, מה שנקרא "תוכנית תירוש", ובכן, מורי ורבותי, היסוד של "תוכנית תירוש" היה היסוד המקופי. זאת אומרת, ששוטרים יהיו בתוך העם, ברחובות, יסתובבו סביב הבתים, וזה יאפשר שני דברים: הרחעת מסיגי גבול, הרחעת מפני פשע; ואם הפשע יקרה, אפשר יהיה לרדוף ולהשיג אותו במהירות גדולה יותר מאשר במקרה שמועיקים את המשטרה ומחכים שהיא תבוא. למרבה הצער, התוכנית הזאת לא יצאה לפועל, כי לא הועמדו לרשות המשטרה האמצעים הדרושים. גם מבחינת הגדלת ההקנים וגם מבחינת הציוד הנחוץ, כדי לקיים שיטור רחב ומסודר יותר.

לעומת זאת, אני חייב לציין, שבמסגרת משטרת ישראל עשיתי ניסיון — במקרה אני יכול לדבר עליו בחופשיות מרובה. כי הניסיון נעשה בעיר, בצפת, ואני מקווה שהדבר יתפשט ברחבי הארץ — של שיתוף פעולה בין משטרת ישראל לבין הרשויות המקומיות, ופחתנו נקודת משטרה בתוך הקהילה. קודם כול, אנחנו מקורבים את הנקודה לאזרחים, ומצד אחר, אנחנו גם מקילים על האזרחים. האזרחים יודעים שהמשטרה נמצאת בקרבם, בתוכם. זה ירחיע יותר. זו בעצם מעין עבודה קהילתית במסגרת המשטרה. זה דבר חדש, ואני מקווה כי הוא יהיה מבוסס-דין ויתפתח. והרי כולנו מעוניינים ורוצים במניעת הפשע, והיה ויתבצע הפשע — בהשגתו ומייד.

המופקד על הדבר, שיש צירנות לביקורת, וגם מבקר המדינה יודע שהדברים שלו לא רק נכתבים בספרו, אלא מופיעים גם בכות אחת וחברי הכנסת מתייחסים לזה ברצינות. והדיון היום נעשה, לדעתי, בהתייחסות רצינית של כל אחד מהחברים.

אבל, הייתי מבקש בכל-זאת ממבקר המדינה ומהוועדה לשקול את שני סוגי הפעולות — הפעולות שבהן אפשר לדרוש פעולה מיידית ממשרד ממשלה או מרשויות השלטון הנוגעות בדבר האחרות, השלטון המקומי, כאשר יש בידיון הסמכויות המשפטיות והכלים; וכן הדברים הטעונים בדיקה הרבה יותר יסודית, כמו בדיקות מינהל, איך רוכשים נשק, וכל הדברים האלה שלא ננעתי בהם, אם כי החומר הוא מאלף. שם המיידיות חשובה, אבל לא כל-כך גורלית כמו בענייני בריאות. ואני יודע שמערכת החוקים שיש לנו, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היא מספיקה כדי להסדיר את כל הבעיות האלה שהזכרתי. ורק הפעלה לא נכונה או זלוול בנושאים האלה של בריאות הציבור מביאים לכך — זה לא הזלוול שאני מפנה כלפי ממשלה זו בשעה זו, כי אלה דברים שנמשכים שנים רבות — רק זלוול או מתן עדיפות נמוכה לדברים האלה הביאו לכך, שבמקום להפעיל את הדברים האלה לאלתר ובעוצמה, מדוח לדוח אנחנו קוראים ושומעים איך בריאותנו נמצאת בסכנה.

היור' מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת וירשוכסקי. אני שואל את יושב-ראש הוועדה אם ברצונו להשיב.

אברהם כ"ץ-עוז (יור' הוועדה לענייני ביקורת המדינה):

לא, תודה רבה.

היור' מ' כהן-אבידב:

תם הדיון. אני רוצה להודות לחברים המעטים הנמצאים כאולם, אשר אפשר למנות אותם על אצבעות יד אחת. היתה להם הסבלנות, הם אזור עוז ונשארו עד תום הדיון.

אני מרשה לעצמי לכוון את חברי הוועדה והיושב-ראש שלה. אני מבקש את אדוני השר, אשר נכח בדיון מתחילתו ועד סופו. כן אני מבקש את מבקר המדינה ומשרדו על המלאכה שעשו. לכולם אני מודה. לא אאריך.

אני מעמיד להצבעה. מי בעד קבלת סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה לדוח מבקר המדינה, מס' 32 ועד סעיף 38?

ה צ ב ע

בעד סיכומיה והצעותיה של הוועדה

לענייני ביקורת המדינה — רוב

נגד — אין

נמנעים — 1

סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני

ביקורת המדינה לדוח מבקר המדינה מס' 32

(סעיפים 1 — 38) נתקבלו.

היור' מ' כהן-אבידב:

ברוב קולות הוחלט לקבל את סיכומי הוועדה.

חברי הכנסת, הישיבה הבאה תחקיר, אם ירצה ה', מחר.

יום רביעי, בשעה 11:00. תודה. הישיבה נעולה.

בריאות הציבור. עברו מאז כמה וכמה שנים טובות, והדבר הזה נמשך עד היום. זוהי פגיעה ישירה לא במינהל החקיקה או בניהול חקיקה. שחשוב וצריך לטפל בזה, אלא זה שלום הציבור ובריאותו. ועד היום הדבר לא בא על חיקונו. ואדוני היושב-ראש, אני יכול להגיד לך מתוך ידיעה ברורה, שיש סמכויות חוקיות מפליגות הן בידי הממשלה והן בידי הרשויות המקומיות לטפל באופן מידי. באופן אדמיניסטרטיבי במפגעים האלה, והעובדה שזה נמשך היא דבר חמור ביותר. לכן צריך לחפש את הדרך איך מסקנות ועדה שנוגעות לדבר כל-כך מידי וכל-כך חשוב כמו בריאות הציבור אכן ייושמו לאלתר ולא לאחר פרק זמן.

אם אנחנו עוברים מהפיקוח הוטרנרי לסחר בעופות קפואים ולתמיכה במחירים. נושא ששייך למשרד התקלאות. אנחנו מוצאים בעמוד 17, שממצאי הביקורת והנתנים על טיב העופות הקפואים הם מראים וחמורים ביותר. הוועדה רואה בחומרה רבה שהמועצה — והכונה למועצת הלול — נהגה שלא כשורה בשיווק כעשרים טונות בשר עוף למפעל לעיבוד מוצרי בשר כאשר היא ידעה שהבשר נפסל על-ידי השירות הוטרנרי למאכל אדם. יש לנו שוב מקרה שפגעו באופן ישיר או סיכנו באופן ישיר את בריאות הציבור. זה לא נוהל חקיקה. זה לא משהו שצריך לשפר אותו כדי לחסוך את כספי הציבור — ואני כולי בעד נוהל חקיקה וחיסכון בכספי הציבור — זו פגיעה בבריאותו של הציבור, ושוב, האמצעים, אדוני היושב-ראש, קיימים. אפשר להכין אותם לאלתר. הייתי רוצה לראות שהוועדה ומבקר המדינה תובעים ממשרד התקלאות להפעיל את סמכויותיו המפליגות בעניין הזה ולא משאירות את זה מדוח לדוח, כפי שאנחנו קוראים וכפי שאני יודע שהדבר קרה לגבי המשחטות, ואני יודע את זה מידעה אישית.

נקודה אחרונה בתחום הזה נוגעת גם היא לבריאות הציבור — איכות מי הכינרת ו"המוביל הארצי". קשה להסדיר את בעיות הכינרת והפיקוח עליה והמינהל עליה, למדתי את זה תוך כדי עבודה. אבל, הוועדה מפנה למעשה את חשומת המלב של משרד הבריאות לממצאי הביקורת, שלפיהם עדיין יש מסביב לכינרת יישובים השואבים את מימיה ומשתמשים בהם לשתייה, מבלי שהמים עוברים תהליך של טיהור. שוב, זו סכנה שיכולה להביא לפגיעה בחיי אדם או בבריאותו, והדברים נמשכים. הדבר נמשך די הרבה שנים. הוועדה גם כותבת לגבי הכינרת, שהיה צריך להקים ועדת היגוי שתרכז את הפעולות. הוועדה הזאת טרם הוקמה. הוועדה פונה למשרד האוצר שיקציב את סך 800 מיליון השקלים במחירי אוקטובר 1980 למימוש התוכניות הקיימות לשיפור מי השתייה שקיימים בכינרת. דברים שהוחלט עליהם לפני הרבה זמן, והדברים לא נעשו. אם כן, יש דברים שהם נוגעים לאיכות מי השתייה שלנו, והכינרת היא בכל-זאת המאגר המרכזי של "המוביל הארצי", והדברים נמשכים, לא בקצב צריך אלא בקצב מי השילוח הההולכים לאט ופוגעים בבריאות הציבור.

הייתי יכול להרחיב, אך לא אעשה זאת, לא בגלל השעה מאוחרת, כי השעה לא כל-כך מאוחרת לגבי הנושאים, אבל בעיקר, אדוני, בגלל הסימן, ואני מחכה לאיתות היושב-ראש. אבל אני רוצה לומר לבסוף, שאני מבקש בהחלט על הפעולה הזאת, שנעשתה על-ידי הוועדה, גם על-ידי הדיון שלנו בכנסת, לצער, אינני יודע איזה הד הוא ימצא בציבור, אבל בכל זאת משרדי הממשלה יודעים, ויקבלו דיווח באמצעות השר